

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Osman Sami CILIZ

SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN UKRAYNA ve GÜRCİSTAN'DAKİ GÜÇ
MÜCADELESİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Osman Sami CILIZ

SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN UKRAYNA ve GÜRCİSTAN'DAKİ GÜÇ
MÜCADELESİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Danışman

Prof. Dr. Şenol KANTARCI

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2022

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Osman Sami Cılız 'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Murat Kasapsaracoğlu

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Şenol Kantarcı

Üye : Doç. Dr. Güven Dinç

Tez Başlığı: SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN UKRAYNA VE
GÜRCİSTAN'DAKİ GÜÇ MÜCADELESİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Tez Savunma Tarihi :/....../202...

Mezuniyet Tarihi:07/07/2022

AKADEMİK BEYAN

Yüksek lisans Tezi olarak sunduğum “SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN UKRAYNA VE GÜRCİSTAN’DAKİ GÜÇ MÜCADELESİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

OSMAN SAMİ CILIZ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

22 / 06 / 2022

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU BEYAN BELGESİ

Öğrenci Bilgileri	
Adı-Soyadı	Osman Sami CILIZ
Öğrenci Numarası	20185238001
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Danışman Öğretim Üyesi Bilgileri	
Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Şenol KANTARCI
Yüksek Lisans Tez Başlığı	Soğuk Savaş Sonrası Büyük Güçlerin Ukrayna ve Gürcistan'daki Güç Mücadelesinin Karşılaştırmalı Analizi
Turnitin Bilgileri	
Ödev Numarası	1861262612
Rapor Tarihi	22.06.2022
Benzerlik Oranı	Alıntılar hariç: % 10 Alıntılar dahil: % 12
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Yukarıda bilgileri bulunan öğrenciye ait tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 73 sayfalık kısmına ilişkin olarak Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıdaki detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir: (X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylarım. () Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise: Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporunun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esaslarında öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.	
Gerekçe:	
Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlere uygun olarak tarafımca yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.	
Prof. Dr. Şenol KANTARCI	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	7
ÖZET	8
SUMMARY	9
TEŞEKKÜR.....	11
GİRİŞ	12

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN GÜRCİSTAN VE UKRAYNA'YA KARŞI POLİTİKALARI

1.1. Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu'nun Gürcistan Politikası:.....	26
1.2. Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu'nun Ukrayna Politikası.....	31
1.3. Soğuk Savaş Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Gürcistan Politikası.....	37
1.4. Soğuk Savaş Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Ukrayna Politikası	41
1.5. Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Birliği'nin Gürcistan Politikası.....	45
1.6. Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Birliği'nin Ukrayna Politikası.....	50
1.7. Soğuk Savaş Sonrası Çin'in Gürcistan Politikası	54
1.8. Soğuk Savaş Sonrası Çin'in Ukrayna Politikası	56

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN UKRAYNA VE GÜRCİSTAN ÜZERİNDEKİ POLİTİKALARIN KARŞILAŞTIRILMASI

2.1. Ukrayna ve Gürcistan'ın Büyük Güçler Açısından Önemi.....	59
2.2. Soğuk Savaş Sonrası Büyük Güçlerin Gürcistan Üzerindeki Karşılaştırmalı Politikaları	63
2.3. Soğuk Savaş Sonrası Büyük Güçlerin Ukrayna Üzerindeki Karşılaştırmalı Politikaları	67
2.4. Büyük Güçlerin 2022 Rusya Federasyonu – Ukrayna Savaşı'ndaki Tutumlarının Değerlendirmesi	72
2.5. 2008 Güney Osetya Savaşı Sonrası Büyük Güçlerin Gürcistan ile İlişkileri.....	79

SONUÇ	81
-------------	----

KAYNAKÇA.....	84
---------------	----

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
TACIS	Bağımsız Devletler İçin Teknik Yardım
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
RF	RF Federasyonu
DUMA	RF Parlamentosunun Alt Kanadı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
IMF	Uluslararası Para Fonu
TRACECA	Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru
INOGATE	Avrupa'ya Devletlerarası Petrol ve Gaz Taşımacılığı Programı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
KYG	Kuşak ve Yol Girişimi
ŞİÖ	Şangay İşbirliği Örgütü

ÖZET

Jeopolitik açıdan öneme sahip olan Ukrayna ve Gürcistan, tarih boyunca büyük güçler arasında birçok çatışmaya sahne olmuştur. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın bitişi ile bağımsızlığını ilan eden Ukrayna ve Gürcistan bir kez daha büyük güçlerin mücadele sahası haline gelmiştir. Her ne kadar petrol ve doğal gaz gibi kaynaklara sahip olmasa da Ukrayna ve Gürcistan, Hazar ve Orta Asya'daki enerji kaynaklarının Avrupa'ya taşınmasında kilit öneme sahip ülkelerdir. Avrupa Birliği (AB)'nin ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin bu iki ülkeye yönelik politikaları büyük benzerlik taşımaktadır. ABD ve AB, Hazar ve Orta Asya'daki enerji kaynaklarının Batı'ya güvenli bir şekilde ulaştırılabilmesi için Ukrayna ve Gürcistan'a önem vermektedir. Bu nedenle gerek ABD gerekse AB bu ülkelerde etkin bir konuma gelebilmek amacıyla 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren Ukrayna ve Gürcistan'da anlaşılabileceği kadroları iktidara taşımayı hedeflemiştir ve bu doğrultuda her iki ülkeye de ciddi ekonomik yardımlar yapılmıştır. Diğer taraftan bir diğer büyük güç olan SSCB'nin varisi RF Federasyonu (RF) ise bu iki ülkedeki etkinliğini kaybetmemek amacıyla kendi ilan etmiş olduğu “*Yakın Çevre Doktrini*” çerçevesinde gücünü korumayı amaçlamıştır. RF'nin müttefiki olan Çin ise Ukrayna ve Gürcistan üzerinde doğrudan bir etkinlik kurmaktan ziyade ekonomik ilişkileri geliştirmeyi amaçlamıştır. Büyük güçlerin Gürcistan ve Ukrayna üzerinde gerçekleştirmek istedikleri amaçlar farklı olduğundan bu iki ülke daima siyasi ve ekonomik krizlere maruz kalmıştır. Gerek ABD ve AB gerekse RF, Ukrayna ve Gürcistan'da kendi kadrolarını iktidara getirmek amacıyla şiddetli bir mücadele içine girmişlerdir. Büyük güçler arasındaki iktidar mücadelesi Gürcistan ve Ukrayna'da renkli devrimlerin meydana gelmesine neden olmuştur. Gürcistan'da 2003 yılında “*Gül Devrimi*”, Ukrayna'da ise 2004 yılında “*Turuncu Devrim*” meydana gelmiştir. Fakat büyük güçlerin bu iki ülke üzerindeki mücadelelerinin doruk noktasını bu renkli devrimler teşkil etmemiştir. 2008 yılında RF ile Gürcistan arasında yaşanan savaş, yine RF'nin 2014 yılında Ukrayna'ya bağlı Kırım'ı işgal edip daha sonrasında ilhak etmesi, RF'nin bu iki ülke üzerindeki hâkimiyetini kaybetmemek amacıyla başvurabileceği yöntemleri gözler önüne sermiştir. Yaşanan renkli devrimler ve çatışmalar Gürcistan ve Ukrayna üzerindeki büyük güçlerin mücadelesinin devam edeceğinin bir göstergesi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Rusya Federasyonu, Çin, Gül Devrimi, Turuncu Devrim, Kırım.

SUMMARY

THE POWER OF THE GREAT POWERS IN UKRAINE AND GEORGIA AFTER THE COLD WAR COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STRUGGLE

History in Ukraine, which has geopolitics, has been the scene of clashes over great powers. With the collapse of the USSR and the end of the Cold War, Ukraine and Georgia, which declared their independence, once again became the battleground of the great powers. Although they do not have resources such as oil and natural gas, Ukraine and Georgia are key countries in transporting energy resources from the Caspian and Central Asia to Europe. The policies of the European Union (EU) and the United States of America (USA) towards these two countries are very similar. The USA and the EU attach importance to Ukraine and Georgia in order to safely transport the energy resources in the Caspian and Central Asia to the West. For this reason, both the USA and the EU aimed to bring to power the cadres that they could agree with in Ukraine and Georgia, starting from the second half of the 90s, in order to come to an effective position in these countries, and in this direction, serious economic aid was provided to both countries. On the other hand, Russia Federation, the heir of the USSR, another great power, aimed to maintain its power within the framework of the "Near Abroad" doctrine that it declared in order not to lose its influence in these two countries. China, an ally of Russia Federation, aimed to develop economic relations rather than establishing a direct influence on Ukraine and Georgia. Since the aims of the great powers on Georgia and Ukraine are different, these two countries have always been exposed to political and economic crises. Both the USA and the EU, as well as Russia Federation, Ukraine and Georgia have entered into a fierce struggle to bring their own cadres to power. The power struggle between the great powers has led to color revolutions in Georgia and Ukraine. The "Rose Revolution" took place in Georgia in 2003, and the "Orange Revolution" took place in Ukraine in 2004. However, these colorful revolutions did not constitute the culmination of the struggles of the great powers over these two countries. The war between Russia Federation and Georgia in 2008, and Russia Federation's occupation and later annexation of Ukraine's Crimea in 2014, revealed the methods that Russia Federation can resort to in order not to lose its dominance over these two countries. The color revolutions and conflicts experienced have been an indication that the struggle of the great powers over Georgia and Ukraine will continue.

Key Words: United States of America, European Union, Russia Federation, China, Rose Revolution, Orange Revolution, Crimea.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tez çalışmamı yürüttüğüm süre içerisinde gerek konu seçiminde gerekse araştırma sürecimde beni motive eden, benden desteklerini, emeğini ve bilgisini esirgemeyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Şenol KANTARCI'ya emeklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Osman Sami CILIZ

GİRİŞ

Uluslararası sistem, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ideolojik prensiplere dayanarak sosyalizm ve kapitalizm olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İki kutuplu dünya düzeni, dünyanın siyasi, ekonomik, kültürel ve ideolojik anlamda bölünmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bir tarafta kapitalist ABD (Amerika Birleşik Devletleri) diğer tarafta sosyalist SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) bulunmakta idi. Soğuk Savaş dönemindeki dünya düzeni bu şekilde tezahür etmiştir. (Primakov, 2010: 12). İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile uluslararası sistemi oluşturan iki kutuplu düzen 1989 senesinden sonra SSCB'nin güç mücadelesini kaybetmiştir. SSCB'nin güç mücadelesini kaybetmesinden bir süre sonra Doğu Avrupa ve Balkan bölgesindeki Komünist rejimler çökmüş ve Almanya yeniden birleşmiştir. (Baharçipek ve Ağır, 2015: 31). Bu duruma son darbeyi 1991 yılının aralık ayında RF, Ukrayna ve Belarus ülkelerinin liderleri SSCB'nin varlığını resmi olarak sonlandıracak olan anlaşmayı imzalamaları vurmuştur. Böylece yaklaşık 45 yıldır devam eden Soğuk Savaş resmen bitmiştir. (Erşen, 2014: 57). ABD başkanı George H. W. Bush'un 1990 Ağustos'unda Irak'ın Kuveyt'i işgaliyle ortaya çıkan Körfez Krizi esnasında kullandığı “*yeni dünya düzeni*” kavramı iki kutuplu dünya düzeninin sona erdiğini ve uluslararası sistemde yeni bir düzenin ortaya çıktığını açıklamıştır. (Şöhret, 2011: 3).

Açık bir şekilde ifade edilmese de bu yeni düzenin esas olarak neo-liberal ümit ve beklentileri içerdiği gerçektir. Soğuk Savaş'ın bitimi ile, güçler arası mücadelenin bitmesi ile, uluslararası kural ve ahlaki kıstasların genel olarak kabul edilmesiyle beraber “*liberal barış*” ihtimalini ortaya çıkarmıştır. Francis Fukuyama'nın “*tarihin sonu*” makalesinde belirttiği gibi dünyanın her alanı, karşı konulmaz biçimde liberal demokrasi temelinde tek bir ekonomik ve siyasi kalkınma modelinin etkisi altına girmiştir. (Heywood, 2016: 74). SSCB'nin dağılması ile uluslararası düzende yerini alan RF, 1991-2000 yılları arasında Gorbaçov'un 1980'li yılların ortasında başlattığı “*Glasnost (açıklık, şeffaflık)*” ve “*Perestroyka (yeniden yapılanma)*” politikalarını devam ettiren Yeltsin hem liberal demokratik sisteme hem de ekonomi alanında serbest piyasa düzenine geçiş konusunda hızlı bir reform sürecine girmiştir. RF'nin ilk Devlet Başkanı olan Boris Yeltsin'in 1991 ve 1995 yılları arasında benimsediği Batıcı dış siyaset ile tüm enerjisini iç politikaya harcamıştır. (Kantarci, 2012: 61).

Boris Yeltsin ekonomik alanda tam sosyalizmden tam kapitalizme dönüş politikasını tatbik etmiştir. Dış siyasette ise oldukça Batı yönlü bir çizgi benimsemiştir. ABD ile nükleer

rekabete son vermiş bunun yerine stratejik iş birliğine yönelmeyi tercih etmiştir. Yeltsin'in izlemiş olduğu bu politikalara yönelik ciddi eleştiriler gelmiştir. Yeltsin ise eleştirilere karşı gücünü pekiştirmek amacıyla yeni bir Anayasa'yı halka kabul ettirmek istemiştir. Bunun üzerine Yeltsin, Meclis ve Meclis Başkanı Ruslan Hasbulatov ile çok ciddi çatışma içerisine girmiştir. Hatta Yeltsin Meclis binasının bir kısmını top ateşiyle yıktırıştır. Yapılan halk oylamasının neticesinde Yeltsin amacına ulaşmıştır ve böylece başkanlık yetkilerini artırmıştır. Ekonomisi o dönem için kötü olan RF'nin bir anda tam kapitalizme geçmesi ülke için tam anlamıyla bir felaket olmuştur. Bu ekonomik bunalım 1998'de tavan yapmış ve Rborcunu ödeyemez hale gelmiştir. Rus halkının yüzde 90'ı yoksulluk sınırının altında yaşamaktaydı. RF'nin ekonomik anlamda dar boğaza girmesinde önemli bir paya sahip olan devlet başkanı Yeltsin sağlık sorunları öne sürerek görev süresi daha dolmadan 31 Aralık 1999 tarihinde görevinden istifa etmiş ve yerine Vladimir Putin geçmiştir. Putin, 26 Mart 2000'de oyların yüzde 53'ünü alarak devlet başkanı olmuştur. (Akşin, 2014: 458-461).

2000 yılında Putin'in iktidarı ele almasıyla beraber RF ekonomik anlamda hızlı bir şekilde canlanmaya başlamıştır. Putin ekonomik anlamda RF'nin dünya ile entegrasyonuna ağırlık vermiş ve sınır problemlerine yönelik uzlaşmacı politikalar geliştirmeye başlamıştır. Putin, RF'nin sahip olduğu büyük doğalgaz ve petrol rezervleri sayesinde ekonomisini toplamayı başarmış ve bunun getirdiği güç ile hem askeri hem de siyasi anlamda reformlar yaparak SSCB dönemindeki gibi çift kutuplu dünya düzenini yeniden savunur hale gelmiştir. Ayrıca Putin dünya uluslarıyla yakın ve dostane ilişkiler kurulması yönünde politikalar tatbik etmiş ve gerçekleştirmiş olduğu ülke ziyaretleri ile ekonomik, kültürel ve daha çok çeşitli alanlarda anlaşmalar imzalamıştır. Ayrıca Putin RF içerisinde oldukça güçlenmiş yarı iş adamı yarı siyasetçi olan "*oligark*" olarak adlandırılan Batı kontrolündeki aktörlerin etkin gücünü büyük ölçüde kırmıştır. Putin ile yaptıkları bu mücadeleyi kaybeden oligarkların çoğu yurtdışına kaçmıştır. Putin, AB ve ABD'nin önceden Sovyetlere bağlı olan devletlerdeki varlığını önemli ölçüde yok etmiş ve bu ülkeler üzerinde Rus hâkimiyetini tekrar sağlamıştır. Bu çalışma içerisinde söz konusu duruma, Gürcistan ve Ukrayna'nın, RF'nin dayatmaları karşısında direnmeye çalışması ve bu durumun RF ile aralarında çok ciddi çatışmalara sebep olması çerçevesinde detaylı şekilde değinilmiştir. (Yılmaz, 2019: 24-28).

RF hem SSCB döneminde hem de 1991 sonrası kurulan RF döneminde doğal nüfuz alanı olarak gördüğü Avrasya'da stratejik üstünlüğünü hep korumaya çalışmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişi ile ABD, SSCB'den ayrılan ülkelere kapitalizmi dayatarak, bu ülkelerin hızlı bir biçimde dönüşüm sağlamalarına neden olmuştur. ABD, SSCB'nin hâkim olduğu Avrasya coğrafyasında milliyetçiliği körükleyerek ve destekleyerek birçok ülkeyi SSCB'den

koparmıştır. Baltık ülkeleri AB'ye girmiş, Karadeniz'de RF'nin üstünlüğü yok olmuş, Orta ve Doğu Avrupa'daki dolaysız kara geçişleri kaybedilmiştir. Avrupa'ya kara ulaşımında Ukrayna'ya ihtiyaç duyan RF, konfederatif yapısında ciddi sorunlar yaşamaya başlamıştır. (Yılmaz, 2019: 69). Bu kötü gidişatı durdurmak adına SSCB'nin dağılmasını takip eden ilk yıllarda Dışişleri Genel Sekreteri Andrey Kozirev “*Yakın Çevre Doktrinini*” ilan etmiştir. 1993 senesinden sonra “*Yakın Çevre Doktrini*” nin uygulanmaya başlamasından sonra Kafkasya bölgesinde RF'nin varlığı tekrar hissedilmeye başlanmıştır. Önceden Sovyetlere bağlı olan ülkelerin ve Varşova Paktı'nı oluşturan devletleri Batı'ya yöneltme fikrini taşıyan RF “*Yakın Çevre Doktrini*” gereğince Orta Asya ve Kafkasya'yı “*arka bahçesi*” olarak nitelenerek bu bölgelerde diğer devletlerin güçlenmesini önlemek istemiştir. RF Kafkasya siyasetini revize edip katılaştırarak, bu bölgede etkin olduğunu ve uzun dönemler boyunca RF'nin “kalkanı” olduğunu uluslararası alanda hatırlatmak istemiştir. RF, istikrarını sürdürebilmek ve güney kaynaklı tehditlere karşı Kafkasya bölgesindeki nüfuzunu sürdürerek bir “*tampon bölge*” yaratmak istemiştir. Kafkasya bölgesinin RF açısından üç önemi vardır. “Bunlardan biri Asya'daki rakipleri Türkiye ve İran ile buluşma noktası olması, ikincisi Kafkasya'nın Orta Asya'ya açılan bir kapı durumunda olması, üçüncüsü ise Orta Doğu yolu üzerinde bulunmasıdır.” Yüzyıllarca savaşların daima var olduğu bu bölgede bu durum Soğuk Savaş sonrasındaki süreçte de devam etmiştir. SSCB'nin parçalanmasıyla etnisite kaynaklı problemler sonraki süreçlerde çatışma halini almıştır. RF'nin uyguladığı Kafkasya'ya da tekrar etkinliğini kurabilmek için “*etnik sorunlar siyaseti*” bölgedeki gelişim sürecini uzatmakta ve geciktirmekte, güvenlik ve istikrar açısından sorun oluşturmaktadır. (Bozkurt, 2016: 1-2).

Jeopolitik açıdan Kafkasya bölgesinde Sovyetlerin dağılmasından sonra gözle görülür şekilde değişim gerçekleşmiştir. Güney Kafkasya bölgesinde bulunan devletlerin özerkliklerini elde etmeleri için bir fırsat olarak düşünülse de farklı sorunların doğmasına yol açmıştır. Jeopolitik açıdan nitelendirilen olgular hâlihazırdaki kuvvet potansiyelini gittikçe çoğaltabilmesinin yanı sıra gücün olmamasından doğan olumsuz etkileri aynı derecede çoğaltabilmekte olduğunun en güzel kanıtlarından birini Kafkasya bölgesinden meydana gelen vaziyet göstermektedir. (Öztürk, 2013: 9.) SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan RF bölgedeki kontrolünü kaybetmemek için Bağımsız Devletler Topluluğunu (BDT) ihdas etmiş ve yeni kurulmuş olan bağımsız devletleri bu topluluğa üye etmeye zorlamıştır. SSCB'den kopan birçok devletin yaptığı gibi Gürcistan BDT'ye girmeyi reddetmiştir. RF ile iyi ilişkiler içerisinde olmaması ve yeraltı kaynaklarının bulunmaması sebebiyle bu durum Gürcistan'ı büyük devletler arasında denge politikası yürütme rolüne bürümüştür. Bu politika çerçevesinde Gürcistan kendisini devamlı Batılı ülke olarak gördüğünü belirtmekte ve Batılı ülkelerle iyi

ilişkiler kurma yoluna gitmektedir. Gürcistan'ın tekrar RF'nin etkisine girmek istememesindeki direniş, ABD'nin bölgede başat rol oynamak istemesiyle örtüşmüş ve bölgede batı ile RF arasında rekabet ortamı oluşturmuştur. (Torun, 2016: 9).

9 Nisan 1991' de Gürcistan Komünist Partisi I. Sekreteri olan Zviad Gamsahurdiya'nın önderliğinde bağımsızlığını ilan eden Gürcistan kısa bir süre sonra seçimlere gitmiş 26 Mayıs 1991'de yapılan altı adayın katıldığı devlet başkanlığı seçimlerinde oyların yüzde 86,41'ni alarak Zviad Gamsahurdiya devlet başkanı olmuştur. (Kâmil, 2011: 62). Zviad Gamsahurdiya iktidarı ele geçirdikten sonra başarılı bir politika izleyememiş ve politikalarını Gürcü milliyetçiliği üzerine dayandırmıştır. Ayrıca Gamsahurdiya, RF'yi ülkenin milli birlik ve bütünlüğüne karşı en büyük tehdit olarak görmüştür. Bunun sonucunda ülkede yaşayan Abhazlar, Osetler ayaklanmıştır. Ekonomik açıdan da SSCB döneminde nispeten iyi olsa da bağımsızlığını ilan etmesiyle beraber yabancı yatırımlar çekememiştir. Zira Gürcistan yer altı ve yerüstü kaynakları bakımından fakir bir ülkedir bundan dolayı ülkede ortaya çıkan kargaşa ortamı daha şiddetli olmuştur. (Kantarcı, 2011: 233). Bununla beraber muhalefet ve basınla da anlaşamayan Gamsahurdiya'ya karşı Diktatör tepkileri yükselmeye başlamıştır. RF'ye yönelik gösterilen bu tutum ve devletin içinde bulunduğu harp süreci de Gamsahurdiya'nın düzenli bir dış siyaset uygulamadan iç savaşın etkisi ile politik anlamda güç ve hakimiyetini yitirmesine yol açmıştır. (Çelikapala, 2012: 1-35).

Muhalefet ile olan ilişkilerinin oldukça gerilmesi ile Gamsahurdiya'nın bazı yandaşları da muhaliflere katılmış ve Ekim 1991'de muhalifler medya kuruluşlarını basmıştır. Akabinde Gürcistan'ın başkenti Tiflis de çatışmalar başlamış ve Gamsahurdiya'nın kendi yandaşlarını sokağa çıkmaya davet etmesiyle beraber olaylar daha çok şiddetlenmiştir. Yaşanan bu çatışmalar sonucunda Gamsahurdiya yandaşları ile 6 Ocak 1992'de Tiflis'i terk etmiş ve çatışmalar böylece durmuştur. (Ağacan, 2011: 63).

Önceden başbakanlık görevinde bulunan Tengiz Sigua başkanlığında geçici bir hükümet kurulmuş, Gürcistan Komünist Parti genel sekreteri olan Eduard Şevardnadze göreve gelene kadar kısa bir dönem bu görevine devam etmiştir. (Çiloğlu, 1993: 68).

Gamsahurdiya'nın Tiflis'i terk etmesiyle beraber askeri konsey tarafından Eduard Şevardnadze Tiflis'e davet edilmiş, Şevardnadze daveti kabul ederek 7 Mart 1992'de gelerek bu görevi üstlenmiştir. Ayrıca Şevardnadze SSCB'nin son dışişleri bakanıdır. Şevardnadze görevi üstelendiğinde Gürcistan tam bir keşmekeşin içerisindeydi. Abhazya ve Güney Osetya'da ayrılıkçı söylemler yüksek sesle dile getirilmeye başlanmış hatta yer yer çatışmalar meydana gelmiştir. Ayrıca Acaristan ve Cavaheya'da merkezi otoritenin egemenliğinden çıkmış Gürcistan'daki diğer siyasi partiler arası uzlaşma bir türlü sağlanamamıştır. Ayrıca

Gamsahurdiya ve yandaşları Megrelya bölgesine çekilerek bu bölgenin kontrolünü ele geçirmişlerdir. Bu halde ülkenin devlet başkanlığını üstlenen Şevardnadze halk tarafından kahraman gibi karşılanmıştır. Şevardnadze 11 Ekim 1992 tarihindeki genel seçimlerde bir parti oluşturmadan, partiler üstü bir role bürünerek iktidarını sürdürmeye çalışmıştır. İktidara gelir gelmez ilk işi merkezi otoriteyi kuvvetlendirmek ve ayrılıkçı Abhazlara ve Güney Osetlere karşı harekete geçmek olmuştur. Her ne kadar harekete geçse de Abhazlara ve Güney Osetlere karşı başarılı olamamış ve RF'nin tepkisini çekmiştir. Böylece “kurtarıcı” kişiliğine karşı büyük gölge düşmüştür. Ayrıca Megrelya'yı ele geçirmiş olan Gamsahurdiya ve taraftarları da bu başarısızlık üzerine Tiflis'e doğru harekete geçmişlerdir. Bunun üzerine Şevardnadze Moskova'dan yardım istemiş ve Ruslarda bu isteği kabul etmiştir. Karşılığında Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğu'na girmeyi ve Ruslara askeri üs vermeyi kabul etmiştir. (Ağacan, 2011: 64-66). Bu gelişmeler, Şevardnadze'nin RF dayanağı ile, tüm muhalefete yönelik “arıtma” uygulamasına imkan tanımış ve 1995 yılının Ekim ayında gerçekleşen seçimlere politik ve askeri anlamda güçlü aday olarak katılmasını sağlamıştır. Diğer taraftan Şevardnadze'nin önderliğinde başlatılan Gürcistan-RF ilişkileri fazla uzun sürmemiştir. 1999'da İstanbul merkezli gerçekleşen AGİT (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) zirvesinde RF'nin güney kanadında AKKA anlaşması gereğince koyulan limiti aştığı tespit edilmiş bunun sonucunda RF'nin Gürcistan'daki askeri üsleri boşaltması istenmiştir. Bu karar RF tarafından kabul edilse de bunu kısmi olarak uygulamış, yalnızca Vaziani askeri üssünden çekilmiş geri kalan üslerden ise Saakaşvili'nin iktidarına kadar çekilmemiştir. (Çelikpala, 2012: 1-35).

Yaptığı hatalı politikalar ve seçime hile karıştırdığı gerekçesiyle halkın sevgisini kaybeden Şevardnadze daha çok otoriterleşmiş ülkedeki muhalefeti susturmuş ve basın yayın organlarına ciddi biçimde sansür getirmiştir. Saakaşvili'nin Ulusal Hareket Partisi, seçime hile karıştırıldığı gerekçesiyle itiraz etmiş ve akabinde ülkede büyük gösteriler başlayınca Şevardnadze görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır. Gamsahurdiya'nın kullandığı “*düşmanlarımıza mermi değil gül atacağız*” anımsayan vatandaşlar bundan yola çıkarak Gürcistan'daki bu eyleme “*Gül Devrimi (Kadife Devrimi)*” adı verilmiştir. Bu olayın sonucunda Şevardnadze iktidarını bırakmak zorunda kalmıştır. Saakaşvili ise 4 Ocak 2004 tarihinde yapılan seçimlerde yüzde 96 oy oranı ile başkan olmuştur. Saakaşvili'nin “*Soros Vakfı*”, Batı eksenli uluslararası vakıflar ve özellikle Amerika tarafından destek görmüştür. Esasen ABD'nin isteği: Orta Asya ve Kafkasya ülkelerine Batı destekli hükümetler getirilerek RF karşısında güç elde edebilmektir. Aynı zamanda bölgede bulunan dünya petrol rezervlerinin büyük bir çoğunluğunu oluşturan Hazar petrollerini üzerinde denetim kurmak olmuştur. ABD,

Saakaşvili'nin seçim öncesinde Batı eksenli bir politika yürüteceğini ve iktidara geldiğinde de Batı ile yakın ilişkiler sürdürerek RF'den kopmasını ummuştur. Moskova ve Tiflis'in bozuk olan ilişkileri düzeltmeye çalışmıştır. Aynı zamanda Saakaşvili ABD'nin desteğini de sağlamak istemiştir. Batı yanlısı politika izlemeye başlayan Gürcistan'ın Abhazya ve Osetya sorunlarının aşılması konusunda Amerika'dan destek beklemiştir. Fakat Amerika, Tiflis'e askeri ve teknik konularda bulunduğu desteğe rağmen Hazar petrolünden kaynaklı olarak kendi menfaatlerini gözetmiş ve Moskova'nın bölgedeki gücünü azaltmak istemiştir. Ancak Sakaşvili, halktan gelen isteklerin Tiflis'in dış siyaset stratejisini belirlemesinde etkili rol oynamaya başlamasıyla beraber dış politikada birtakım problemler yaşamıştır. (Nilhan, 2015: 95-110).

Saakaşvili için önemli olan Gürcistan'da demokratik temellere dayanan bir politik yapılanmanın düzenlenmesi ve devletin özerkliğinin teminatı ile ülke bütünlüğünün güvence altına alınması olmuştur. Bu doğrultuda hükümete güç kazandırmak maksadı ile 2004 yılının şubat ayında anayasada bir değişim yaparak devletin mevcut yönetim şeklini başkanlık sistemi ile değiştirmiştir. Birçok pozisyondaki yöneticilerin işlerine son verilerek onların yerine Saakaşvili'nin istediği daha genç kişiler atanmıştır. Gürcistan'da yaşanan bu değişikliklerin çok fazla alana yayılmasının örneği olarak ülke bayrağının bile değiştirilmiş olması gösterilebilir. (Çelikapala, 2015: 1-35).

Saakaşvili'nin yönetime geldiği günden itibaren batı yanlısı yürüttüğü dış politikalar neticesinde, bölgede etkinliğini yitirmek istemeyen RF, ilgisini ve isteğini arttırmasının yanı sıra 1992 sonrası sakin ortam yerine istikrarsız düzen gelmiştir. Güney Osetyalılarla¹ Gürcülerin yaşadığı 2004 yılında başlayıp uzun süre sürecektir çatışmaların meydana gelmesine neden olmuştur. Güney Osetya'daki Parlamento seçimleri sonrasında Devlet Başkanı seçilen Eduard Kokoiti, Kuzey Osetya ile tarihsel bağlarının olduğunu söyleyerek Kuzey Osetya'ya bağlanma isteklerinde bulunduğunu söylemiş ve Gürcistan yönetiminin bu konuda getirilecek çözümlerde ve girişimlerde ilgisiz ve yetersiz kaldığını belirtmiştir. Bu açıklamalar ise Tiflis ile Güney Osetya'nın arasının yeniden açılmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonrası Tiflis, sınır bölgelerine 2 bine yakın asker göndermiştir. (Kantarıcı vd., 2011, 262-263). Böylece iki

¹ Güney Osetya 3800 kilometrekarelik bir alanı kapsamakta olup Gürcistan yüzölçümünün yüzde 5,4'ünü oluşturmaktadır. Güney Osetya'nın nüfusunun yüzde 66'sını Osetler, yüzde 29'unu ise Gürcüler oluşturmaktadır. Osetler, Bizans imparatorluğu'nun etkisiyle 10. Yüzyılda Hristiyan olmuştur. Osetya coğrafi olarak Kafkas sıradağlarıyla, siyasi olarak ise Rusya'nın politikaları nedeniyle ikiye bölünmüş durumdadır. SSCB döneminde Osetya ikiye bölünerek güney kısmı 20 Nisan 1922'de Güney Osetya Özerk Bölgesi olarak Gürcistan'a, kuzey bölümü ise 7 Temmuz 1925'te Kuzey Osetya Bölgesi olarak SSCB'ye bağlanmıştır. Kuzey Osetya, 5 Aralık 1936'da özerk cumhuriyet statüsüne yükseltilmiştir. Gürcistan Parlamentosu, Aralık 1990'da Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırmış ve bölgeyi doğrudan Tiflis Yönetimine bağlamıştır. Gürcü birlikleri, Ocak 1991'de Şinvali'ye girmiş ve çatışmalar başlamıştır. Mart 1991'de ateşkes sağlanmış ancak Eylül ayında Gürcistan bölgenin özerkliğini kaldırınca çatışmalar yeniden başlamıştır. Gamsakhurdia'nın devrilmesi nedeniyle harekât Ocak 1992'de durmuştur. Rusya Devlet Başkanı Yeltsin'in araya girmesiyle taraflar Ukrayna'nın Dagomis şehrinde buluşmuş ve ateşkes geçici süreyle de olsa tesis edilmiştir. (Sapmaz, 2020: 169-170).

ülke arasındaki ilişkiler daha da çıkmaza girerek, Güney Osetya Parlamentosu'nun, 9 Haziran 2004 tarihli oturumunda, RF ile birleşme kararı almasına kadar gerilim sürmüştür. Ocak 2005'te Strazburg'daki Avrupa Konseyi Parlamenterler toplantısında Saakaşvili, Güney Osetya'ya, Gürcistan'a bağlı açık otonomluk önermiştir. Fakat Güney Osetya özerk bir ülke olarak Gürcistan ile herhangi bir bağı olmadığını aktararak bu öneriyi kabul etmemiştir. 15 Şubat 2006 tarihinde Gürcistan Parlamentosu RF'nin Gürcistan- Güney Osetya arasındaki çatışmaların yaşandığı alandaki barışı tesis etme adı altındaki faaliyetlerinin durdurulmasını içeren bir bildirgeyi onaylamış ve bölgedeki RF eylemlerini “*barışa yönelik silahlı müdahale*” şeklinde adlandırmıştır. (Köktaş, 2015: 99). Diğer taraftan bir diğer ayrılıkçı istekte bulunan Abhazya² ile Gürcistan arasındaki gerilim ise, Abhazya yönetiminin 1990 yılında Devlet egemenliğini belirten deklarasyonu kabul etmesiydi. Serf determinasyon hakkına gönderme yapılarak Abhazya'nın bağımsız bir devlet olduğunu açık bir şekilde deklare edilmiştir. Gürcistan yönetimi ortaya çıkan bu deklarasyonun Gürcistan ve SSCB anayasalarına aykırı olduğunu belirterek alınan kararları geçersiz saymıştır. (Aslanlı, 2005: 123-124).

1991 yılında ortam daha gergin bir hal alırken çatışmaların yaşandığı Güney Osetya'dan sonra Abhazya'da da çatışmaların yaşanabileceği açıkça dile getirilmeye başlanmıştı. Gürcistan askeri kuvvetlerinin Abhazya'ya işgali ile 14 Ağustos 1992 tarihinde sıcak çatışmalar yaşanmış ve Abhazlar Gürcistan askerlerine karşı direniş göstermiş ve yine 1991 yılında Gürcistan lideri Zviad Gamsahurdia'nın devlet başkanlığı da bitmiştir. Abhazlar, neredeyse iki yıl süren direnişten sonra Gürcistan askeri kuvvetlerini 1993 yılında püskürterek 1994'te bir ateşkes anlaşması ile resmileştirmeyi başarmıştır. Ateşkesten sonra 2003 yılına kadar aralarında soğuk savaş havası görülmekteydi fakat Saakaşvili'nin 2003 yılında Gürcistan'da seçimleri kazanması ve Abhazya'yı Gürcistan topraklarına katma vaadinde bulunmasıyla durum karmaşılaşmıştır. Bu dönemde Abhazlar da uluslararası arenada tanınma yönündeki çabaları için Birleşmiş Milletler (BM)'ye başvurmuştur. Abhazların bu göstermiş olduğu politikalara en büyük destek veren ülke RF olmuştur. (Ekinci, 2016: 2-3).

² Abhazya 8700 kilometrekarelik bir alana sahip olup Gürcistan yüzölçümünün yüzde 12,5'ini oluşturmaktadır. Abhazya'nın başkenti Sohum'dur. Kafkasya'nın en eski yerli halklarından biri olan Abhazlar, 12.yüzyıl öncesine uzanan derin bir devlet geleneğine sahiptir. Abhazlar Sünni Müslümanlardır ve Abhazca dilini konuşmaktadırlar. Abhazya 1921 yılında SSCB ile Birlik anlaşması imzalayarak eşit statüde SSCB'ye dâhil olmuştur. SSCB Devlet Başkanı Stalin tarafından 1931 yılında Gürcistan'a bağlı bir özerk cumhuriyet haline getirilmiştir. SSCB'nin dağılmasıyla beraber Abhazya, Gürcistan'dan bağımsızlık talep etmeye başlamıştır. Gamsakhurdia'nın Gürcistan devlet başkanı olmasıyla beraber ortam daha da çok gerilmiştir. Abhazya Parlamentosu, 23 Temmuz 1992'de 1925 Anayasası'nı yeniden kabul etmiş ve Gürcistan'dan bağımsızlık ilan etmiştir. Buna karşılık Gürcistan Ulusal Muhafızları, 14 Ağustos 1992'de Abhazya'ya girmiş ve Sohum'u ele geçirmiştir. Yaşanan çatışmalar neticesinde Gürcü ve Abhazlar arasında Aralık 1993'te BM denetiminde Cenevre'de görüşmelere başlanmıştır. Bu kapsamda barışı denetlemek üzere görevli BM görevli BM Gürcistan Gözlem Heyeti Sohum'a yerleşmiştir. Ayrıca Rusya bu dönemde Abhaz halkına pasaport dağıtarak bir yandan Tiflis ile Sohum arasındaki ayrılığı körüklerken diğer yandan Moskova ile Sohum arasındaki bağı kuvvetlendirmiştir. (Sapmaz, 2020: 171-172).

Saakaşvili'nin izlemiş olduğu Batı yanlısı politikalar neticesinde RF ile olan ilişkiler bozulmaya başlamıştır. Saakaşvili RF ile bozulan ve gittikçe gerginleşen ilişkileri ABD ve Batı'ya yaklaşılarak kapatmaya çalışmıştır. Bununla beraber Saakaşvili'nin ülke içerisindeki popülaritesi oldukça yüksektir. Saakaşvili'nin Acaristan³ sorununu çözmesiyle beraber kendisine olan güveni artmıştır. Ama aynı performansı Güney Osetya ve Abhazya'da gösterememiştir. Zira RF Güney Osetya'yı ve Abhazya'yı açıktan destekleyerek Gürcistan'ın Güney Osetya'da ve Abhazya'da tam anlamıyla egemen olmasını engellemiştir. RF Saakaşvili'nin izlemiş olduğu Rus karşıtı politikalar nedeniyle Gürcistan'a çeşitli yaptırımlar uygulamıştır. Mart 2006 yılından itibaren Gürcistan'ın RF'ye karşı başlıca ihracat kalemi olan şarap ve maden suyunun ülkeye girişini yasaklamıştır. Ayrıca Saakaşvili'nin Rus subaylarından bazılarını ülke içerisinde casusluk yaptığı gerekçesiyle tutuklatması üzerine RF Gürcistan'a karşı daha ciddi yaptırımlar uygulamış, Gürcistan vatandaşlarına vize vermemiş, dahası Gürcistan büyükelçisini istenmeyen adam ilan etmiştir. Böylece iki ülke arasındaki diplomatik bağlar resmen kopmuştur. (Çelikipala, 2012: 1-35).

RF'nin Abhazları desteklemesi ve Abhazların tanınma yönündeki girişimlerinden dolayı yer yer sıcak çatışmalar meydana gelmiştir. 2008 yılında Kosova'nın⁴ bağımsızlık ilanı ile, Güney Osetya meclisi, özerkliklerin tanınması adına 3 Mart 2008 tarihinde RF, BDT, BM ve AB'ye çağrıda bulunmuştur. Bu gelişmelerin ardından 7 ve 8 Ağustos'ta Saakaşvili Güney Osetya ve Abhazya'daki sorunu askeri güç kullanarak çözmeye çalışmış ve neticede 1992'de yaşanan ciddi çatışma boyutlarına tekrardan girilmiştir. (Köktaş, 2015: 100).

RF ile Gürcistan arasındaki münasebetlerinde bir kırılma noktası da 2008 yılındaki Güney Osetya savaşıdır. Gürcü birliklerinin 8 Ağustos 2008'de Güney Osetya'ya girmesi ile başlayan çatışmalar ve bu olaya RF'nin tavrı dünya gündeminde Güney Osetya'yı üst sıralara taşımıştır. Tiflis'in, özerkliğini açıklayan Güney Osetya'ya yönelik *"anayasal düzeni yeniden temin etme operasyonu"* kisvesi altında başlattığı askerî işgale RF, *"Rus barış gücü askerinin*

³ Acaristan, Karadeniz sahilinde yer alan Gürcistan Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bir cumhuriyettir. Yüzölçümü 3000 kilometrekaredir. Yönetim merkezi Batum'dur. Acarlar İslamiyet'i kabul etmiş Gürcülerdir. Osmanlı İmparatorluğu 1627 yılında Acarya'yı ele geçirmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nden sonra bölge Rusya'nın eline geçmiştir. 1921 yılında imzalanan Rus-Sovyet Dostluk Anlaşması çerçevesinde bölge SSCB'ye bırakılmıştır. Acarya, SSCB tarafından 1937 yılında Gürcistan'a bağlanmıştır. SSCB'nin dağılmasından sonra Gürcistan'ın bir parçası olarak kalmaya devam etmiştir. Acaristan Cumhurbaşkanı Aslan Abaşidze genel olarak Gürcistan'dan bağımsız hareket etmiş bu durum Gürcistan ile ilişkilerin gerginleşmesine neden olmuştur. Gül Devrimi ile beraber iktidara gelen Saakaşvili'nin ele aldığı ilk konulardan biri Acaristan olmuştur. Saakaşvili ile Abaşidze arasındaki yaşanan mücadele neticesinde Abaşidze mücadeleyi kaybetmiş ve RF'ye sığınmıştır. Gürcistan Ordusu, Abaşidze'nin terk etmesi üzerine Acaristan'a girmiştir. Saakaşvili açısından elde edilen bu başarı Gürcistan'ın dikkatini Güney Osetya ve Abhazya sorunlarına çevirmesine neden olmuştur. (Sapmaz, 2020: 173).

⁴ Kosova Kurtuluş Ordusu 1996 yılında Sırp'lara karşı silahlı direniş başlatmış ve taraflar bu mücadele esnasında birbirlerini katliam ve etnik temizlikle suçlamışlardır. 1999 yılında ABD önderliğindeki NATO hava bombardımanı, Sırp kuvvetlerini Kosova'dan çekilmeye zorlamış ve Belgrad'da Miloseviç hükümetinin düşmesine neden olmuştur. Kosova 2008 yılında Sırbistan'dan bağımsızlığını ilan etmiştir. (Heywood, 2016: 303).

öldüğünü öne sürerek, çok sert bir askerî karşılık vereceğini” deklare etmiştir. Bu deklarasyon ile RF Güney Osetya’da askeri kontrolü sağlayarak, Güney Osetya’daki Rusları ve barış gücü askerlerinin güvenliği garanti altına alacağını açıklamıştır. Gürcistan askerleri başkent olan Tshinvali’yi ele geçirerek iki Rus uçağını etkisiz hale getirmişlerdir. Aynı zamanda RF de Gürcistan’ın saldırılarına aynı sertlikte yanıt vermiştir. Gürcistan’da seferberlik ilan edilerek modernizasyonunu Türkiye’nin yapmış olduğu Marneuli havaalanı RF saldırısı ile kullanılamaz hale gelmiştir. RF askeri güçleri Tshinvali’deki Gürcü bölgesine de yönelmiştir. Bu saldırılara dayanamayan Tiflis yönetimi 10 Ağustos günü tek yanlı şekilde ateşkes yaptıklarını açıklamışlardır. Fakat RF’nin ateşkesi onaylaması için “Gürcistan’a bağlı silahlı birliklerin Güney Osetya’nın tamamından çekilmesi ve Tiflis’in tek yanlı olarak bir daha Güney Osetya’ya karşı askerî güç kullanmama sözünü vermesi” şartı vardı. Bölge uzun sürmeden RF hakimiyetine girmiştir. Sonuç olarak 1500 ile 2000 arası sivilin hayatını kaybetmesine neden olan “*Beş Gün Savaşı*” adı verilen RF-Gürcistan harbi, RF Başkanı Dimitri Medvedev’in, 12 Ağustos 2008 tarihinde “*Tiflis’i barışa zorlama operasyonu*”nun tamamlandığını aktarmasıyla son bulmuştur. Tiflis mağlup olurken, Güney Osetya bölgesinden Gürcistan askerleri tasfiye edilmiş ve Abhazya kuvvetleri Kodori Vadisi’ne hâkim olmuştur. 16 Ağustos günü ise resmi olarak ateşkes anlaşması yapılmıştır. (Bozkurt, 2016: 15-16).

Savaş RF’nin Gürcistan’a karşı uyguladığı sınırsız güç nedeniyle Gürcistan için felaketle bitmiştir. Abhazya ve Güney Osetya Gürcistan denetiminden ve egemenliğinden tamamen çıkmıştır. RF 17 Şubat 2008 tarihinde Kosova’nın özerkliği açıklamasını göstererek Abhazya’yı ve Güney Osetya’yı devlet olarak tanımıştır. Saakaşvili’nin RF’ye karşı bu kadar cüretkâr davranmasının temel sebebi Kuzey Atlantik İşbirliği Örgütü (NATO) ve AB’ye üye olmak istemesinden kaynaklanmaktadır. (Köktaş, 2015: 95-110). Gürcistan’da bunlar yaşanırken RF için önemli bir ülke olan Ukrayna’da da durum pek iç açıcı değildi. Ukrayna, coğrafi ve kültürel nedenlerden ötürü Avrasya entegrasyonu açısından kilit ülke rolündedir. Zbigniew Brzezinski, 1997’de kaleme aldığı “*Büyük Satranç Tahtası*” isimli kitabında Ukrayna’nın durumunu şöyle özetlemiştir: “Ukrayna ’sız bir RF, Avrasya’da büyük güç olma statüsünü kaybeder. Ukrayna’ sız RF, daha çok Asyalı bir devlet olacak ve büyük ihtimalle Orta Asya’daki çatışmalara sürüklenecektir.” ABD ve AB ülkelerinin Ukrayna’yı bu kadar çok desteklemelerinin ve Ukrayna’yı RF’nin etkisinden koparmak istemelerinin sebebi belki de Brzezinski’nin⁵ sözlerinde gizlidir. ABD ve AB günümüzde Ukrayna’yı olabildiğince RF’ye karşı desteklemektedir. (Yılmaz, 2019: 166).

⁵ 28 Mart 1928’de Polonya Varşova’da doğmuştur. 27 Mayıs 2017’de hayatını kaybeden Brzezinski 1958 yılında ABD vatandaşı olmuş, 1959 yılında New York’a taşınmış ve Kolombiya Üniversitesi’nde ders vermeye başlamıştır. 1975 yılında ABD başkanı Carter’ın dış politika danışmanı olmuştur. 1976-81 yılları arasında

24 Ağustos 1991 tarihinde SSCB'den koparak özerk olan Ukrayna, 1994'te aldığı yeni bir kararla AB kurumlarıyla bütünleşmeyi öncelik haline getirdi. 1998 yılına gelindiğinde, dönemin devlet adamları bu teşebbüsü ileriye taşıyarak AB ile Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'na imza attılar. Leonid Kuçma'nın Ukraina Ne Rossia (Ukrayna RF Değildir) adlı kitabının yayınladığı 2003 yılında Avrupa Komisyonu tarafından, Avrupa Komşuluk Politikası (ENP)⁶ kuruldu ve Ukrayna'da AB üyesi olmamakla beraber komşu ülke sıfatıyla bu politikaya katıldı. 2004 Kasım'ında Viktor Yanukoviç yüzde 49,42 oy oranı ile seçimi kazanınca Viktor Yuşçenko'nun liderliğindeki Batı yanlısı muhalifler, Donetsk ve Luhansk'ta sandıklara hile karıştığı gerekçesiyle sokaklara döküldü; on yedi gün süren ve tarihte “*Turuncu Devrim*” olarak geçen protesto gösterileriyle parlamentonun seçimleri iptal etmesini istedi. Halktan gelen baskılar neticesinde oldukça zor durumda kalan Anayasa Mahkemesi, en sonunda seçimlerin yenilenmesine karar verdi. 26 Aralık 2004'te seçimler tekrarlanınca bu sefer oyların yüzde 51,99'unu alan Yuşçenko seçimi kazandı. Bu başarı; değişim isteyen, Batı yanlıları tarafından büyük bir zafer olarak karşılandı. Bu tarihten itibaren yeni hükümet, kapı komşusu RF'yi açık bir biçimde Ukrayna'nın en büyük düşmanı olarak tanımladı ve sırtını tamamen Batı'ya yasladı. Yuşçenko; Avrupa ile bütünleşmeyi sağlamak amacıyla demokrasi, özgürlük, özelleştirme, pazar ekonomisi gibi alanlarda önemli adımlar atmaya başladı. Fakat büyük umutlara rağmen, gerek Batılı devletlerin Ukrayna'yı birliğe alma konusundaki kuşkuları gerek Ukrayna'nın talep edilen reformları yerine getirmemesi gibi nedenlerle önemli ve somut bir ilerleme sağlanamadı. Bunun halka yansması ise hayal kırıklığı oldu. Bundan ötürü halk da Yuşçenko ve Timoşenka'ya vermiş olduğu desteği çekti. (Çiftçi, 2019: 14-16).

2010 yılında Ukrayna'da yapılan seçimde RF'nin desteğini alan Yanukoviç seçimleri kazanarak iktidara gelmeyi başardı. Yanukoviç AB ve NATO üyeliği hedeflerinden vazgeçerek ülkesinin yönünü RF'ye doğru çevirdi. Bunun en bariz örneği, 2010 yılında imzalanan Harkov Paktı ile Rus askeri üssünün Sivastopol'deki varlığının 2017 yılından 2042 yılına uzatılması ve aynı zamanda Kerç Boğazı'ndan Rus gemilerine “*geçiş serbestliği*” tanınması oldu. Çiftçi'ye göre: Yanukoviç'in öncelikli amacı, demokratik reformları hayata geçirmek ve insan haklarında iyileştirmeler yapmak yerine, rakiplerini saf dışı etmek suretiyle makamını korumaktı. Bu

Carter'ın ulusal güvenlik danışmanlığını yapmıştır. Birçok önemli kitabın yazarı (Büyük Satranç Tahtası, Tercih, İkinci Şans, Büyük Çöküş) olan Brzezinski evli ve üç çocuk babasıdır. <https://www.diplomasi.net/zbigniew-brzezinski-kimdir-zbigniew-brzezinski-hayati>

⁶ Avrupa Komşuluk Politikası (ENP) AB'nin Kuzey Afrika/Ortadoğu ile Doğu Avrupa'daki komşu ülkelerle ilişkilerini yürüttüğü dış ilişkiler politikasıdır. AB, 2004 yılında beşinci genişleme sürecine paralel olarak yeni komşularına yönelik olarak Avrupa Komşuluk Politikası'nı (European Neighbourhood Policy-ENP) hayata geçirmiştir. ENP, siyasi diyalogdan ekonomik entegrasyona kadar çok sayıda düzenlemeyi içeren bir politikadır. https://ipfs.io/ipfs/QmQP99yW82xNKPxxLroxj1rMYMGF6Grwj2o4svsdmGh7S/out/A/Avrupa_Kom%C5%9Fuluk_Politikas%C4%B1.html (erişim tarihi: 03.04.2021).

nedenle en kuvvetli rakibi, Batı yanlılarının önde gelen isimlerinden Yuliya Timoşenko'yu tamamen elimine etmek amacıyla kontrolündeki yargı gücünü kötüye kullanmış ve Timoşenko'nun yedi yıl hapis cezası almasını sağlamıştır. RF ile ilişkilerini sağlamlaştırırken halk nezdindeki itibarını korumak amacıyla da Avrupa ile olan ilişkilerini de kesmedi. Bu nedenle son ana kadar Avrupa ile serbest ticaret anlaşması müzakerelerini de devam ettirdi. Öte yandan Ukrayna'nın AB ile ilişkilerinden oldukça rahatsız olan Moskova Yönetimi, Ukrayna'nın AB ile Ortaklık Anlaşması'nın imzalaması durumunda Ukrayna ile RF arasındaki ilişkilerin hızla bozulacağını deklare etti. Aslına bakıldığında zaman RF'nin bu deklarasyonu açık bir savaş tehdidiydi. Durumu fark eden Yanukoviç 22 Kasım 2013 tarihinde Litvanya'nın başkenti olan Vilnius'ta imzalanması beklenen Avrupa Birliği ile imzalanacak olan Ortaklık ve Serbest Ticaret Anlaşması'nı imzalamayı reddetti. Aynı zamanda RF ile Avrasya Ekonomik İşbirliği müzakerelerini başlatması Ukrayna'da yaşayan Batı yanlısı halkı çileden çıkardı ve yaklaşık 800 bin kişi durumu protesto etmek amacıyla sokaklara döküldü. (Çiftçi, 2019: 17-19).

RF ile anlaşılan Yanukoviç, RF'nin Ukrayna devlet tahvillerine 15 milyar dolarlık yatırım yapmasını kabul ettirmiştir. Aynı zamanda RF, Ukrayna için doğalgaz fiyatlarında üçte bir oranında indirim gitmeyi kabul etmiştir. Bunun üzerine gösteriler bir müddet durduysa da 19 Ocak 2014'te tekrar başlamıştır. Protestocular 26 Ocak'ta Adalet Bakanlığı'nı işgal etmiş ve bu durum sonucunda Başbakan Nikolay Azarov istifa etmiştir. Bununla yetinmeyen protestocular gösterilerinin şiddetini artırmışlar ve Ukrayna'yı yönetemez hale getirmişlerdir. Artan bu şiddet olayları neticesinde ABD ve AB araya girerek Yanukoviç'den muhalefet liderleri ile masaya oturup anlaşmasını istemişlerdir. Bu dayatmayı kabul eden Yanukoviç 21 Şubat 2014'te muhaliflerle anlaşmayı kabul etmiş ve kabul edilen bu anlaşma aynı gün parlamentoda onaylanmıştır. 23 Şubat 2014'te Parlamento protestocular tarafından ele geçirildi. Bunun üzerinde parlamento Yanukoviç'i görevinden azletti. Yanukoviç başkentten ayrılmak zorunda kaldı ve RF'ye kaçtı. Batı yanlısı bir hükümet kuruldu. Yukarıdaki gelişmelerin olduğu sıralarda, Ukrayna olayları ile ilgili olarak bir süreden beri Ukrayna Özerk Kırım Cumhuriyeti'nde, Ukrayna taraftarları ile Kırım'ın⁷ RF'ye bağlanmasını isteyenler arasında 26 Şubat 2014'te çatışma çıktı. Aynı gün RF Silahlı Kuvvetleri Ukrayna sınırında tatbikatlara başladı ve Batı yanlısı hareketlere meydan vermeyeceğini açıkladı. 27 Şubat 2014'te Kırım

⁷ Kırım 18. yy. sonlarına kadar Osmanlı toprağı iken bu tarihlerden itibaren Rusya'nın ilgi alanına girmiştir. 1853-55 Kırım Savaşı'nın nihayetinde 1877-78 Osmanlı Rus savaşı sonrasında Kırım Rus toprağı olmuştur. Rusya'nın 1942'den bu yana Kırım'a karşı izlediği sistematik nüfus politikasında Tatarları azaltıp Rus nüfusunu yükseltme politikası (1942-1979) başarılı olmuştur. SSCB'nin dağılmasından sonra Kırımdaki Tatar Nüfusunun yüzde 12'ye inmiştir. 1954 yılında Krusçev zamanında Kırım Ukrayna'ya devredilmiştir. Ukrayna içerisindeki Kırım özerk bölgesi Rusların yoğunlukta olduğu bir bölgedir. Kırım'ın Ruslar açısından önemi Rus donanmasının burada olmasıdır. (Günay, 2015: 380).

Parlamentosu, Kırım'ın Ukrayna'ya bağlı kalması ya da bağımsızlık için referandum kararı aldı. 28 Şubat 2014'te 6 bin Rus askeri Kırım'a girmiştir. 2 Mart 2014'te ABD, İngiltere ve Almanya liderleri RF ile Ukrayna arasındaki diyalogun hemen başlatılmasını istemişlerdir. 5 Mart'ta NATO'nun önerisi üzerine büyükelçiler düzeyinde Kırım'da yaşanan gelişmeler üzerine NATO-Rus Konseyi toplandı. Neticede NATO RF ile iş birliğinin tümünü gözden geçirme kararı aldığını açıklamıştır. Bu arada 6 Mart 2014'te, Kırım Parlamentosu, Kırım'ın RF'ye bırakılması yönünde karar almıştır. 16 Mart 2014'te referandum yapıldı. Kırım Tatarlarının boykot ettiği referandumda katılımcıların yüzde 95,5'nin Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin RF'ye bağlanması yönünde “evet” oyu kullanmıştır. ABD, AB ve Türkiye'nin de dâhil olduğu birçok ülke referandumu yasa dışı ilan etmiştir. Buna mukabil Kırım Parlamentosu, RF'ye bağlanma kararını hızla uygulamaya koymuştur. 17 Mart 2014'te Bağımsız Kırım Cumhuriyeti RF Federasyonu'na katılma başvurusunda bulunmuş ve aynı günün akşamı Vladimir Putin, imzaladığı kararnameyle Kırım'ın bağımsızlığının RF tarafından tanındığını belirtmiştir. En nihayetinde 21 Mart 2014'te Kırım resmen RF'ye bağlanmıştır. Böylelikle, Ukrayna'nın iç sorunu olarak başlayan olay ve gelişmeler uluslararası sorun haline gelmiştir. Öte yandan Kırım'ın RF tarafından ilhakı, Ukrayna'nın uluslararası statü ile siyasi statüsünü değiştirme konularını gündeme getirmiştir. Böylece Ukrayna ve Kırım olayı, uluslararası gerilime neden olan bir sorun haline gelmiştir. (Uçarol, 2019: 556-560).

Gürcistan ve Ukrayna'da yaşanan büyük güçlerin çatışma nedenlerine detaylıca bakıldığı zaman bunun kökenlerinin oldukça derin olduğu görülür. En başından kısaca özetlersek; Uluslararası düzen için Soğuk Savaş'ın bitmesinin neticelerinden en önemlisi Amerika'nın uluslararası düzende “*tek süper güç*” olarak ayakta kalmasıdır. Ama bu süreç uzun sürmemiş ve “*tek kutuplu*” sistem, Amerika'nın Afganistan ve Irak'a yapmış olduğu askeri operasyonlar neticesinde RF ve Çin tarafından açıkça sorgulanmaya başlandı. Ayrıca ABD'nin Doğu Avrupa ülkelerine ‘füze kalkanı’ kurma kararı alması yine aynı zamanda üç eski Baltık Cumhuriyeti de dâhil olmak üzere yedi ülkenin NATO'ya girişi ve NATO'nun sınırlarını RF'ye dayandırmasıyla beraber ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Bu da yetmezmiş gibi RF'nin selefi olan Sovyet Birliği coğrafyasında ABD hükümetinin destekleriyle meydana gelen çeşitli renkli devrimlerin sonucunda RF ile ABD arasındaki balayı tamamen sona ermiştir. RF devlet başkanı Putin'de ABD'nin tek kutuplu dünya düzenini eskisi gibi sürdüremeyeceğini 2007 Münih Güvenlik Konferansı'nda açık bir şekilde deklare etmiştir. 2007'nin sonundan itibaren ortaya çıkıp Amerika ve Avrupa Birliği maliyelerine tesir eden dünya ekonomik krizinin şiddeti o kadar yüksek olmuştur ki küreselleşme denen olgunun illaki

Batı dünyasının liderliğinde gelişmesinin şart olmadığını bize göstermiştir. (Erşen, 2014: 59-72).

Entelektüel sermaye ve ileri teknoloji gibi alanlarda liderliğe sahip olan Amerika ile arayı hızla kapatan Çin'in büyük güç olma isteği 1970'lerin sonunda iktidarı ele geçiren Deng Şaoping ile birlikte olmuştur. Deng'in başlatmış olduğu piyasa reformlarının ardından hızla ekonomik ilerleme kaydeden Çin bu ilerleyişini başta askeri olmak üzere birçok farklı alanda göstermiştir. ABD'nin en önemli rakiplerinden olan RF, Doğu Avrupa'nın kontrolünü kaybetmiş ve bunun yanında önemli bir ekonomik güç olmasa da hala sahip olmuş olduğu nükleer cephaneliği sayesinde uluslararası sistemde büyük bir aktör olarak kalmaya devam edecektir. (Heywood, 2014: 188).

Sonuç olarak yapılan bu çalışmanın amacı: SSCB'nin yıkılmasıyla beraber bağımsızlığını kazanan Gürcistan ve Ukrayna üzerindeki büyük güçlerin rekabetini karşılaştırmalı analiz yöntemiyle incelemek suretiyle bu iki ülkeyi nasıl istikrarsız hale getirdiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Kimi zaman SSCB'nin mirasını devralan RF bu iki ülkeye baskı yapmıştır. Kimi zaman da ABD ve AB bu iki ülkeyi kendi tarafına çekmek için çeşitli yöntemlere başvurmuştur. Bağımsızlıklarını kazanmalarından bu yana geçen yaklaşık otuz yıllık sürede her iki ülkede kendi içlerinde istikrarlarını tam olarak sağlayamamışlardır. Gürcistan bağımsızlığını kazanmasından bu yana sürekli kendi içerisinde iç karışıklıklara hatta iç savaşa şahitlik etmiştir. Bugün Gürcistan'a bakıldığı zaman ülkenin kuzeybatısında yaşayan Abhazlar Gürcistan ile savaşıarak kendilerine RF'nin da katkısıyla bir devlet kurmayı başarmışlardır. Keza Güney Osetler'de Gürcistan'a karşı savaşıarak RF'nin da desteği ile kendilerine ait bir devlet kurmuşlardır. Bu durum Gürcistan'ı oldukça kırılgan hale getirmiştir. Zaten kuruluşundan bu yana geçen sürede çeşitli iç karışıklıklara şahitlik etmiş olan Gürcistan bunun yanında tam anlamıyla siyasi istikrara ve ekonomik refaha ulaşamamıştır.

Ukrayna ise, bağımsızlığından bu yana geçen sürede Gürcistan'a göre daha istikrarlı ve görece daha müreffeh bir devlet olduysa da kendi içerisinde çok çeşitli problemlerle uğraşmak zorunda kalmıştır. RF Kırım'da düzenlemiş olduğu referandum sonucu self-determinasyon (halkların kendi kaderini kendi belirlemesi) ilkesi neticesinde Kırım'ı ilhak ederek kendi topraklarına katmıştır. Gürcistan'da "*Gül Devrimi*" olmuşken Ukrayna'da ise "*Turuncu Devrim*" olmuştur. Bütün bu yaşanan olaylar, siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik bunalımlar bu iki ülke üzerinde çatışan büyük güçler nedeniyledir. Görünürde bağımsız olan bu iki devlet ABD ve RF'nin sürekli baskısı ve etkisi altındadır. Gerek Gürcistan gerek Ukrayna kendilerini Avrupalı olarak kabul edip bu kıtanın bir parçası saymaktadırlar. ABD ve Batı'nın kurmuş olduğu oluşumlar olan AB ve NATO gibi oluşumlara girmek istemektedirler. Öte yandan

karşılarında eski bir süper güç olan SSCB'nin varisi olan RF yer almaktadır. RF Kafkaslar 'da kaybetmiş olduğu etkinliği geri kazanmak için Gürcistan'a ihtiyaç duymaktadır. Öte yandan Karadeniz ve Doğu Avrupa'da kaybetmiş olduğu etkiyi kazanmak için Ukrayna'ya ihtiyaç duymaktadır. Bu iki ülke jeopolitik konumları bakımından RF için hayati öneme sahiptirler. Bu çalışma yukarıda bahsedildiği gibi çok kutuplu dünya düzenine evirilmekte olan uluslararası sistemi Gürcistan ve Ukrayna üzerinden inceleyerek ABD, Çin, RF, AB'nin bu iki ülke üzerindeki manipölasyonlarını, çatışmalarını ve bu ülkeleri kendi taraflarına çekmek amacıyla üzerlerinde oynadıkları birtakım oyunları karşılaştırmalı analiz yönetimiyle inceleyerek çok kutuplu uluslararası sistemi daha iyi açıklama iddiasındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN GÜRCİSTAN VE UKRAYNA'YA KARŞI POLİTİKALARI

1.1. Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu'nun Gürcistan Politikası:

Gürcistan bulunduğu konum itibarıyla bir geçiş ülkesidir. Ülke Hazar Deniz'inden çıkarılan petrolün ve Orta Asya'dan gelen doğalgazın dünya pazarlarına taşınması için bir geçiş noktasıdır. Gürcistan'ın sahip olduğu konum tarih boyunca hatta günümüzde dâhil büyük devletlerin çatışma alanına girmektedir. Moskova, Tiflis'teki üslerinin güveliği ve bölgenin RF etkisinden çıkmasını önleme çalışmaları yaparken, Amerika ise SSCB'nin dağılmasıyla beraber bölgede başat güç olmak istemektedir. SSCB'nin dağılması ile ortaya çıkan RF Federasyonu bölgedeki kontrolünü kaybetmemek için Bağımsız Devletler Topluluğu'nu ihdas etmiş ve yeni kurulmuş olan bağımsız devletleri bu topluluğa üye etmeye zorlamıştır. SSCB'den kopan birçok devletin yaptığı gibi Gürcistan BDT'ye girmeyi reddetmiştir. RF ile iyi ilişkiler içerisinde olmaması ve yeraltı kaynaklarının bulunmaması sebebiyle bu durum Gürcistan'ı büyük devletler arasında denge politikası yürütme rolüne bürümüştür. Bu politika çerçevesinde Gürcistan kendisini devamlı batılı ülke olarak gördüğünü belirtmekte ve batılı ülkelerle iyi ilişkiler kurma yoluna gitmektedir. Gürcistan'ın tekrar RF Federasyonu'nun etkisine girmek istememesindeki direniş, ABD'nin bölgede başat rol oynamak istemesiyle örtüşmüş ve bölgede batı ile RF Federasyonu arasında rekabet ortamı oluşturmuştur. (Torun, 2016: 9).

1980'lerde SSCB devlet Başkan Gorbacov'un ekonomik ve yapısal reformlar içeren Perestroyka (yeniden yapılanma) ve Glasnost (açıklık) politikalarının açıklanmasından sonra oluşan yapı içerisinde birçok etnik farklılığı barındıran halkların bağımsızlıkları gündeme gelmiş ve bu süreçte Gürcistan en önde yer almıştır. Bu anlamda Gürcistan'da 1980'lerin sonlarında siyasi partiler kurulmuş, siyasal propagandalar yapılmaya başlanmış ve grevler yapılmıştır. Bu ayaklanmaları bastırmak amacıyla SSCB askerleri Gürcistan üzerine sürmüş ve meydana gelen çatışmalarda 20 vatandaş hayatını kaybetmiş ve çok fazla insan yaralanmıştır. Bu olaylar sonucunda Gürcistan Komünist partisi etkisini büyük ölçüde kaybetmiş ve ilk kez yapılan ittifak yuvarlak masa kazanmıştır. Yuvarlak masa lideri olan Zviad Gamsahurdia, Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olan Gürcistan'ın resmi adını Gürcistan Cumhuriyeti olarak değiştirdi ve halk oylamasının ardından 9 Nisan 1991'de ülkenin bağımsızlığını ilan etti.

Zviad Gamsahurdia halkın yüzde 86,5 oyunu alarak Gürcistan'ın ilk devlet başkanı olmuştur. (Yenigün ve Bolat, 2010: 461-462).

Zviad Gamsahurdiya iktidarı ele geçirdikten sonra başarılı bir politika izleyememiş ve politikalarını Gürcü milliyetçiliği üzerine dayandırmıştır. Ayrıca Gamsahurdiya RF'yı ülkenin milli birlik ve bütünlüğüne karşı en büyük tehdit olarak görmüştür. Bunun sonucunda ülkede yaşayan Abhazlar ve Osetler ayaklanmıştır. Ekonomik açıdan da SSCB döneminde nispeten iyi olsa da bağımsızlığını ilan etmesiyle beraber yabancı yatırımlar çekememiştir. Zira Gürcistan yer altı ve yerüstü kaynakları bakımından fakir bir ülkedir bundan dolayı ülkede meydana gelen kargaşada başka bölgelere nazaran daha yoğun olmuştur. (Kantarci, 2011: 233). Bununla beraber Gürcistan halkından Gamsahurdiya'ya karşı diktatör tepkileri yükselmeye başlamıştır. RF'ye karşı takınılan olumsuz tavır da Gamsahurdiya'nın düzenli bir dış siyaset oturtamadan, iç sorunların da etkisi ile politik anlamda zayıflaması ve iktidarını yitirmesi kaçınılmaz olmuştur. (Çelikpala, 2012: 1-35).

Muhalefet ile olan ilişkilerinin oldukça gerilmesi ile Gamsahurdiya'nın bazı yandaşları da muhaliflere katılmış ve Ekim 1991'de muhalifler medya kuruluşlarını basmıştır. Akabinde Gürcistan'ın başkenti Tiflis'de çatışmalar başlamış ve Gamsahurdiya'nın kendi yandaşlarını sokağa çıkmaya davet etmesiyle beraber olaylar daha çok şiddetlenmiştir. Yaşanan bu çatışmalar sonucunda Gamsahurdiya yandaşları ile 6 Ocak 1992'de Tiflis'i terk etmiş ve çatışmalar böylece durmuştur. (Ağacan, 2011: 63). Önceden başbakanlık görevinde bulunan Tengiz Sigua başkanlığında geçici bir hükümet kurulmuş, Gürcistan Komünist Parti genel sekreteri olan Eduard Şevardnadze göreve gelene kadar kısa bir dönem bu görevine devam etmiştir. (Çiloğlu, 1993: 68).

Gamsahurdiya'nın Tiflis'i terk etmesiyle beraber askeri konsey tarafından Eduard Şevardnadze Tiflis'e davet edilmiş Şevardnadze daveti kabul ederek 7 Mart 1992'de gelerek bu görevi üstlenmiştir. Ayrıca Şevardnadze SSCB'nin son dışişleri bakanıdır. Şevardnadze görevi üstelendiğinde Gürcistan tam bir keşmekeşin içerisindeydi. Abhazya ve Güney Osetya'da ayrılıkçı söylemler yüksek sesle dile getirilmeye başlanmış hatta yer yer çatışmalar meydana gelmiştir. Ayrıca Acaristan ve Cavahetya'da merkezi otoritenin egemenliğinden çıkmış Gürcistan'daki diğer siyasi partiler arası uzlaşa bir türlü sağlanamamıştır. Ayrıca Gamsahurdiya ve yandaşları Megrelya bölgesine çekilerek bu bölgenin kontrolünü ele geçirmişlerdir. Bu halde ülkenin devlet başkanlığını üstlenen Şevardnadze halk tarafından kahraman gibi karşılanmıştır. (Ağacan, 2011: 64-66). Şevardnadze 11 Ekim 1992 tarihinde gerçekleşen genel seçimlerde parti oluşturmadan partiler üstü bir role bürünerek iktidarını sürdürmeye çalışmıştır. İktidara gelir gelmez ilk işi merkezi otoriteyi kuvvetlendirmek ve

ayrılıkçı Abhazlara ve Güney Osetlere karşı harekete geçmek olmuştur. Her ne kadar harekete geçse de Abhazlara ve Güney Osetlere karşı başarılı olamamış ve RF'nin tepkisini çekmiştir. Böylece Kurtarıcı kişiliğine karşı büyük gölge düşmüştür. Bunun üzerine Şevardnadze RF'den yardım istemiş ve Ruslarda bu isteği kabul etmiştir. Karşılığında Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğuna girmeyi ve Ruslara askeri üs vermeyi kabul etmiştir. Bu manevralar ya da tavizler, Şevardnadze'nin RF'nin desteğinde, başta Gamsakhurdiya yanlıları olmak üzere tüm muhalif silahlı unsurları tasfiye etmesini sağlamış, Şevardnadze Ekim 1995'te yapılan seçimlere ülkenin siyasi ve askeri tek hâkimi olarak girebilmiştir. Şevardnadze sahip olduğu siyasi gücünü 2003 genel seçimlerine kadar korumayı başarmıştır. (Çelikpala, 2012: 1-35).

2 Kasım 2003'te Gürcistan'da genel seçimler yapılmıştır. Seçime katılım yüzde 62 oranında gerçekleşmiştir. 2 Kasım'daki seçim sonuçlarına göre; Şevardnadze destekli "*Yeni Gürcistan İçin*" bloğunun yüzde 21,32, "*Demokratik Uyanış Birliği*" bloğunun yüzde 18,84 ve Nino Burjanadze'nin Demokratlar bloğunun yüzde 8,79 oy aldığı açıklanmıştır. (Yenigün ve Bolat, 2010: 462). Saakaşvili için önemli olan Gürcistan'da demokratik temellere dayanan bir politik yapılanmanın düzenlenmesi ve devletin özerkliğinin teminatı ile ülke bütünlüğünün güvence altına alınması olmuştur. Bu doğrultuda hükümete güç kazandırmak maksadı ile 2004 yılının şubat ayında anayasada bir değişim yaparak devletin mevcut yönetim şeklini başkanlık sistemi ile değiştirmiştir. Birçok pozisyondaki yöneticilerin işlerine son verilerek onların yerine Saakaşvili'nin istediği daha genç kişiler atanmıştır. Gürcistan'da yaşanan bu değişikliklerin çok fazla alana yayılmasının örneği olarak ülke bayrağının bile değiştirilmiş olması gösterilebilir. (Çelikpala, 2012: 1-35).

Gürcistan açısından batı bloğunu temsil eden ABD güce sahip olan taraf olmasına karşın Gürcistan halkı RF ile münasebetlerinin iyi yönlü sürdürülmesinden taraf olmuşlardır. Dolayısıyla Gürcistan iki ülke arasında denge politikası yürütme yoluna girmiştir. Nisan 2004'te Gürcistan ile Acaristan arasında kriz tekrar alevlenmiş ve mayıs ayında Acaristan ile Gürcistan arasında ulaşımı sağlayan köprülerin milisler tarafından yıkılması üzerine Saakaşvili, milislerin silahsızlandırılması için Acaristan'a 10 günlük bir süre vermiştir. RF Güvenlik Konseyi Sekreteri Sergei İvanov'un Batum'a gelip Acara Özerk Cumhuriyeti'nin başkanı Abaşıdze ile görüşmesinden sonra Abaşıdze Moskova'ya giderek RF'ye sığınmış ve Gürcü ordusu Acaristan'a girmiştir. Saakaşvili açısından Gürcistan merkezi yönetiminin Acaristan'a girip bu bölgeye sahip olması tarihsel süreçte ayrılıkçı hareketlerin ülke sorunlarında büyük bir yer kapladığı Gürcistan'ın toprak bütünlüğü için önemli bir gerçekten önemli bir adımdı. Zira Saakaşvili başta olmak üzere bütün Gürcistan'da bu neticenin Abhazya ve Güney Osetya'da da yaşanabileceği düşüncesi filizlenmiştir. (Torun, 2016: 132).

Saakaşvili'nin izlemiş olduğu politikalar neticesinde RF Federasyonu ile olan ilişkiler hızla bozulmuştur. Saakaşvili RF ile bozulan ve gittikçe gerginleşen ilişkileri ABD ve Batı'ya ya yaklaşıp kapatmaya çalışmıştır. Bununla beraber Saakaşvili'nin ülke içerisindeki popülaritesi oldukça yüksektir. Saakaşvili Acaristan sorununu çözmesiyle beraber kendisine olan güveni artmıştır. Ama aynı performansı Güney Osetya ve Abhazya'da gösterememiştir. Zira, RF Güney Osetya'yı ve Abhazya'yı açıktan destekleyerek Gürcistan'ın Güney Osetya'da ve Abhazya'da tam anlamıyla egemen olmasını engellemiştir. RF Saakaşvili'nin izlemiş olduğu Rus karşıtı politikalar nedeniyle Gürcistan'a çeşitli yaptırımlar uygulamıştır. Mart 2006 yılından itibaren Gürcistan'ın RF'ye karşı başlıca ihracat kalemi olan şarap ve madensuyunun ülkeye girişini yasaklamıştır. Ayrıca Saakaşvili'nin Rus subaylarından bazılarını ülke içerisinde casusluk yaptığı gerekçesiyle tutuklaması üzerine RF Gürcistan'a karşı daha ciddi yaptırımlar uygulamış Gürcistan vatandaşlarına vize vermemiş dahası Gürcistan büyükelçisini istenmeyen adam ilan etmiştir. Böylece iki ülke arasındaki diplomatik bağlar resmen kopmuştur. (Çelikpala, 2012: 1-35). Bu gelişmeler esnasında Gürcistan, Güney Osetya'yı kontrol altına almak ve kendine bağlamak amacıyla 2 Ağustos 2008'den itibaren bölgeye askeri birlikler sevk etmeye başlamıştır. Gürcü askerler Güney Osetya'nın başkenti Tshinvali'yi kuşattı. Bunun üzerine Güney Osetya RF'den yardım istemiştir. Bu yardım talebi üzerine RF, Osetleri ve Abhazları "*korumak adına*" Güney Osetya'ya ve Abhazya'ya 8 Ağustos 2008 günü askerlerini soktu ve bu birlikler Gürcü askerleri ile çatışmaya başlamıştır. Rus askeri birlikleri karşısında tutunamayan Gürcü birlikler geri çekilmeye başlamış bunun üzerine Rus askeri birlikleri Gori ve Poti kentlerine girmiş, Tiflis yakınlarına kadar ilerlemiştir. Aynı zamanda RF, kentleri havadan ve karadan bombalamış ve ülkeyi denizden kuşatmıştır. Gürcistan, RF karşısında tutunamayınca 10 Ağustos 2008 günü RF'ye ateşkes önermiş. 11 Ağustos 2008 günü ateşkes sağlanmıştır. RF, Güney Osetya'da askerî harekâta giren Gürcistan'ı 5 günlük savaş' ta ağır bir yenilgiye uğrattıktan sonra 12 Ağustos 2008'de askeri operasyonları tamamladığını ve bir gün önce imzalanan ateşkese uyacağını belirtmiştir. Ayrıca RF 26 Ağustos 2008'de, Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsızlığını tanımış ve askeri iş birliği anlaşmasını imzalamıştır. Böylece RF, Gürcistan'ı bölmüş ve Kafkasların siyasi haritasında ve dengesinde yeni bir durum ortaya çıkarmıştır. (Uçarol, 2019: 553-555).

Olaylar Saakaşvili'nin istediği gibi gelişmemiştir. Gürcistan ne AB'ye üye olabilmiş ne de NATO'ya girebilmiştir. Hatta ABD ve Batı Gürcistan'a bu süreçte doğru düzgün yardım dahi etmemiştir. Sonuçta bu durum Saakaşvili'nin popülaritesini kaybetmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda Bidzina İvanişvili'nin oluşturduğu 'Gürcistan Rüyası' adlı koalisyon 1 Ekim 2012'de gerçekleştirilen Parlamento seçimlerinde Saakaşvili'nin partisini oyların yüzde 55'ini

olarak yenilgiye uğratmış ve Bidzina İvanişvili hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. (<http://www.aljazeera.com.tr/haber/portre-bidzina-ivanisvili>, erişim tarihi: 22.10.2020). Ayrıca 2013 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Başbakan İvanişvili'nin desteğini alan Giorgi Margvelaşvili Cumhurbaşkanı seçilmesiyle beraber Saakaşvili siyasi seçimlerde yenilgiye uğramıştır. Başbakan İvanişvili ve Margvelaşvili, Saakaşvili' den farklı bir dış politika izleyerek RF'ye önem vermişlerdir. Hatta denilebilir ki Saakaşvili'nin iktidardan düşmesi ile beraber RF-Gürcistan ilişkileri nispeten iyileşmiş ve yumuşamıştır. (Çoşkun, 2015: 763). Giorgi Margvelaşvili, Washington'un çok uzak, Moskova'nın çok yakın olduğunu biliyor. Aynı zamanda bu durum bölgedeki halkında kabul ettiği bir gerçektir. Bu nedenle Margvelaşvili, selefi Saakashvili'ye göre RF ile Gürcistan arasındaki ilişkileri iyi tutmaya çalışmıştır. (Marshall, 2021: 39). Bu durum 2003'te "*Gül Devrimi*" ile Şeverdnadze'nin Saakaşvili'nin yerini alması ile Batı lehine bir güç kazanımının yaşandığı Tiflis'te tekrardan RF lehine değiştiğini göstermiştir. (Örmeci, 2018: 217).

Öte yandan Amerika'nın Güney Kafkasya'da başarı kazandığı ve siyasetini bir düzen içerisinde sürdürdüğü konu "*enerji*" olmuştur. Güney Kafkasya'da Amerika destekli, Batı ile ilintili olan enerji projeleri başarıya ulaşmaktadır. Genel itibariyle, Kafkasya'da Washington-Moskova yarışı "*Soğuk Savaş*" niteliğinde sürerken, Kafkasya önemli sorunlara sahne olmaktadır. Tiflis'in bütünlüğü giderek daha önemli problem olmakta (özellikle ayrılıkçı bölgelerin "*bağımsızlık ilanının*" RF dışındaki bazı ülkeler tarafından da tanınmasıyla), Azerbaycan'daki Ermeni işgali devam etmekte, Ermenistan, yakın bölgelerdeki ülkelerle yaşadığı sorunlar sebebi ile iş birliği yapabileceği alalarda saf dışı kalmaktadır. Washington ve Moskova ise gerek mevcut imkânları gerekse tarihsel yönlerini değerlendirerek siyasetlerini canlı tutarak, Kafkasya bölgesine yönelik stratejik amaçlarını gerçekleştirmek istemektedir. (Cefersoy ve Arslanlı, 2008: 9).

Bölgedeki sorunların bir türlü çözülememesinin ana sebebi ise daha önce belirttiğimiz gibi bölgenin bir çeşit soğuk savaş dönemine benzer bir rekabet ortamına dönüşmesidir. ABD ve RF Gürcistan'ın çeşitli bölgelerinde stratejik yerleri ele geçirme, üs oluşturma, etki ve gözetleme noktaları üzerinde hâkim olma çabası içerisindeyler. Bunu yaparken de her iki taraf da ülkedeki etnik ve dini motifleri kullanarak kendilerine taraftar temin etmektedirler. Fakat bu motiflerin kullanılması da bölgeye istikrar getirmek yerine, etnik farklılıkların derinleşmesine ve sorunların yeniden ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Gürcistan'da sorunların çözülebilmesi için her şeyden önce ABD ve Rus askerlerinin ya bölgeden çekilmesi ya da kendi ülkelerinin çıkarları yerine uluslararası barışı korumaya ve etnik direnişi yumuşatmaya yönelik

demokrasi ve insan haklarının uygulanması yönünde kullanılması gibi ciddi adımların atılması gerekmektedir. (Yenigün ve Bolat, 2010: 485-486).

Sonuç olarak; Gürcistan'daki bölgesel sorunların ana kaynağını etnik farklılıklar belirlemesine rağmen, bölgedeki siyasal tarih ve uluslararası siyasal rekabet de sorunların sürmesinde çok önemli bir rolü vardır. Siyasal tarih açısından bakıldığında, örneğin Acaristan Otonom Cumhuriyeti Sovyet RF zamanında da özerk bir cumhuriyet olarak varlığını devam ettirebilmiştir. Bölgedeki milli ve dini farklılıklar da bunun sebeplerinden biridir. Abhazya içinde aynı durum söz konusu olmuş ve Sovyet RF içinde otonomisini koruyabilmiştir. Güney Osetya'nın ise tarih boyunca Gürcistan siyasi sınırları içinde kalmasına rağmen, etnik kimlik ve alt mezhep grubu açısından Kuzey Osetya'dan bir farkı gözükmemektedir.

1.2. Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu'nun Ukrayna Politikası

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasıyla beraber bağımsızlığını kazanan Ukrayna, dış siyasetini meydana getirirken aynı zamanda Batı münasebetlerini yürütmeye gayret etmiş, hem de RF'yi öfkelenmemeye çalışmıştır. Viktor Yuşçenko'nun selefi olan Leonid Kuçma, bu olguyu “*ikili siyaset*” şeklinde adlandırırsa da esasen durum, Ukrayna devletinin ikiye bölünmüşlüğü'nün resmi göstergesidir. Zira coğrafi bakımdan Avrupa'nın en büyük devletlerinden biri olan Ukrayna, tarihi, coğrafi, dini, kültürel ve en önemlisi de politik açıdan ikiye bölünmüş durumdadır. Bu bölünmüşlük durumu RF ile Batı arasındaki çatışmayı artırmaktadır. (Kamalov, 2008: 1-72). Ukraynasız bir RF tarihi tahayyül edilemez. Zira Ukrayna RF için pek çok sembollerle doludur. Kiev Rusların kurduğu ilk devletin ve onun başkentinin adıdır. Ukrayna Rusların, Ortodoks oldukları yerdir. SSCB donanmasına da ev sahipliği yapmıştır. 50 milyonun üzerindeki nüfusuyla Karadeniz'de hatırı sayılır bir güçtür. Ukrayna demir-çelik ve silah fabrikalarıyla derin Sovyet izleri taşır. (Günay, 2015: 378).

50 milyonluk nüfusu ile Ukrayna, RF için önemli bir pazardır. Ukrayna'nın diğer bir önemi ise Ukrayna'nın sahip olduğu Kırım'dır. Zira Kırım, Ukrayna'nın Karadeniz'e çıkış kapısıdır. Kırım'ın önemli şehirlerinden biri olan Sivastopol yüzyıllardan beri RF'nin deniz filosunun bulunduğu şehirdir. Ukrayna'nın Karadeniz'in, Balkanlar ile petrol yataklarının yer aldığı Hazar Denizi'ne sınırı olan Kafkaslar arasında olması da stratejik önemini artırmaktadır. (Kamalov, 2008:79).

Brzezinski, Ukrayna'nın RF için önemini şu sözle belirtmiştir:

“Ukraynasız RF büyük güç olma özelliğini kaybeder.” RF ile olan ilişkilerinin mahiyeti ne olursa olsun RF'ye tarihi, etnik, din ve dil yönleri ile bağlı Ukrayna RF'siz bir dış politika

geliştiremez ve doğu sınırlarını güvenceye almadan gerek ABD ile gerekse AB ile stratejik ilişkilere giremez. RF, bağımsız ve her konuda kendini ispatlamış güçlü bir Ukrayna'yı istemez, zira bu durum yayılcılık emellerinin önündeki en büyük engeldir. Bu yüzden Ukrayna ve RF arasındaki ilişkiler Ukrayna'nın bağımsızlığını ilan etmesinden günümüze kadar sorunlu olmuştur. (Olçar, 2007: 305).

Aralık 1991'de bağımsızlığını ilan eden Ukrayna, RF ile Sovyet silahlı kuvvetlerinin geleceği, nükleer silahların denetimi ve Sovyet Karadeniz Filosunun dağıtılması hakkında ciddi çatışma halindeydi. Ukrayna yönetimi, Sovyet ordusunu Ukrayna ordusuna dönüştürmek için harekete geçti. İlk Sovyet subay topluluğu 3 Ocak 1992'de Ukrayna'ya bağlılık yemini etti. 800.000 Sovyet kara kuvvetlerinin Ukrayna'ya devredilmesi 1992 İlkbaharında tamamlandı. Sovyet Karadeniz Filosunun paylaşımı meselesi Sovyet kara kuvvetlerinin paylaşımına göre daha çetrefilli oldu. Bu paylaşım meselesi Ukrayna ve RF ilişkilerinde gerçekleşen ilk krizdi ve çözülmesi uzun zaman aldı. Sekiz yüzden fazla gemisi ve takriben 100.000 personeliyle tüm filo bir süre daha RF'nin denetiminde kaldı. 1995 yılında RF filo gemilerinin yüzde 18'den fazlasını Ukrayna'ya devretti lakin Sivastopol'deki deniz üssünü terk etmeyi reddetti. İki ülke 1997'de aralarında anlaşarak Rus filosunun Sivastopol'deki varlığının 2017'ye kadar devam ettirmesi konusunda mutabık kaldılar. (Ploky, 2017: 263-264).

Tarafların Nisan 2010'da Harkov'da imzaladıkları başka bir anlaşmayla da RF, Ukrayna'ya satmış olduğu doğalgazda yüzde 30 indirim yaparak Karadeniz Filosunun Sivastopol'de kalma süresini 2042 yılına kadar uzatmayı başarmıştır. RF'nin Sivastopol'deki deniz üssünü korumak için çabalamasının temel nedeni Sivastopol'ün RF'nin sıcak denizlere açılan tek üssü olmasıdır. Bu sayede RF'nin Karadeniz Filosuna ait gemileri Boğazları geçip bir gün içerisinde Akdeniz'e ulaşabilmektedir. Ayrıca bu deniz üssü RF'nin Balkanlar, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki nüfusunun güçlenmesine büyük ölçüde faydası bulunmaktadır. (Kelkitli, 2014: 295-296). Ukrayna Sivastopol'deki Rus filosu konusundaki mücadeleyi kaybetse de yapılan bu anlaşma Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü güvence altına alan bir anlaşmanın yolunu açtı. Bu antlaşma 1997'de imzalandı ama Rus meclisinin onaylaması iki yıl sonra gerçekleşti. Ukrayna'nın RF ile SSCB'den kalan nükleer silah cephanesinin devri ile ilgili müzakereler Ocak 1994'te başladı. O yılın aralık ayında imzalanan Budapeşte Memorandumu ile ABD, RF ve Büyük Britanya Ukrayna'ya emniyet güvencesi verdi. Ukrayna bu anlaşmayı imzalamayı kabul etmesiyle beraber İsrail ile Mısır'ın ardından en fazla ABD yardımı alan üçüncü ülke oldu. (Ploky, 2017: 265).

Topraklarında önemli bir Rus nüfus barındıran, ülkenin doğu kısmındaki endüstriyel üretim çarklarının RF ile sıkı bir şekilde bütünleşmiş olan ve Sivastopol'deki Rus askeri üssüne

ev sahipliği yapan Ukrayna'nın RF ile olan ilişkileri oldukça güçlü bağlarla örülmüştür. Bundan dolayı Ukraynalı siyasi liderler RF'nin ülkelerine yönelik nasıl bir niyete sahip olduğundan emin olamayarak, Batı ile ilişkilerinin geliştirilmesinin zaruri olduğuna inanmışlardır. SSCB'nin dağılmasıyla beraber Ukrayna'nın başkanı olan Leonid Kravçuk, RF'nin Ukrayna'yı bağımsız bir devlet olarak kabul etmeyeceği yönündeki endişelerini diplomatik kanallarla muhataplarına iletmiştir. Ayrıca Kravçuk'un görev süresi boyunca ikili ilişkilere Kırım, Sivastopol ve Karadeniz Donanması'nın paylaşımından kaynaklı belirsizlikler damga vurduğundan bu durum Kravçuk'un RF'ye karşı çekincelerinin oluşmasına neden olmuştur. RF'ye duyulan kaygılar nedeniyle Kravçuk, RF'nin ülkesi üzerinde kültürel, siyasi ve idari alanlardaki yetkilerini azaltmaya çalışmış ve SSCB sonrası "*Ukraynalılaştırma*" olarak tanımlanan bir politika izlemiştir. (Alım, 2020: 99). Kendisinden sonra göreve gelen Leonid Kuçma (1994-2004) ise izlemiş olduğu ekonomi politikaları ve Batı finans kurumlarını Ukrayna'ya davet etmesiyle ülkenin uluslararası alandaki izolasyonuna son verme yolunda önemli adımlar atmıştır. Kuçma milliyetçilerin ve muhafazakarların çoğunlukta olduğu parlamentoyla mücadele etmek zorunda kalmıştı. Zira parlamenterler RF ile ikili ilişkilerin geliştirilmesini ve Rusların çoğunlukta olduğu ülkenin doğu kısımlarında ekonomik reformların yapılmasını istemiyorlardı. Kuçma, bir yandan milliyetçileri yumuşatmaya çalışırken diğer yandan ulusal bütünlüğü yakalamak için ciddi reformların yapılmasının esas olduğunu belirtiyordu. (Turan, 2004: 399). Diğer taraftan Kuçma, Kravçuk'a zıt şekilde, Rusçayı ülkenin resmi dillerinden biri yapmak gibi vaatlerle RF ile ilişkileri geliştirmek istese de daha sonra izlemiş olduğu politikasının tehlikelerini görerek bu politikadan vazgeçmiştir. (Alım, 2020: 101).

Kuçma'nın cumhurbaşkanlığı süresince RF göreceli güçsüz halde olması sebebiyle önemli sorunlar meydana gelmiştir. Lakin Kuçma'nın cumhurbaşkanlığının son dönemlerinde Batılı ülkelerle Ukrayna ilişkilerinin olumlu seyretmesi RF'yi rahatsız etmiştir. (Gafarlı, 2015: 144). Özellikle, 2004 senesinin başından itibaren Kuçma hükümetinin, Avrupa Birliği'ne dâhil olmak konusunda yaptığı çalışmalar hızlanmıştır. Hatta Avrupa Birliği'nin genişlemesinden mesul Komiseri Günter Verheugen, Avrupa Birliği'nin Ukrayna'ya açık olduğunu söylemişse de Ukrayna'ya tam üyelik pozisyonu verilmeyerek, "*Avrupa Birliği Komşuluk Siyaseti*" çerçevesinde iş birliği yapılacak bir ülke olarak nitelendirilmesi Ukrayna yönetimi için yıkıma neden olmuştur. Ukrayna hükümeti 26 Temmuz 2004 tarihinde Avrupa Birliği üyeliği amacından vazgeçtiğini duyurmuş ve RF ile yakınlaşmaya dönük politikalar izlemeye başlamıştır. (Caşın ve Knezliğinden, 2015: 391).

Kuçma bu politikalarını sürdürürken 2004 yılının sonuna doğru görev süresi dolmuştur. Kuçma'nın yerini alabilecek iki aday vardı. Bunlardan birincisi reform yanlısı Batı'nın desteklediği Viktor Yuşçenko diğeri ise Donetsk Oblastı'nın eski valisi ve Kuçma'nın son başbakanı Viktor Yanukoviç idi. Ayrıca Yanukoviç RF başkanı Putin'in de tercihiydi. Adaylar 2004'te, Ukrayna'nın bağımsızlığından bu yana gördüğü en çekişmeli seçimlerde karşı karşıya gelmiştir. Kasım'da yapılan seçimler neticesinde resmî sonuçlara göre Yanukoviç, Yuşçenko'nun yüzde 46,9 oyuna karşılık yüzde 49,5 oy oranıyla seçimi kazanmıştır. Lakin birçok kişi seçimde hile yapıldığını düşünmekteydi. Özellikle Yuşçenko'nun destekçileri öfkeliydi. Yaklaşık 200.000 Kievli seçim usulsüzlüğünü protesto etmek için Kiev'deki Bağımsızlık Meydanı'na gelmiştir. Böylece adını Yuşçenko'nun başkanlık kampanyasının renginden alan Turuncu devrim başlamış oldu. Takip eden günler ve haftalar neticesinde Ukrayna'nın dört bir yanından gelen protestocularla sayı 500.000'i bulmuştur. Halktan gelen yoğun baskılar neticesinde Anayasa Mahkemesi seçimi iptal etti ve yeni seçim yapıldı. 26 Aralık 2004'te yapılan seçimlerin sonucunda Yanukoviç'in yüzde 44 oy oranına karşın Yuşçenko yüzde 52 oyla seçimi kazanmıştır. (Plokhly, 2017: 270-271).

Yuşçenko ile iktidarı ele geçiren Batıcı hizipler AB'ye üyelik konusunu öne sürerek, Ukrayna'nın NATO'ya da üye olabileceğini vurgulamışlardır. NATO'nun kuzey ve doğu Avrupa'ya genişlemesinden uzun zamandır memnun olmayan RF ise ittifakın Ukrayna'yı da kapsayacak şekilde genişleme ihtimali karşısında Ukrayna'ya karşı daha saldırgan bir tutum takınmaya başlamıştır. İlişkilerin kritik bir dönemden geçtiği bu dönemde, RF'nin Sivastopol'deki deniz üssünün güvenliği tehdit edilmiş, RF de buna karşılık olarak Ukrayna'ya ihraç ettiği doğal gazı koz olarak sahaya sürmüştür. Akabinde doğal gaz fiyatlarında beklenmeyen bir artış yaşanmıştır. 2006 ve 2009 yıllarında iki ülke arasında doğal gaz krizleri yaşanmış, RF, Ukrayna'ya gönderdiği gazı keserek Kiev'in Batı ile olan ilişkilerini sonlandırmaya çalışmıştır. Yuşçenko döneminde Ukrayna, AB ile Doğu Ortaklığı Anlaşmasını imzalamış ve AB ile olan ticari ilişkilerini güçlendirmiştir. ABD ve Batı'nın desteklediği Turuncu Devrim ile iktidara gelen Viktor Yuşçenko, 2010 yılında yapılan seçimler neticesinde cumhurbaşkanlığı makamını Viktor Yanukoviç'e devretmiştir. Putin'in desteği sayesinde Rus azınlığın çoğunlukta olduğu ülkenin doğu ve güney bölgelerinden aldığı oylar sayesinde iktidara gelen Yanukoviç'in öncelikli politikası RF-Ukrayna ilişkilerini yumuşatmak olmuştur. Ayrıca Sivastopol'deki askeri üssün kapatılması tehlikesi ortadan kalkmış ve enerji konularında bir uzlaşmaya varılmıştır. Ukrayna siyasetinde Turuncu Devrim sonrası gerçekleştirilen demokratikleşme reformlarının tedricen yürürlükten kaldırıldığı bir süreç başlamıştır.

Yanukoviç bir yandan RF ile sıkı ilişkiler üzerine politikasına devam ederken bir yandan da AB ile olan yakınlaşma politikasını sürdürmüştür. (Gafarlı, 2015: 144-145).

2013 yılının sonlarına doğru Yanukoviç'in AB ile imzalanması beklenen Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaktan vazgeçmesi RF Devlet Başkanı Vladimir Putin'i memnun etmiş ve Putin Ukrayna'ya aktarılan doğalgazda önemli ölçüde indirim yapmıştır. Diğer taraftan Yanukoviç'in Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaması ülkedeki Avrupa yanlısı kesimin sokaklara inmesine neden olmuştur. (Örmeci, 2018: 217). Avrupa yanlısı taraflar Kiev'deki Maydan Nezalejnosti, kısaca Maydan denen Bağımsızlık Meydanı'nı işgal etmişler ve Yanukoviç'ten anlaşmayı imzalamasını istemişlerdir. Avrupa yanlısı taraftarların sayısı 200.000 ile 500.000 arasında değişiyordu. 2004'teki Turuncu Devrimden sonra Kiev'in merkezi meydanı ikinci kez işgal edilmiştir. (Rakhmanova, 2016: 346).

Yapılan bu gösteriler neticesinde Yanukoviç ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Aynı esnada Rus taraftarı gruplar da Kırım Parlamentosu, Başbakanlık ve diğer önemli kurumlar başta olmak üzere devlet binalarının kontrolünü ele geçirmişlerdir. RF'nin desteklediği bu gruplar ele geçirdiği devlet kurumlarındaki Ukrayna bayraklarını indirmiş, yerine Rus bayraklarını asmışlardır. Ukrayna'nın buna tepkisi ise yeni hükümetin Başbakanı Yatsenyuk'un Rusçanın resmi dil statüsünü kaldırmış olmasıdır. Bu durum Rus yanlısı gösterilerin daha çok artmasına ve ülkenin doğusundaki öteki şehirlere de sıçramasına neden olmuştur. Moskova yönetimi ise buna karşılık olarak Ukrayna sınırında 150 bin kişilik birliği katıldığı dört gün sürecek bir askeri tatbikat uygulamıştır. Daha sonrasında ise yaklaşık 6.000 kişilik, RF'ye bağlı, üzerlerinde herhangi bir sembol ve rütbeye sahip olmayan silahlı birlikler Kırım'daki stratejik açıdan önemli noktaları işgal etmişler ve daha sonrasında Ukraynalı yetkililerin açıklamalarına göre bu sayı 30.000'e kadar çıkmıştır. 16 Mart 2014 tarihinde RF taraftarı gruplar, Kırım'ın statüsünü belirlemek üzere referandum yapmışlardır. Yapılan bu referandum neticesinde yüzde 97'lik bir sonuçla Kırım RF ile yeniden bağlanmıştır. ABD ve birçok Batılı hükümet tarafından bu referandum geçersiz sayılsa da 20 ve 21 Mart tarihlerinde DUMA⁸ (RF Parlamentosu'nun alt kanadı) ve RF Federasyon Konseyi tarafından onaylanmasıyla beraber Kırım resmen RF'ye bağlanmıştır. (Çaşın, 2015: 415-416).

Kırım sorununu hallettikten sonra Moskova dikkatini Ukrayna'nın doğusundaki GSYH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla)'nın yüzde 15'ini oluşturan ve yapmış olduğu ihracatının yüzde 25'ini sağlayan Donbass'a çevirdi. Kırım'ın alınmasından kısa bir süre sonra Donbass'ın birçok

⁸ Rusya Federasyonu Kurulu ve DUMA olarak nitelendirilen parlamento sistemi cumhuriyetin temsili olarak görülebilir. RF'de 450 milletvekilinin olduğu parlamentonun alt kanadı olan DUMA, yasaları yapmakla görevlidir. Faka bu yasaların devlet başkanı tarafından onaylanması zaruridir. DUMA tarafından kabul edilen yasalar Federasyon Konseyinin de onayından sonra devlet başkanının onayına sunulur. Devlet başkanının onayından geçmeyen yasalar yeniden DUMA'ya gönderilir. (Yılmaz, 2019: 3).

şehri, Rus yanlısı milisler tarafından saldırıya uğradı. 11 Mayıs 2014'te, yapılan referandum neticesinde Louganks ve Donetsk'in halk cumhuriyetleri bağımsızlıklarını ilan ettiler. (Jouanny, 2017: 111). RF Devlet Başkanı Putin'in 2019 yılı başında Ukrayna vatandaşlarına RF vatandaşlığı hakkı tanınması da Ukrayna'nın ulusal güvenliği için bir tehdittir. Ukrayna'da 2019 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Zelensky'nin kazanmasıyla Ukrayna-RF krizinde bir umut doğmuştur. (Yılmaz, 2019: 168). Ülkenin Kasım 2013'ten itibaren kaosa sürüklenip nihayetinde Kırım'ı kaybetmesinde rol oynayan faktörleri şöyle sıralamak mümkündür: Takriben yirmi yıldır demokrasi süreci yaşayan Ukrayna'nın tam anlamıyla demokratik olgunluğa erişememesi, ülkede farklı etnik kökenler arasında uyum ve çıkar birliğinin sağlanamaması, Rus kökenli Ukraynalıların RF ile birleşmek istemeleri, ülkenin Batı ve RF arasında çıkar çatışmalarının merkezi haline gelmesi ve yeniden güçlenen RF'nin jeopolitik amaçlı yayılmacı bir siyaset izlemesi sayılabilir. (Demir, 2014: 186). Zelenski milliyetçiliğe uzak söylemlerde bulunarak, Rusya ile belirli konularda anlaşmaya varmayı amaçlamıştır. Ayrıca asıl olarak Batıcı çizgi belirlemiş fakat bu politika Rusya ile ilişkilerinde sorun oluşturmaktadır. (<https://avim.org.tr/Blog/UKRAYNA-DA-ZELENSKI-NIN-MUTLAK-IKTIDARI-SOYLEDIK-COM-TR-31-07-2019>, erişim tarihi:19.06.2022). 2019 yılında Donbas'ı Ukrayna'ya katma vaadi ile Zelenski'nin Cumhurbaşkanı olmasının ardından 2019 yılının aralık ayında Paris'te Normandiya Dörtlüsü Liderler Zirvesinin yapılmasıyla çatışmalar azalsa da kısa süre sonra tekrar alevlenmiştir. (https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/rusya-ukrayna-sinirindaki-kriz-ve-catismalarin-tarihcesi-2014ten-bu-yana-15-bin-kisi-oldu,qvGtoefe50eN_qdh08TvAg/K8TrO0XL0UKVAZq9OZ8WLg, erişim tarihi: 19.06.2022).

Sonuç olarak Ukrayna krizi ve Kırım'ın RF ile birleşmesini Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkilerin gidişatı üzerinden değerlendirmek daha doğru olacaktır. Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında RF ciddi ekonomik bunalım içindeyken, ABD uluslararası sistemde tek süper güç olarak kalmıştı. 2000 yılında Putin'in iktidara gelmesiyle beraber RF hızla toparlanmaya başlamış, artan enerji fiyatları da ekonomik olarak güçlenmesini sağlamıştır. Soğuk Savaş sonrası Batı'nın izlediği NATO'nun genişlemesi ve Kosova müdahalesi gibi bazı politikalar RF'nin revizyonist bir siyaset takip etmesine neden olmuştur. RF özellikle kendi nüfus alanı olarak gördüğü eski Sovyet coğrafyasında etkinliğini korumak istemiştir. Aslında 2008 Gürcistan Savaşı dâhil tüm gelişmeler RF'nin uluslararası ilişkilerde yeniden önemli bir güç olarak kabul edilme isteğinin bir yansıması olarak telakki edilmelidir. (Kuşçu, 2014: 328-329).

1.3. Soğuk Savaş Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Gürcistan Politikası

1985 yılında Mihail Gorbaçov'un başlattığı perestroika (yeniden yapılanma) ve glasnost (açıklık) politikaları sürecinde Gürcistan, bağımsızlık yanlısı ve milliyetçi çizgide hareket eden cumhuriyetlerden biri olmuştur. SSCB'nin yapmış olduğu reformlar yeterli gelmemiş ve 1991 yılında dağılmıştır. SSCB'nin dağılmasıyla beraber Gürcistan siyasal, politik ve ekonomik problemlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. (Asker ve Kahraman, 2016: 41). Gamsahurdia, iktidarı süresince ABD ve Batı'ya yanaşmaya çalışmıştır. Özerkliğini ilan etmesinin ardından Gamsahurdia, Tiflis'in özerkliğinin Amerika tarafından tanınması için ülkeye bir heyet göndermiştir. Ancak RF ile karşı karşıya gelmek istemeyen ABD bu öneriyi ciddiye almamıştır. İçeride ve dışarıda gerekli desteği alamayan Gamsahurdia izlemiş olduğu başarısız politikalar neticesinde 6 Ocak 1992'de iktidarı bırakarak Çeçenistan'a kaçmıştır. (Hasanoğlu ve Cemilli, 2006: 103-104).

RF'nin Gürcistan üzerinde giderek artan baskıları karşısında Şeverdnadze, ABD ile olan ilişkileri geliştirmeye çalışmıştır. Zira bu süreçte gerek Amerika gerekse Batı'nın Kafkasya'ya olan ilgisinde bir uyanma söz konusu idi. İkinci Clinton hükümeti ile RF'yi ön planda tutan politikalardan vazgeçilip, eski Sovyet coğrafyasında özerkliğini yeni kazanan devletler desteklenmiş ve Avrupa-Atlantik güvenlik sistemine dâhil edilmesi yönünde politikalara geçilmiştir. Gürcistan, ABD yardım programlarında 1997'den itibaren öncelikli yer edinmeye başlamıştır. ABD, "*Özgürlüklere Destek Kanunu*" çerçevesinde eski Sovyet cumhuriyetlerine yaptığı yardımlarda Gürcistan'a özel bir önem vererek "*en çok kayırlan ülke*" statüsünü vermiştir. Böylelikle Gürcistan ekonomisi hızla gelişmeye başlamıştır. Ayrıca Gürcistan'ın uluslararası kuruluşlara üyeliği desteklenerek, Abhazya ve Osetya sorunlarının uluslararasılaşması sağlanmıştır. Gürcistan'ın güvenlik endişelerinin giderilmesine yönelik ABD ile 1998 yılında imzalanan "*Askeri Güvenlik ve İşbirliği Anlaşması*" ile Gürcistan'a askeri araç ve gereç sağlanmış aynı zamanda Gürcü subaylarına da eğitim verilmeye başlanmıştır. ABD'nin Gürcistan'a olan ilgisi 11 Eylül 2001 sonrasında bir üst düzeye çıkmıştır. (Çelikpala, 2012: 75-76). Devlet Başkanı Şeverdnadze'ye göre, RF'nin Kafkasya ve Hazar bölgesindeki askeri güç gösterisi, tarihi "*Büyük Oyun*" un bir parçası olup, ABD'nin Hazar havzasındaki petrol ve doğalgaz kaynaklarına ulaşımını engellemeye dayanmaktadır. RF, SSCB sonrası bağımsızlığını kazanan devletlere karşı ayrılıkçı-milliyetçi hareketlere destek vererek bu yeni bağımsızlığını kazanmış ülkelerin "*istikrarsız*" bir konumda kalmalarını istemiştir. (Çaşın, 2015: 432).

ABD ise Hazar havzasındaki petrol ve doğalgaz kaynaklarına erişebilmek amacıyla bu bölgedeki ülkelere desteğini artırmıştır. 2002'nin nisan ayında Gürcistan'ın sınır emniyetinin

sağlanması ve askeri modernizasyonu kapsamında 64 milyon dolar bütçeye sahip “*Eğit ve Donat*” programı da Amerika ile olan ilişkileri bir adım daha öteye taşımıştır. Şevardnadze, Amerika ile gitgide çoğalan iş birliği neticesinde Gürcistan’ı NATO’nun bir üyesi yapmak için 2002 yılının sonbaharında resmen başvurmuştur. İkinci Körfez Savaşı ile ABD, Gürcistan’dan destek istemiş ve neticede Gürcistan, Irak Savaşı esnasında ABD ordusuna tüm askeri tesislerin kullanıma izin vermiştir. Bunun yanında tüm ABD görevlilerine de diplomatik dokunulmazlık verilmiştir. 2003 sonbaharında Gürcistan’da yapılan parlamento seçimlerinde yaşanan yolsuzluklar nedeniyle Moskova ile yakın işbirliği arayışında olan Cumhurbaşkanı Şevardnadze, eski Adalet Bakanı Mikheil Saakashvili’nin liderliğinde gerçekleştirilen “*Gül Devrimi*” ile beraber iktidarını kaybetmiştir. (Karabayram, 2011: 186-188). “*Gül Devrimi*” nin oluşmasında Amerika’nın etkisinin varlığı zamanla belirginlik kazanmıştır. RF, devrimin uzun zaman önce Amerika tarafından planının yapıldığını ve ABD Büyükelçisi’nin Şevardnadze’yi ikna etmek için yoğun çaba gösterdiğini düşünmekteydi. Devrimin sonrasında Amerika ve Avrupa Birliği’nin meydana gelen olayları tasdik etmesi, bu iddiayı güçlendirmektedir. Bir diğer gelişme ise “*Uluslararası Para Sihirbazı*” George Soros’un sahip olduğu vakıflarının (Açık Toplum ve Gürcistan Vakfı) Saakashvili yönetimine üç milyon dolar finanse ettiğinin ispatlanmasıdır. Zaten Şevardnadze de darbeyi Soros, AB ve ABD’nin zemin hazırlayıp, yaptırdığını açıklamıştır. (Yenigün ve Bolat, 2010: 462).

Saakashvili’nin seçim öncesi kampanyası Batı eksenli uluslararası vakıflar ve özellikle Amerika tarafından da desteklenmiştir. Esasen ABD’nin beklentisi; Orta Asya ve Kafkasya ülkelerinin Batı yanlısı politikalar yürütecek olan hükümetler tarafından yönetilmesi ve bu şekilde RF’ye karşı kuvvetli bir pozisyona ulaşmakla birlikte bölgede bulunan dünya petrol rezervlerinin büyük bir çoğunluğunu oluşturan Hazar petrollerini üzerinde denetim kurmaktır. Batı dünyası, Saakashvili’nin seçimden önce Batı eksenli politika yürüteceğini, yönetimi devralınca Batı ile iyi ilişkiler kurmayı önceleyeceğini ve RF’den uzaklaşacağını ummuştur. Fakat Saakashvili yönetime geçince RF ile münasebetlerin düzeltilmesinin Gürcistan dış siyaset ekseninde olması gerektiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda Saakashvili ABD’nin desteğini de sağlamak istemiştir. Batı yanlısı politika izlemeye başlayan Gürcistan’ın Abhazya ve Osetya sorunlarının çözülmesi hususunda Amerika’dan beklentisi yoğun olmuştur. Fakat Washington, Tiflis’e askerî anlamda teknik ve finansal yardım yapılmasına rağmen Hazar petrolü özelinde kendi menfaatlerini öncelemiş ve RF’nin bölgedeki tesirini azaltmaya yönelik çalışmalar yapmıştır. (Köktaş, 2015: 95-110). ABD’nin tam desteğine sahip olan Saakashvili, ABD menfaatlerine uygun şekilde hareket ederken, RF’yi da fazla rahatsız etmemeye çalışmıştır. (Kamalov, 2004: 163).

NATO üyeliği ve Amerika ile ilişkilerin geliştirilmesi Saakaşvili'nin öncelikli dış politikasıdır. Gürcistan, izlemiş olduğu bu politikalar neticesinde 2004 yılının haziran ayında İstanbul'da gerçekleşen NATO zirvesiyle üyeliğe bir adım daha yaklaşmıştır. Geliştirilmiş Diyalog sürecine devam eden Tiflis, NATO üyeliğini sağlayacak olan “*Üyelik Eylem Planı*” aşamasına geçmeye çalışmıştır. Washington, Saakaşvili'nin iktidara geldiği ilk günden beri Tiflis'i öncelikli müttefiki olarak görmüştür. Dönemin ABD Başkanı Bush, Gürcistan'ı demokratikleşme sürecindeki başarısı nedeniyle eski Sovyet coğrafyasına model olarak göstermiş, aynı zamanda Saakaşvili'yi de “*demokrasi kahramanı*” olarak tanıtmıştır. (Çelikpala, 2012: 90).

Saakaşvili'nin yönetime geldiği günden itibaren batı yanlısı yürüttüğü dış politikalar neticesinde, bölgede etkinliğini yitirmek istemeyen RF, ilgisini ve isteğini arttırmasının yanı sıra 1992 sonrası sakin ortam yerine istikrarsız düzen gelmiştir. Güney Osetyalılarla⁹ Gürcülerin yaşadığı 2004 yılında başlayıp uzun süre sürecektir çatışmaların meydana gelmesine neden olmuştur. Güney Osetya'daki Parlamento seçimleri sonrasında Devlet Başkanı seçilen Eduard Kokoiti, Kuzey Osetya ile tarihsel bağlarının olduğunu söyleyerek Kuzey Osetya'ya bağlanma isteklerinde bulunduğunu söylemiş ve Gürcistan yönetiminin bu konuda getirilecek çözümlerde ve girişimlerde ilgisiz ve yetersiz kaldığını belirtmiştir. Bu açıklamalar ise Tiflis ile Güney Osetya'nın arasının yeniden açılmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonrası Tiflis, sınır bölgelerine 2 bine yakın asker göndermiştir. (Kantaracı, 2011: 262-263).

Gürcistan Devlet Başkanı Saakashvili'nin 12 Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan'ın BDT'den çekileceğini açıklamasının ardından Gürcistan Parlamentosu, 14 Ağustos 2008 tarihli oturumunda oy birliğiyle aldığı karar neticesinde Gürcistan BDT'den çekilmiştir. Buna karşılık olarak RF Federasyonu alt kanadı Duma ve üst kanadı Federasyon Konseyi 25 Ağustos 2008'de toplanmış, Abhazya ve Güney Osetya'nın özerk bir ülke olarak tanınması yönünde karar almıştır. Alınan karar üzerine RF Başkanı Medvedev, Güney Osetya'yı ve Abhazya'yı resmen tanıdığını belirtmiştir. (Karabayram, 2011: 213-214). ABD başkanı George W. Bush, RF'nin Gürcistan'a saldırısının kabul edilemez olduğunu belirtmiştir. ABD Savunma Sekreteri

⁹ Güney Osetya 3800 kilometrekarelik bir alanı kapsamakta olup Gürcistan yüzölçümünün yüzde 5,4'ünü oluşturmaktadır. Güney Osetya'nın nüfusunun yüzde 66'sını Osetler, yüzde 29'unu ise Gürcüler oluşturmaktadır. Osetler, Bizans imparatorluğu'nun etkisiyle 10. Yüzyılda Hristiyan olmuştur. Osetya coğrafi olarak Kafkas sıradağlarıyla, siyasi olarak ise Rusya'nın politikaları nedeniyle ikiye bölünmüş durumdadır. SSCB döneminde Osetya ikiye bölünerek güney kısmı 20 Nisan 1922'de Güney Osetya Özerk Bölgesi olarak Gürcistan'a, kuzey bölümü ise 7 Temmuz 1925'te Kuzey Osetya Bölgesi olarak SSCB'ye bağlanmıştır. Kuzey Osetya, 5 Aralık 1936'da özerk cumhuriyet statüsüne yükseltilmiştir. Gürcistan Parlamentosu, Aralık 1990'da Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırmış ve bölgeyi doğrudan Tiflis Yönetimine bağlamıştır. Gürcü birlikleri, Ocak 1991'de Şinvali'ye girmiş ve çatışmalar başlamıştır. Mart 1991'de ateşkes sağlanmış ancak Eylül ayında Gürcistan bölgenin özerkliğini kaldırınca çatışmalar yeniden başlamıştır. Gamsakhurdia'nın devrilmesi nedeniyle harekât Ocak 1992'de durmuştur. Rusya Devlet Başkanı Yeltsin'in araya girmesiyle taraflar Ukrayna'nın Dagomis şehrinde buluşmuş ve ateşkes geçici süreyle de olsa tesis edilmiştir. (Sapmaz, 2020: 169-170).

Gates'in söylediğine göre, ABD kendi uçaklarıyla 1800 Gürcistan askerini Irak'tan Gürcistan'a taşımıştır. Savaş başladıktan itibaren ABD Gürcistan'a 30 milyon dolarlık yardım yapmıştır. Ayrıca ABD, Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımamış ve devamlı olarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü destekleyen açıklamalar yapmıştır. (https://www.academia.edu/10219700/2008_Rusya_G%C3%BCrcistan_Sava%C5%9F%C4%B1_ve_Sava%C5%9F_Sonras%C4%B1_B%C3%BCy%C3%BCk_ve_B%C3%B6lgesel_G%C3%BC%C3%A7lerin_Politikas%C4%B1_Tepkileri erişim tarihi: 29.12.2020). Buna rağmen dönemin ABD başkanı Bush, RF-Gürcistan Savaşı'nda Gürcistan'a yardım etme konusunda çok da istekli bir yaklaşım sergilememiştir. Bush, RF ile gerilimi tırmandırarak bu ABD-RF mücadelesini yeni bir Soğuk Savaş'a dönüştürmek istememiştir. ABD, RF-Gürcistan mücadelesinin çözümü için AB'den yardım istemiştir. ABD'nin bu mücadelenin çözümünde başrol oynamaktan kaçınması sorunun askeri yöntemlerle çözülme olasılığını ortadan kaldırmıştır. (Sapmaz, 2020: 183).

Ağustos Savaşından sonra ABD, Gürcistan mallarının ABD'ye ihracatında kolaylık sağlanması ve Gürcü üretim ve standartlarında ABD'li taraflarca destek olunması konusunda tedbir sağlamıştır. Dönemin ABD başkan yardımcısı Dick Cheney, 4 Eylül'de yaptığı açıklamada ABD'nin Gürcistan'a sağlamış olduğu yardımların devam edeceğini ve kesintiye uğramayacağını söylemiştir. Cheney, Gürcistan'ın Rus işgali sonucu kaybettiği topraklarının mücadelesi konusunda da ABD'nin gereken desteği vereceğini belirtmiştir. (Gürbüz, 2012: 464).

ABD, Ağustos Savaşından sonra Gürcistan'a yardım etse de geçen zaman içerisinde yapılan bu yardımın ivmesi azalmıştır. Dışişleri Bakanı Clinton, 2010 yılının temmuz ayında yaptığı Gürcistan gezisi esnasında, her ne kadar RF'yı Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne saygı göstermeye ve "işgali" bitirmeye davet etse de somut eylemlerde bulunmaktan geri durmuştur. Tüm bu gelişmeler Tiflis'in yüzünü Amerika'dan çevirmesine neden olmuştur. (Çelikpala, 2012: 102). Eski popülerliğini ve ABD'den gelen kuvvetli desteği yitiren Saakaşvili, Bidzina İvanişvili'nin oluşturduğu "Gürcistan Rüyası" adlı koalisyon tarafından 1 Ekim 2012'de gerçekleştirilen seçimlerin sonucunda yenilgiye uğramıştır. (<http://www.aljazeera.com.tr/haber/portre-bidzina-ivanisvili>, erişim tarihi, 26.12.2020). Ayrıca 2013 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Başbakan İvanişvili'nin desteğini alan Giorgi Margvelaşvili Cumhurbaşkanı seçilmesiyle beraber Saakaşvili, siyasi seçimlerde yenilgiye uğramıştır. Başbakan İvanişvili ve Margvelaşvili, Saakaşvili' den farklı bir dış politika izleyerek RF'ye önem vermişlerdir. Hatta denilebilir ki Saakaşvili'nin iktidardan düşmesi ile RF-Gürcistan ilişkileri nispeten iyileşmiş ve yumuşamıştır. (Çoşkun, 2015: 763).

Giorgi Margvelaşvili, Washington'un çok uzak, Moskova'nın çok yakın olduğunu biliyor. Aynı zamanda bu durum bölgedeki halkın da kabul ettiği bir gerçektir. Bu nedenle Margvelaşvili, selefi Saakashvili'ye göre RF ile Gürcistan arasındaki ilişkileri iyi tutmaya çalışmıştır. (Marshall, 2021: 39). Bu durum 2003 senesinde “*Gül Devrimi*” nden sonra Şeverdnadze'nin Saakashvili'nin iktidarına geçmesi sonucunda Batılı bir kuvvet kazanımının yaşandığı Tiflis'te dengelerin tekrardan Moskova lehine çevrildiğini göstermiştir. (Örmeci, 2018: 217).

Sonuç olarak, RF'nin yeniden yükselişi ve RF-Gürcistan savaşında açıkça ortaya çıktığı üzere, ABD bölgede RF'yı dengelemeye yönelik politikalar izlemeye başlamıştır. ABD, SSCB'nin dağılmasıyla beraber kurulan Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan üzerindeki etkisini artırmak istese de bölgedeki karmaşık dinamikler ve çatışmalar ABD'yi amaçlarına ulaşmak konusunda zorlamıştır. Avrasya, ABD için giderek daha önemli hale gelen stratejik bölgedir. Soğuk Savaş'ın hemen sonrasında Zbigniew Brzezinski tarafından yazılan “*Büyük Satranç Tahtası*” adlı kitapta Avrasya, büyük güçlerin sürekli rekabet ettiği bir bölge olarak tanımlanmıştır. Kafkasya da bu satranç tahtasında önemli bir noktada konumlanmıştır. (Yılmaz, 2012: 171-172).

1.4. Soğuk Savaş Sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nin Ukrayna Politikası

1991 yılının aralık ayı uluslararası sistem de yaklaşık yarım asırlık bir dönemin sonunu ifade etmektedir. SSCB'nin 1980'lerin sonundan itibaren ekonomisinin çökmesi ve Kadife devrimlerle başlayan Doğu bloğunun dağılma süreci Aralık 1991'de resmen tamamlanmış ve iki kutuplu uluslararası sistem yerini ABD'nin hâkim olduğu tek kutuplu bir sisteme devretmiştir. SSCB'nin dağılması ve tek kutuplu dünya düzeninin oluşmasıyla beraber, ABD ve Batı'nın jeopolitik önceliği, Ukrayna'nın da içinde olduğu bölgenin, stratejik, siyasal ve ekonomik olarak güçlendirilmesi olmuştur. NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, Orta ve Doğu Avrupa ile Baltık devletlerini AB ile bütünleştirme çabaları, Ukrayna'nın jeopolitik önemi ve ABD ve Batı'nın, Kafkaslara ve Orta Asya'ya siyasal ve ekonomik yönelimleri bu nedenlerle oluşmuştur. 21. Yüzyılda RF'nin Avrasya coğrafyasında tekrardan söz sahibi olmasının önüne geçmek amacıyla, ABD, “*1995 yılı ABD Ulusal Çıkar Raporunda*” Ukrayna ve Baltık ülkeleri ABD'nin hayati çıkarlar listesine eklenmiştir. Ayrıca RF'nin bu devletler üzerindeki emellerinin de önüne geçilmesi gerektiğinin önemi de raporda belirtilmiştir. (Turan, 2004: 364, 396). ABD, Ukrayna'nın ekonomik yönden RF'ye olan bağımlılığının azaltılması için mali destekte bulunmuştur. Amerika'nın verdiği destek devletler listesine bakıldığında zaman Ukrayna, İsrail ve Mısır'ın ardından üçüncü sırada bulunmaktadır. (Olçar, 2007: 264).

Ukrayna, coğrafi ve kültürel nedenlerden ötürü Avrasya entegrasyonu açısından kilit ülke rolündedir. Zbigniew Brzezinski'nin 1997 senesinde kaleme aldığı "*Büyük Satranç Tahtası*" isimli kitabında Ukrayna'nın durumu hakkında: "Ukrayna'sız bir RF, Avrasya'da büyük güç olma statüsünü kaybeder. Ukrayna'sız RF, daha çok Asyalı bir devlet olacak ve büyük ihtimalle Orta Asya'daki çatışmalara sürüklenecektir." ABD ve AB ülkelerinin Ukrayna'yı bu kadar çok desteklemelerinin ve Ukrayna'yı RF'nin etkisinden koparmak istemelerinin sebebi belki de Brezinski'nin sözlerinde gizlidir. (Yılmaz, 2019: 166). ABD açısından SSCB sonrası alanda jeopolitik hakimiyet korunmalı yani Avrasya coğrafyasında herhangi şekilde Rus üstünlüğü engellenmelidir. Ukrayna merkezi bir Avrupa devleti olmalıdır. Ukrayna, RF'nin batı kuşağındaki zayıf noktasıdır. Güçlü bir merkezi otoriteye sahip egemen bir Ukrayna jeopolitik açıdan RF'ye karşı savaş ilanıdır. Dolayısıyla ABD ve AB'nin Ukrayna'yı kendi taraflarına çekip Atlantik sistemine entegre etme çabaları RF açısından büyük bir tehdit olarak görülmektedir. RF, Ukrayna'nın Atlantik sistemine dâhil olmasını var gücüyle engellemeye çalışmaktadır. (Kaçmaz, 2020: 8).

RF, Ukrayna'nın kontrolünü kaybetmesi durumunda, Doğu Avrupa'da askeri nüfusunu kaybederek, savunma hattının onarılamaz derecede tahribat görmesinden endişe duymaktadır. Bu minvalde RF, Orta Asya ve Kafkasya olmak üzere tüm eski SSCB coğrafyasında etkinliğini devam ettirmeyi istemektedir. RF bu bölgeyi kendi arka bahçesi olarak tanımlamakta ve buradaki her türlü faaliyetin kendi milli güvenliği ile alakalı olduğunu ifade etmektedir. 2000 yılında yapılan seçimler neticesinde RF Devlet Başkanı olan Putin oldukça aktif bir dış politika izlemiş ve halkına RF'nin sıradan bir ülke olmadığı mesajını vermeye çalışmıştır. Bu noktada Ukrayna, Putin'in yoğunlaştığı ülkelerden biri olmuştur. Ukrayna ise RF'ye karşı hep ihtiyatlı bir politika takip etmiş ve dış politikasında çok yönlülüğü esas almıştır. Her ne kadar Moskova, Ukrayna üzerinde hâkimiyet kurmak istese de 2004 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimlerinde bu hâkimiyetini kaybetmiştir. (Çaşın, 2015: 391).

2004 seçimleri Ukrayna için önemlidir. Zira seçimleri Yanukoviç'in kazandığı ilan edilince bu durum halk tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Ukrayna halkının meydanları turuncu renklerle doldurması sebebiyle yaşanan bu halk hareketine "*Turuncu Devrim*" denmiştir. 2004 yılında Ukrayna'da yaşanan Turuncu Devrim hareketi, Ukrayna halkının AB ve Batı çizgisine doğru sürüklenmesine neden olmuştur. AB ve Batı'nın desteğini alan Viktor Yuşçenko seçimlerin tekrarlanması sonucu oyların yüzde 52'sini alarak Devlet Başkanı olmuştur. Yuşçenko'nun iktidarı boyunca Ukrayna'nın AB ile olan ilişkisi artarak devam etmiştir. Ayrıca bu süreçte Ukrayna'nın AB ile "*Doğu Ortaklığı Anlaşması*" nı imzaladığı ve ticari münasebetlerini sıklaştırmaya başladığı görülmüştür. Ancak zaman

içerisinde Devlet Başkanı Yuşçenko ile Başbakan Timoşenko arasındaki ilişkiler gittikçe kötüleşmiştir. Aralarındaki anlaşmazlıklar halk tarafından iktidarın sorgulanmasına neden olmuş ve en nihayetinde Yuşçenko ve Timoşenko halkın desteğini yitirmiştir. 2010 yılında yapılan seçimler sonucunda RF'nin desteklediği aday olan Yanukoviç iktidarı ele geçirmiştir. Yanukoviç, nispeten RF ile yakın olsa da AB ile denge siyasetini devam ettirmiştir. (Keskin, 2017: 85-88).

2013 yılının sonlarına doğru Yanukoviç'in AB ile imzalanması beklenen Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaktan vazgeçmesi RF Devlet Başkanı Vladimir Putin'i memnun etmiş ve Putin Ukrayna'ya aktarılan doğalgazda önemli ölçüde indirim yapmıştır. Diğer taraftan Yanukoviç'in Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaması ülkedeki Avrupa yanlısı kesimin sokaklara inmesine neden olmuştur. Artan sokak hareketleri karşısında çaresiz kalan Yanukoviç, özel bir helikopterle RF'ye kaçmıştır. Yanukoviç'in kaçmasıyla beraber Ukrayna'da geçici bir hükümet kurulmuş ve Parlamento Başkanı Turniçov Cumhurbaşkanı ilan edilmiştir. Daha sonrasında yapılan seçimler sonucunda RF karşıtı, ABD ve Batı taraftarı konuşmaları ile nam salan ve Ukrayna'yı AB ve NATO'ya üye yapmak istediğini açıklayan Petro Poroşenko, Ukrayna Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. (Örmeci, 2018: 217).

Ukrayna krizinde, ABD ve Batı'nın inisiyatifi ele geçirmesiyle beraber RF'nin bu yaşananlara karşı cevabı Kırım üzerinden olmuştur. RF'nin Ukrayna'da göstermiş olduğu ılımlı politika Kırım'da yerini sert bir politikaya bırakmıştır. Bunun en temel nedenlerinden biri Karadeniz güvenliği bağlamında ABD ve AB'nin bölgeye girmesiyle beraber RF'nin donanmasını kaybetme korkusuydu. RF, krizin Ukrayna'dan Kırım'a doğru evrilmesiyle uluslararası hukukun boşluklarını kullanmıştır. (Günay, 2015: 380). RF'nin Kırım'a uygulamış olduğu gayri nizami ve psikolojik harp tekniklerinin neticesinde 27 Şubat 2014'te Kırım Parlamentosu, Kırım'ın Ukrayna'ya bağlı kalması ya da bağımsızlığı için referandum kararı almıştır. 28 Şubat 2014'te 6 bin Rus askeri Kırım'a girmiş ve stratejik yerleri kontrol altına almıştır. 5 Mart'ta NATO'nun önerisi üzerine büyükelçiler düzeyinde NATO- RF konseyi toplanmış ve neticede NATO, RF ile iş birliğinin tümünü gözden geçirme kararı aldığını açıklamıştır. Bu arada 6 Mart 2014'te, Kırım Özerk Cumhuriyeti Meclisi, Kırım'ın Moskova'ya bağlanması yönünde karar almıştır. 16 Mart 2014'te referandum yapılmıştır. Kırım Tatarlarının boykot ettiği referandumda katılımcıların yüzde 95,5'nin Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin RF'ye bağlanması yönünde "evet" oyu kullanmıştır. ABD, AB ve Türkiye'nin de dâhil olduğu birçok ülke referandumu yasa dışı ilan etmiştir. Buna mukabil Kırım Parlamentosu, RF'ye bağlanma kararını hızla uygulamaya koymuştur. 17 Mart 2014'te Bağımsız Kırım Cumhuriyeti, RF Federasyonu'na katılma başvurusunda bulunmuş ve aynı günün akşamı Vladimir Putin,

imzaladığı kararnameyle Kırım'ın bağımsızlığının RF tarafından tanındığını ilan etmiştir. En nihayetinde 21 Mart 2014'te Kırım resmen RF'ye bağlanmıştır. Böylelikle, Ukrayna'nın iç sorunu olarak başlayan olay ve gelişmeler uluslararası sorun haline gelmiştir. Öte yandan Kırım'ın RF tarafından ilhakı, Ukrayna'nın uluslararası statü ile siyasi statüsünü değiştirme konularını gündeme getirmiş ve böylece Ukrayna ve Kırım olayı, uluslararası gerilime neden olan bir sorun haline gelmiştir. (Uçarol, 2019: 556-560).

Tarihten gelen güçlü bağlar, Sivastopol'deki Rus filosunun varlığı, Kırım'ın ekonomik potansiyeli ve buradaki Rus nüfusunun varlığı RF'yı, uluslararası sistemi karşısına almak pahasına Kırım'ı topraklarına katmaya itmiştir. Kırım'ın RF tarafından ilhakına ABD ve AB'den güçlü ve sert bir tepki gelmemiş, bu durum RF'nin konumunu güçlendirmiştir. (Kelkitli, 2014: 304). AB, RF'nin yapmış olduğu referandumunu tanımayarak Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektiğini belirtmiş, Kırım'ın ilhakında sorumluluğu bulunan kişilere seyahat yasağı getirmiş ve mal varlıklarını dondurmıştır. Ancak yapılan bu yaptırımların şiddeti RF'yı geri adım attırmaya yetmemiştir. Bunun sebebi ise AB'nin RF ile olan enerji ve ticari ilişkileridir. Diğer taraftan ABD ise RF'ye karşı daha ciddi yaptırım kararları alabilmiştir. Zira ABD'nin RF ile AB gibi derin ticari ilişkileri yoktur. (Kuşçu, 2014: 328). Çin ise Ukrayna krizinde dolaylı bir şekilde RF'yı destekleyen açıklamalar yapmış, var olan sorunun diyalog ve müzakere yöntemiyle çözülmesi yönünde belirsiz bir tutum geliştirmiştir. Çin'in böyle bir tutum sergilemesinin temel sebebi ise ülkelerin içişlerine karışmama ilkesini dış politika prensibi olarak benimsemiş olmasıdır. (Gafarlı, 2015: 154).

RF, Kırım'ı ilhak ederek Karadeniz bölgesinde stratejik üstünlüğü tekrar elde etmiş, Sivastopol'deki Rus filosunun hakimiyetini bütünüyle ele geçirmiştir. Ayrıca RF, Karadeniz'deki deniz yetki alanına, Kırım'ın kıta sahanlığında tespit edilen doğalgaz kaynaklarına ve arama platformlarına sahip olmuştur. (https://www.academia.edu/19854872/K%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1n_%C4%B0lhak%C4%B1n%C4%B1n_Karadeniz_Jeopoliti%C4%9Fine_Olan_Etkileri, erişim tarihi: 01.10.2019). Sonuç olarak RF'nin askeri eylemleri neticesinde Ukrayna, Kırım'ı ve Doğu Ukrayna'daki topraklarının bir bölümünü RF ve RF destekli milislere kaybetmiş durumdadır. Yapmış olduğu askerî harekât sonucunda RF, Kırım gibi jeostratejik açıdan önemli bir yarımadayı ele geçirerek, Kırım üzerindeki askeri ve siyasi nüfuzunun ABD ve Batı tarafından engellenmesinin önüne geçmiştir. (Alım, 2020: 154).

1.5. Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Birliği'nin Gürcistan Politikası

Gürcistan, jeopolitik açıdan Kafkasya bölgesinde bir “*kavşak noktası*” ve “*geçiş bölgesi*” niteliğindedir. Bu konumu itibariyle tarihte kadar büyük güçlerin çatışma alanlarından birisi olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Ülke doğal kaynaklar bakımından zengin olmasa da Hazar Bölgesi'nin enerji kaynaklarının geçiş güzergâhı olması sebebiyle Kafkasya hâkimiyet mücadelesinde büyük güçler tarafından önemli bir ülke konumuna oturtulmuştur. (Kantarcı, 2014: 232). Nitekim AB, SSCB'nin dağılmasıyla beraber oluşan boşluğu politik ve ekonomik varlığı ile doldurmaya çalışmıştır. SSCB'nin dağılışı süreci içerisinde AB, yoğun ve öncelikli programı çerçevesinde Güney Kafkasya ülkelerine önemli bir yer ayıramamıştır. Bu süreçte Gürcistan da kendi içerisinde etnik çatışmalarla sarsılmış ve RF ile olan bağlarını koparmaya çalışmıştır. AB ve Gürcistan arasındaki Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasının imzalanması bu süreç doğrultusunda 1999 yılına kadar uzamıştır. Bununla beraber Gürcistan, AB'yi Doğu Avrupa'dan Güney Akdeniz'e kadar bir “*yay gibi saran*” ve içine bütün Karadeniz havzası ile Türkiye ve Güney Kafkasya'yı alan merkezin tam ortasında yer almaktadır. Gürcistan'ın içerisinde bulunduğu coğrafya, AB'ye yakınlığı nedeniyle olduğu kadar bölgede giderek ağırlığını artıran RF nedeniyle de AB'nin dış ve güvenlik siyasetinde önemli bir yer tutmuştur. (Özer, 2007: 110).

9 Nisan 1991 tarihinde özerkliğini ilan eden Gürcistan'da yapılan ilk Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oyların ezici çoğunluğunu alan Gamsahurdia seçimi kazanmıştır. Gamsahurdia'nın iktidarı döneminde Gürcistan'da hız kazanan etnisite temelli çatışmalar ve muhalif grupların artışı Gürcistan'ı “*anarşi devleti*” konumuna sokmuştur. Aynı zamanda SSCB'nin varisi olan RF ile de en başından bu yana kötü ilişkilere sahip olan Gürcistan bir çıkmazın içindeydi. Bu nedenle Gamsahurdia, ABD ve Batı'ya yanaşmaya çalışmıştır. İçeride ve dışarıda gerekli desteği alamayan Gamsahurdia, izlemiş olduğu başarısız politikalar neticesinde 6 Ocak 1992'de iktidarı bırakarak Çeçenistan'a kaçmıştır. (Hasanoğlu ve Cemilli, 2006: 103-104). Gamsahurdia'nın ülkeyi terk etmesiyle beraber 7 Mart 1992 tarihinde Devlet Konsey Başkanı seçilen Şeverdnadze gelmiştir. Selefî Gamsahurdia'dan farklı olarak Şeverdnadze, dış ilişkiler de RF, ABD ve Batı ile olan ilişkilere büyük önem vermiştir. Şeverdnadze'nin izlemiş olduğu bu politikalar neticesinde ABD ve RF büyükelçilikleri açılmış diğer ülkelerde bunu takip etmiştir. Akabinde 24 Mart 1992 tarihinde Gürcistan AGİT üyeliğine kabul görmüştür. (Cemilli, 2006: 106-107).

Şevardnadze'nin iktidarıyla beraber AB ile olan diplomatik ilişkilere 1992 yılında başlayan Gürcistan, AB'den ilk ekonomik yardımını 1993 yılında almıştır. Bu yardımın mali, insani ve teknik olmak üzere üç boyutu vardır. Ayrıca 5 Ocak 1996 tarihinde Ortaklık ve

İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ancak 1 Temmuz 1999 tarihinde yürürlüğe girebilmiştir. 1999'da AB ve Gürcistan arasındaki siyasal diyalog geliştirilmeye çalışılmış, bu doğrultuda AB ve Gürcistan İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısı Lüksemburg'da yapılmıştır. Avrupa Komisyonu 1992'den 2004'e kadar ki sürede Gürcistan'a 420 milyon Euro yardım etmiştir. (Özer, 2007: 117-120). Nisan 2002'de yapılan seçimlerde galip olan Şevardnadze'nin ikinci başkanlık dönemi hayli zor olmuştur. Gürcistan'da çoğalan “*yolsuzluk iddiaları*” ve şaibeli seçimler Şevardnadze'nin iktidarını sona yaklaştırmıştır. 2003 yılında yapılan şaibeli meclis seçimleri neticesinde ülke kaosa sürüklenmiştir. (Kantarıcı, 2014: 247). Kasım 2003'teki seçimde yaşanan olaylar “*Gül Devrimi*” olarak bilinir. Şevardnadze, şaibeli seçimi kazanmış ve 22 Kasım'da göreve başlama töreni için parlamento binasına gitmiştir. Fakat Mihail Saakaşvili önderliğindeki muhalefet partileri parlamento salonuna dalarak işlemleri durdurmuştur. Şevardnadze ve korumaları kaçmış akabinde ülkede olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Ancak yapılan protestolar neticesinde çaresiz kalan Şevardnadze, seçimleri yenilemek zorunda kalmıştır. Ocak 2004'te tekrarlanan seçimler neticesinde Saakaşvili ezici çoğunlukla seçimleri kazanarak ülkenin cumhurbaşkanı olmuştur. (Forsthy, 2019: 824).

2003'teki Gül Devrimi AB tarafından oldukça olumlu karşılanmıştır. Zira AB, Saakashvili'nin demokratik reformlar yapmasını öngörmüştür. O tarihlerde AB Parlamentosu ve Komisyonu, Javier Solana'nın “*Daha Yaşanabilir Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa*” başlığı altındaki güvenlik stratejisi çerçevesinde Gürcistan'ın reform çabalarını desteklemiştir. Ayrıca AB, “*komşularımıza yardım ederek kendimize yardımcı oluyoruz*” şeklindeki bakış açısı doğrultusunda Gürcistan'da yoksullukla mücadele ve sosyal projelerin gelişimini teşvik etmiştir. AB, Gürcistan'ın ihtilaflı bölgesi Güney Osetya'nın eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için fonlar ayırmıştır. Daha sonrasında bu fonlar ortak bir komisyon tarafından denetlenmiştir. Abhazya sınırının güvenliği için de BM ile AB'den yetkililer sınır bölgelerinde bulunmaya başlamıştır. (Ataseven, 2019: 269-270).

AB'nin desteğini arkasına almak isteyen yeni Başkan Saakaşvili'nin önceliği, Gürcistan'da demokratik, güçlü bir siyasal yapının kurulması ve ülkenin bağımsızlığının garanti altına alınarak toprak bütünlüğünün sağlanmasıydı. Saakaşvili'nin yönetime geldiği günden itibaren Batı yanlısı yürüttüğü dış politikalar neticesinde, bölgede etkinliğini yitirmek istemeyen RF, ilgisini ve isteğini daha çok arttırdığı gibi, 1992'den sonra genel olarak yaşanmakta olan sükûnet yerini gittikçe artan bir gerilime, çatışma ve istikrarsızlığa bırakmıştır. Hatta bu durum Güney Osetyalılarla Gürcüler arasında 2004 yılı yaz aylarında başlayan ve daha sonraki yıllarda da devam edecek olan sıcak çatışmaların meydana gelmesine neden olmuştur. Güney Osetya'daki Parlamento seçimleri sonrasında Devlet Başkanı olan Eduard Kokoiti,

Kuzey Osetya ile tarihsel bağlarının olduğunu söyleyerek Kuzey Osetya'ya bağlanma isteklerinde bulunduğunu söylemesi ve Gürcistan yönetiminin bu konuda getirilecek çözümlerde ve girişimlerde ilgisiz ve yetersiz kaldığını belirtmiş, bu açıklamalar Tiflis ile Güney Osetya'nın arasının yeniden açılmasına neden olmuştur. Bun Saakashvili'nin yönetime geldiği günden itibaren batı yanlısı yürüttüğü dış politikalar neticesinde, bölgede etkinliğini yitirmek istemeyen RF, ilgisini ve isteğini arttırmasının yanı sıra 1992 sonrası sakin ortam yerine istikrarsız düzen gelmiştir. Güney Osetyalılarla¹⁰ Gürcülerin yaşadığı 2004 yılında başlayıp uzun süre sürecektir çatışmaların meydana gelmesine neden olmuştur. Güney Osetya'daki Parlamento seçimleri sonrasında Devlet Başkanı seçilen Eduard Kokoiti, Kuzey Osetya ile tarihsel bağlarının olduğunu söyleyerek Kuzey Osetya'ya bağlanma isteklerinde bulunduğunu söylemiş ve Gürcistan yönetiminin bu konuda getirilecek çözümlerde ve girişimlerde ilgisiz ve yetersiz kaldığını belirtmiştir. Bu açıklamalar ise Tiflis ile Güney Osetya'nın arasının yeniden açılmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonrası Tiflis, sınır bölgelerine 2 bine yakın asker göndermiştir. Bunun üzerine Gürcistan, Güney Osetya sınır bölgelerine 2000 Gürcü asker konuşlandırmıştır. (Kantarci, 2011: 262-263).

Tiflis'in Abhazya ve Güney Osetya üzerinde uygulamış oldukları baskı politikaları neticesinde, Abhazlar ve Osetler dünyaya açılabilme amacıyla büyük kitleler halinde Rus pasaportu almaya başlamış ve bunun sonucunda büyük ölçüde RF'nin kontrolüne girmişlerdir. Saakashvili'nin izlemiş olduğu politikalar Kafkasya'daki dengelerin bozulmasına neden olmuştur. (Dayıoğlu vd., 2012: 488). Gürcü yönetimi 2005 yılının ocak ayında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde Güney Osetya'ya geniş özerklik tanıyan bir tasarı sunmuş ancak Osetler teklifi reddetmişlerdir. RF ve Gürcistan Dışişleri Bakanları, 30 Mayıs 2005 tarihinde Gürcistan topraklarında bulunan Rus askeri üslerinin kapatılmasıyla ilgili anlaşmayı imzalamıştır. Anlaşma ile RF, Gürcistan'daki askeri üslerini 2008 yılında tamamen boşaltmayı taahhüt etmiştir. RF ile Gürcistan arasındaki bu gerilim giderek tırmanmış, Moskova Mart 2006'da Gürcistan'ın en önemli ihracat kalemlerinden olan şarabın ithalatını yasaklamıştır. Gürcistan da karşı hamle olarak 27 Eylül 2006'da dört Rus subayı ile on bir Gürcü vatandaşını

¹⁰ Güney Osetya 3800 kilometrekarelik bir alanı kapsamakta olup Gürcistan yüzölçümünün yüzde 5,4'ünü oluşturmaktadır. Güney Osetya'nın nüfusunun yüzde 66'sını Osetler, yüzde 29'unu ise Gürcüler oluşturmaktadır. Osetler, Bizans İmparatorluğu'nun etkisiyle 10. Yüzyılda Hristiyan olmuştur. Osetya coğrafi olarak Kafkas sıradağlarıyla, siyasi olarak ise Rusya'nın politikaları nedeniyle ikiye bölünmüş durumdadır. SSCB döneminde Osetya ikiye bölünerek güney kısmı 20 Nisan 1922'de Güney Osetya Özerk Bölgesi olarak Gürcistan'a, kuzey bölümü ise 7 Temmuz 1925'te Kuzey Osetya Bölgesi olarak SSCB'ye bağlanmıştır. Kuzey Osetya, 5 Aralık 1936'da özerk cumhuriyet statüsüne yükseltilmiştir. Gürcistan Parlamentosu, Aralık 1990'da Güney Osetya'nın özerkliğini kaldırmış ve bölgeyi doğrudan Tiflis Yönetimine bağlamıştır. Gürcü birlikleri, Ocak 1991'de Şinvali'ye girmiş ve çatışmalar başlamıştır. Mart 1991'de ateşkes sağlanmış ancak Eylül ayında Gürcistan bölgenin özerkliğini kaldırınca çatışmalar yeniden başlamıştır. Gamsakhurdia'nın devrilmesi nedeniyle harekât Ocak 1992'de durmuştur. Rusya Devlet Başkanı Yeltsin'in araya girmesiyle taraflar Ukrayna'nın Dagomis şehrinde buluşmuş ve ateşkes geçici süreyle de olsa tesis edilmiştir. (Sapmaz, 2020: 169-170).

tutuklamış ve daha sonrasında hapis cezasına çarptırmıştır. Ayrıca Saakashvili, 12 Şubat 2007’de Gürcistan’ın 2009 yılında NATO üyesi olacağını açıklamıştır. Gürcistan Parlamentosu da 13 Mart 2007’de oybirliği ile NATO’ya üye olma kararı almıştır. Ancak 2008’de Bükreş’te gerçekleştirilen NATO zirvesinde Almanya Başbakanı Merkel, Gürcistan’ın ve Ukrayna’nın şimdilik NATO’ya giremeyeceğini belirtmiş ama iki ülkenin gelecekteki üyeliklerine de olumlu baktığını açıklamıştır. RF Dışişleri Bakanı Lavrov ise 8 Nisan 2008 tarihinde yapmış olduğu açıklamada RF’nin, Gürcistan ve Ukrayna’nın NATO üyeliğini engellemek için mümkün olan her şeyi yapacağını açıklamıştır. (Sapmaz, 2020: 177-179). Bir süreden beri devam eden sınır çatışmaları neticesinde 7 Ağustos 2008’de, Gürcü kuvvetleri Güney Osetya’nın başkenti Şinvali’yi ele geçirmek amacıyla saldırıya geçmiştir. 8 Ağustos’ta duruma el koyan RF, askerlerini Şinvali’ye göndermiş ve Gürcü birlikleriyle çatışmalar yaşanmıştır. Akabinde Rus askerleri sınırdaki Gürcü yerleşim birimlerini bombardımana tutmuştur. (Gürbüz, 2012: 452).

RF Devlet Başkanı Medvedev, 12 Ağustos 2008’de askerî harekâtın durdurulmasını emretmiştir. AB dönem başkanı Fransa Devlet Başkanı Nicolas Sarkozy, Moskova’ya gelerek Medvedev ile ateşkesin altı maddesi üzerinde mutabık kalmışlardır. Aynı günün akşamı Saakashvili de ateşkes anlaşmasını imzalamıştır. (Sapmaz, 2020: 182). Gürcistan Devlet Başkanı Saakashvili’nin 12 Ağustos 2008’de Gürcistan’ın BDT’den çekileceğini açıklamasının ardından Gürcistan Parlamentosu 14 Ağustos 2008 tarihli oturumunda oy birliğiyle aldığı karar neticesinde Gürcistan BDT’den çekilmiştir. Buna karşılık olarak RF Federasyonu alt kanadı Duma ve üst kanadı Federasyon Konseyi 25 Ağustos 2008’de toplanmış, Abhazya ve Güney Osetya’nın bağımsız bir devlet olarak tanınması yönünde karar almıştır. Alınan karar üzerine RF Başkanı Medvedev Güney Osetya’yı ve Abhazya’yı resmen tanıdığını belirtmiştir. (Karabayram, 2011: 213-214). RF ile Gürcistan arasındaki savaş Saakashvili’nin istediği gibi sonuçlanmamıştır. Gürcistan ne AB’ye üye olabilmiş ne de NATO’ya girebilmiştir. Hatta ABD ve Batı, Gürcistan’a bu süreçte doğru düzgün yardım dahi etmemiştir. Sonuçta bu durum Saakashvili’nin popülaritesini kaybetmesine neden olmuştur. (Çoşkun, 2015: 63).

Sonuç olarak Gürcistan, bağımsızlığının ilk yıllarından itibaren ayrılıkçı bölgeler ile mücadele etmiş, bunun yanı sıra henüz gelişmemiş ve yerleşmemiş devlet kurumlarının yarattığı sorunlar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Mevcut sorunların pek azı çözüme kavuşmuştur. Bu sorunların çözümü hususunda AB-Gürcistan ilişkileri RF’nin gölgesi altında temkinli bir gelişim göstermiştir. AB, RF’nin Gürcistan’ın güvenliği ve ülke bütünlüğü konularındaki girişimlerini desteklemekle birlikte RF’nin Gürcistan üzerinde baskı kurarak hâkimiyet kurmasına itiraz etmiştir. Gürcistan, AB’nin enerji ve bölgesel güvenliğini ve küresel politika açılımlarını ilgilendiren bir jeopolitik konuma sahiptir. TACIS projesi kapsamında

geliştirilen TRACECA ve INOGATE projeleri vasıtasıyla, AB'nin global enerji piyasaları ve politikalarında etkin bir rol oynamak istemektedir. Öte yandan AB, Gürcistan için dışarıya açılan kapı ve uluslararası ticaret ve enerji pazarlarına erişimini sağlayacak projelerin önemli bir destekleyicisidir. AB ile yürütülen ortak reform projeleri, hukuktan polis gücüne kadar pek çok alanı içermektedir. AB-Gürcistan ilişkileri, 1999'da yürürlüğe giren Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'ndan bu yana önemli ölçüde ilerlemiştir. Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nın yerini alan Avrupa Komşuluk Politikası kapsamında tam bir ekonomik bütünleşmeye ilerleyebilecek, önü açık bir yol haritası çizilmiştir. Bu ekonomik entegrasyon; malların, hizmetlerin, servislerin ve çalışanların serbest dolaşımını içermektedir. Ancak AB, RF ile olan stratejik ortaklığının da zarar görmesini istemeyeceğinden Gürcistan'ın AB ile olan ilişkilerinin gelişimi doğrultusunda sabırlı olması gerekmektedir. Zira AB politikasını tanımlayan ifadelerden biri de küçük küçük atılan adımlarla hedefe ulaşmaktır. (Özer, 2007: 117-120).

1.6. Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Birliği'nin Ukrayna Politikası

SSCB'nin dağılmasını önlemek amacıyla RF'de komünistler tarafından 19 Ağustos 1991'de gerçekleştirilen darbe girişiminin oluşturduğu belirsizlik ortamında Ukrayna 24 Ağustos 1991'de özerkliğini bildirmiş ve 1 Aralık 1991 tarihinde yapılan referandumla bu kararı tescillemiştir. SSCB'nin dağılmasının akabinde Ukrayna hem doğusundaki hem de batısındaki ülkelerle ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Ayrıca Kiev yönetimi hiçbir askeri ittifakın tarafı olmayacağını ilan etmiştir. Tarafsız bir politika izleyen Ukrayna, Avrupa güvenlik mimarisine aykırı bir dış politika izlememiş, aynı zamanda izlemiş olduğu dış politikayla RF'ye bağlı bir ülke olmayacağını mesajını vermiştir. Dış politikasını bu şekilde bir eksene oturtan Ukrayna, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Batı ile olan ilişkilerini geliştirmek için önünde elverişli bir ortam bulmuştur. Bu doğrultuda Ukrayna, 1995 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olmuş, BDT coğrafyasında AB ile Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması'nı 1994'de imzalayan ilk ülke olmuştur. (Alım, 2020: 98-99).

AB'nin Ukrayna'nın bağımsızlığı sonrası bu ülkeye yönelik belirgin bir ilgisinden söz edilebilmesi mümkün olmamıştır. İkili ilişkileri belirleyen 1998 Dostluk ve İşbirliği Anlaşması hukuki bir zemin oluştursa da bu ilişkiler Moskova'nın denetimci bakışı altında şekillenmiştir. AB'nin Ukrayna üzerinde ortak bir dış politikasından söz etmek güçtür. Uluslararası sistemde gelişen olayların AB'nin Ukrayna üzerindeki politikasının belirlenmesinde önemli rol oynadığı söylenebilir. Ukrayna'nın her şeyden önce AB için jeopolitik önemi vardır. (Keskin, 2017: 103-105). Ukrayna'nın jeopolitik konumu Avrupa Birliği ile RF arasında hem “köprü” hem de “tampon” olma özelliği kazandırmaktadır. Bağımsızlığından bu yana AB ile entegrasyonu dış politikasının en önemli hedeflerinden biri haline getiren Ukrayna bu yolla güvenliğini ve ekonomik bağımsızlığını garanti altına almaya çalışmıştır. (Olçar, 2007: 261).

Bağımsızlığından 1990 yıllarının ortalarına kadar Leonid Kravçuk, AB ile olan ilişkilerini ilerletme hususunda çok gayret göstermemiştir. Lakin 1994'ten sonra Leonid Kuçma çok yönlü dış politika söylemi ile Avrupa Birliği Entegrasyon için Strateji belgesini yayınlamıştır. Bu dönemde AB ile imzalanan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması 1998'de onaylanmıştır. Ayrıca Ukrayna TACİS programına katılmış ve 1995 yılında Avrupa Konseyi'nin bir üyesi olmuştur. Aynı zaman diliminde Ukrayna NATO ile ilişkiler kurmuş ve Barış için Ortaklık programına katılmıştır. 1997'de NATO Ukrayna komisyonu kurulmuş ve Ukrayna NATO'nun düzenlediği tatbikatlarda yer almıştır. Yukarıda görüldüğü gibi bağımsızlığını kazanmasından sonraki on yılda Ukrayna, Batı ile olan ilişkilerini geliştirmiş ve dış politikasına Avrupa boyutunu kazandırmıştır. (Anlar, 2014: 196).

Özellikle, 2004 senesinin başından itibaren Kuçma hükümetinin, Avrupa Birliği'ne dâhil olmak konusunda yaptığı çalışmalar hızlanmıştır. Hatta Avrupa Birliği'nin genişlemesinden mesul Komiseri Günter Verheugen, Avrupa Birliği'nin Ukrayna'ya açık olduğunu söylemişse de Ukrayna'ya tam üyelik pozisyonu verilmeyerek, “*Avrupa Birliği Komşuluk Siyaseti*” çerçevesinde iş birliği yapılacak bir ülke olarak nitelendirilmesi Ukrayna yönetimi için yıkıma neden olmuştur. Ukrayna hükümeti 26 Temmuz 2004 tarihinde Avrupa Birliği üyeliği amacından vazgeçtiğini duyurmuş ve RF ile yakınlaşmaya dönük politikalar izlemeye başlamıştır. (Çaşın, 2015: 391).

Kuçma bu politikalarını sürdürürken 2004 yılının sonuna doğru görev süresi doldu. Kuçma'nın yerini alabilecek iki aday vardı. Bunlardan birincisi reform yanlısı Batı'nın desteklediği Viktor Yuşçenko diğeri ise Donetsk Oblastı'nın eski valisi ve Kuçma'nın son başbakanı Viktor Yanukoviç'di. Ayrıca Yanukoviç RF başkanı Putin'in de tercihiydi. Adaylar 2004'te Ukrayna'nın bağımsızlığından bu yana gördüğü en çekişmeli seçimlerde karşı karşıya geldi. Kasım'da yapılan seçimler neticesinde resmî sonuçlara göre Yanukoviç, Yuşçenko'nun yüzde 46,9 oyuna karşılık yüzde 49,5 oy oranı ile seçimi kazandı. Lakin birçok kişi seçimde hile yapıldığını düşünüyordu. Özellikle Yuşçenko'nun destekçileri öfkeliydi. Yaklaşık 200 bin Kievli seçim usulsüzlüğünü protesto etmek için Kiev'deki Bağımsızlık Meydanı'na geldi. Böylece adını Yuşçenko'nun başkanlık kampanyasının renginden alan Turuncu devrim başlamış oldu. Takip eden günler ve haftalar neticesinde Ukrayna'nın dört bir yanından gelen protestocularla sayı 500 bini buldu. Halktan gelen yoğun baskılar neticesinde Anayasa Mahkemesi seçimi iptal etti ve yeni seçim yapıldı. 26 Aralık 2004'te yapılan seçimlerin sonucunda Yanukoviç'in yüzde 44 oy oranına karşın Yuşçenko yüzde 52 oyla seçimi kazandı. (Ploky, 2017: 270-271).

Yuşçenko ile iktidara ele geçiren Batı yanlısı hizipler AB'ye üyelik vizyonunu öne çıkarmış, Ukrayna'nın NATO'ya da üye olabileceğini vurgulamışlardır. NATO'nun kuzey ve doğu Avrupa'ya genişlemesinden uzun zamandır rahatsız olan RF ise ittifakın Ukrayna'yı da kapsayacak şekilde genişleme ihtimali karşısında Ukrayna'ya karşı daha saldırgan bir tutum takınmaya başlamıştır. 9 Eylül 2008'de Paris'te yapılan AB-Ukrayna zirvesinde Ukrayna önemli birtakım kazanımlar elde etmiş ve AB'nin desteği ile DTÖ'ye üye olmuştur. Ayrıca yine aynı dönem içerisinde AB'nin Karadeniz Sinerjisi, AB'nin enerji politikasına Ukrayna'nın dâhil edilmesi ile Ukrayna'da gerçekleştirilecek olan reformlara destek sağlanmıştır. (Keskin, 2017: 103-104). ABD ve Batı'nın destekleri sayesinde iktidara gelen Viktor Yuşçenko, 2010 yılında yapılan seçimler neticesinde cumhurbaşkanlığı makamını Viktor Yanukoviç'e devretmek durumunda kalmıştır. Moskova'nın destekleriyle iktidara gelen Yanukoviç, çok

geçmeden RF ile olan bozuk ilişkileri düzeltme yoluna gitmiştir. Ukrayna-RF arasındaki ilişkilerin yumuşamasıyla beraber Sivastopol'deki askeri üssün kapanma tehlikesi ortadan kalkmış ve enerji konularında orta yol bulunmuştur. Öte yandan RF tarafından desteklenen Yanukoviç, ABD-AB ile olan yakınlaşma sürecini devam ettirmiştir. Lakin Yanukoviç'in iktidarı döneminde NATO üyeliği hedefinden bahsedilmemiştir. Ukrayna siyasetinde Turuncu Devrimle başlanan demokratikleşme adına gerçekleştirilen reformlar tedricen yürürlükten kaldırılmaya başlanmıştır. (Gafarlı, 2015: 144-145). Yanukoviç'in öncelikli amacı, demokratik reformları hayata geçirmek ve insan haklarında iyileştirmeler yapmak yerine, rakiplerini saf dışı etmek suretiyle makamını korumak olmuştur. (Çiftçi, 2019: 14-16). 2013 yılının sonlarına doğru Yanukoviç'in AB ile imzalanması beklenen Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaktan vazgeçmesi RF Devlet Başkanı Vladimir Putin'i memnun etmiştir. RF Aralık 2013'te Ukrayna ile 15 milyar dolarlık bir tahvil anlaşması imzalamış ayrıca RF, Ukrayna'ya göndermiş olduğu doğalgaz fiyatında %33'lük bir indirim yapmıştır. RF tarafından yapılan bu destekler Yanukoviç'in yeniden aday olacağı Mart 2015 seçimleri için yeterli mali desteği sağlamıştır. Ukrayna'da günlerce süren sokak gösterilerinin sonucunda Batı yanlıları iktidarı ele geçirmiş ve Yanukoviç makamını terk ederek RF'ye kaçmıştır. Bu durum karşısında RF saldırgan bir tutum takınarak Kırım'ı işgal etmiştir. Kırım'da yapılan referandum neticesinde resmî açıklamalara göre Kırım halkının yüzde 96,8'i RF ile birleşme yönünde oy kullanmıştır. Böylece Ukrayna'dan bağımsızlığını ilan eden Kırım, RF'ye bağlanmıştır. Yapılan referandumu ABD Başkanı Obama ve Avrupalı liderler tanımayacaklarını ilan etmişlerdir. Fransız Dış İşleri Bakanı Laurent Fabius referandumu “*yasadışı*” ilan etmiş, İngiltere Dış İşleri Bakanı William Hague ise yapılan referandumun geçersiz olduğunu beyan etmiştir. Referanduma bir diğer sert tepki AB'nin Dış Politika ve Güvenlikten Sorumlu Yüksek Temsilicisi Catherine Ashton'dan gelmiştir. Ashton, Moskova'ya yönelik ekonomik yaptırımlar uygulanacağını belirtmiştir. (Örmeci, 2018: 230).

Bu süreç içerisinde ekonomik açıdan oldukça zayıflayan Ukrayna tamamen dış yardımlarla ayakta durmuştur. AB, Ukrayna'nın IMF ile anlaşması koşuluyla 1 Mart 2014'te 11 milyar avroluk yardım etmeyi taahhüt etmiştir. 5 Mart 2014'te Avrupa Konseyi'nde onaylanan bu karar ile AB, Ukrayna'ya yardım yapmaya başlamıştır. Ayrıca Avrupa Komisyonu 10 Haziran 2014'te Ukrayna'ya yönelik ilk kredi dilimine fon sağlamak üzere yeni Makro-Finansal Yardım Programı kapsamında ek 500 milyon euro'luk bir kaynak daha sağlamıştır. Diğer taraftan AB, RF'nin Kırım'ı ilhak etmesinin sonucunda 12 Eylül 2014'te Rus şirketlerinin Avrupa ticari pazarlarına ulaşmasını zorlaştırmış, çift kullanımlı malların satışına daha fazla kısıtlamalar getirmiş ve RF'nin petrol endüstrisine bazı malların verilmesini

yasaklamıştır. AB'nin baskısı sonucunda Ukrayna Devlet Başkanı Petro Poroşenko, 5 Eylül 2014'te RF ile ayrılıkçı gruplarına atıfla bir ateşkes anlaşması imzalamıştır. Yine AB'nin baskısı ile Ukrayna Parlamentosu 17 Eylül 2014'te ülkenin doğu ve güney kesimlerindeki RF yanlısı gruplara üç yıllık süre için geniş bir otonomi ve kısmi af vermiştir. Ukrayna'nın AB'nin baskısı ile almış olduğu bu kararlar neticesinde Ortaklık Anlaşması onaylanmıştır. (Demir, 2014: 173-176).

Sonuç olarak Ukrayna bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren Batı ve RF arasında ekonomik ve siyasi anlamda tercih yapmak zorunda kalmıştır. Ukrayna böyle bir tercih yapma noktasında zaman zaman kararsız kalmış ve denge siyaseti yürüterek her iki tarafı küstürmemeye çalışmıştır. Ancak 2004 yılı Ukrayna için denge siyasetinden kopuşun habercisi olmuştur. 2004 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimi RF'nin adayı Viktor Yanukoviç ile Batı'nın adayı Viktor Yuşçenko'yu karşı karşıya getirmiştir. Yapılan ilk seçimin neticesinde RF'nin desteklediği Yanukoviç seçimi kazanmış ancak halk bu duruma itiraz ederek sokağa dökülmüş ve Turuncu Devrimi giden süreci başlatmıştır. Yaşanan hadiselerin sonucunda Ukrayna halk mahkemesi seçimlerin yenilenmesine karar vermiştir. Yenilenen seçimlerle beraber kazanan Batı'nın desteklediği Yuşçenko olmuştur. Ancak yaşanan Turuncu Devrimle beraber halk tabanında derin kırılmalar oluşmuş ülke Batı yanlıları ve Rus yanlıları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yuşçenko'nun izlemiş olduğu hatalı politikaların sonucunda 2010 yılında yapılan seçimleri RF yanlısı Viktor Yanukoviç kazanmıştır. Bu durum RF için 2004 seçimlerinin bir rövanşı olmuştur. İktidara gelen Yanukoviç Rus yanlısı olmakla beraber AB ile olan ilişkilerini de sağlam bir zemine oturtmak istemiştir. Ancak AB'nin samimi olmayan tavırları ve Ukrayna'ya ekonomik anlamda yeterince destek vermeyişi nedeniyle Yanukoviç 2013 yılındaki AB ortaklık anlaşmasını imzalamaktan vazgeçmiştir. Yanukoviç'in anlaşmayı imzalamayı reddetmesiyle beraber AB yanlısı Ukraynalılar 2004'teki Turuncu devrimde olduğu gibi sokağa dökülmüştür. Yaşanan olaylar neticesinde Yanukoviç istifa etmiş ve RF'ye kaçmıştır. Yanukoviç'in RF'ye kaçmasıyla beraber Ukrayna'daki gelişmeler farklı boyutlara bürünmüştür. RF'nin desteği ile harekete geçen Ukrayna'daki Rus yanlısı gruplar Kırım'ı işgal etmiş ve ülkenin doğusunda terör faaliyetlerine başlamışlardır. Bir anlamda AB ve RF arasında kalan Ukrayna, Batı ve Doğu Ukrayna olmak üzere ikiye bölünmüştür. (Keskin, 2017: 121-123).

1.7. Soğuk Savaş Sonrası Çin'in Gürcistan Politikası

Çin, Soğuk Savaş'ın ardından tek kutuplu bir yapıya evrilme eğilimi gösteren uluslararası sistemde ABD'nin önderliğine meydan okuyacak yeni bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Çin, Soğuk Savaş dönemindeki izolasyon politikasına 1980'lerde Deng Şaoping tarafından başlatılan reformlarla son vermiştir. Çin, izlemiş olduğu bu reformlar neticesinde küresel ekonomiyle hızla bütünleşmiş ve 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne üye olmuştur. 2010 senesinde Japonya'yı geride bırakan Çin dünyanın ikinci büyük ekonomik gücü olmuştur. Böylece Çin uluslararası politikada önemli bir güç olarak ortaya çıkmıştır. ABD, giderek artan bir hızla güçlenen ve zenginleşen bir Çin'i kendi küresel hegemonyasına bir tehdit olarak görmeye başlamıştır. Giderek artan ABD-Çin rekabeti kendisini dünyanın çeşitli bölgelerinde iyiden iyiye hissettirmeye başlamıştır. Bu bölgelerden biri de Kafkasya'dır. (Ergenç, 2014: 655). Çin, SSCB'nin 1991'de dağılmasıyla beraber Kafkasya'ya olan ilgisini arttırmıştır. Bölgedeki ülkelerle çok taraflı ilişkiler geliştirmiştir. Bu durum Güney Kafkasya ülkeleri olan; Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Çin bölgedeki çatışmalara taraf olmadığı gibi bu çatışmalarla uzaktan yakından bir alakası yoktur ve bölgede tamamen yeni bir aktördür. Güney Kafkasya'nın enerji kaynakları bakımından zengin olması ve Avrupa'ya uzanan İpek Yolu'nun üzerinde yer alması bölgeyi Çin için oldukça cazip hale getirmiştir. Çin, SSCB'nin dağılmasından sonra jeopolitik açıdan önemli bir konumu olan Gürcistan ile ilişkiler kurmuştur. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 1992 yılında tesis edilmiştir. Çin-Gürcistan arasındaki resmi devlet ziyaretleri Gürcistan Dış ilişkiler Bakanı Salome Zurbashvili tarafından 2004 yılında Pekin'in daveti üzere gerçekleşmiştir. 2010 yılında iki ülke arasında parlamenter arası delegasyonlarının iki ülkeye de ziyaretleri gerçekleşmiştir. İki ülkedeki çeşitli şehirlerde ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla kendi aralarında dost kentler anlaşması imzalamışlardır. Gürcistan ve Çin arasındaki ilişkiler lojistik ve ticaret üzerinde daha çok gelişmiştir. Özellikle Çin, Gürcistan'ın demiryollarını yeniden yapılandırmak için yatırım paketleri öne sürmüş ve bu proje için 335 milyon dolarlık bir meblağ ayırmıştır. Ayrıca Çin'e bağlı olan China Southern Airline şirketi Gürcistan'a haftada üç defa uçuş gerçekleştirmektedir. Çin ve Gürcistan arasındaki ticari ilişkiler 2000 yılında 4,1 milyon dolarken 2012 yılında bu rakam 592 milyon dolara yükselmiştir. Diğer taraftan Çin, her ne kadar RF ile iyi ilişkilere sahip olsa da Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü desteklemiştir. Nitekim 2008 yılında RF ile Gürcistan arasında çıkan çatışmada Çin tarafsız kalmıştır. (Gafarlı, 2015: 110-116). Aynı zamanda RF'nin telkinlerine rağmen Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarının tanınması hususu Çinli yetkililer tarafından uygun görülmemiş ve

reddedilmiştir. Buna mukabil olarak RF da Çin'in doğu Asya'daki deniz girişimlerine ve Vietnam ile olan problemlerinde gerekli desteği vermemiştir. (Akman, 2015: 642).

İki ülke arasındaki ilişkiler Çin Devlet Başkanı Şi Jinping'in 2013 senesinde ortaya attığı “*Kuşak ve Yol Girişimi (KYG)*” sayesinde daha da gelişmiştir. Bu proje Çin'in Avrupa, Ortadoğu, Orta ve Güney Asya ve Afrika'yla bağlantılarını artırmaya yönelik altyapı yatırımlarını büyütme stratejisini ifade eder. (Tekdal, 2019: 125). Çin'in Gürcistan'a olan ilgisinin artmasının önemli nedenlerinden biri de Kuşak ve Yol Girişimi'nin Güney Kafkasya ile olan bağlantısıdır. Dünya nüfusunun ortalama 2/3'ünü içeren bu proje Çin ürünlerinin pazarlanmasını ve Orta Asya'daki enerji kaynaklarının istikrarlı biçimde aktarılmasını hedeflemiştir. Bu nedenle Güney Kafkasya Çin için büyük önem taşır. Çin, Güney Kafkasya'daki ülkeler için önemli bir yatırımcı ve bölgesel bir dengeleyicidir. Bu karşılıklı gereklilik Çin ve Gürcistan arasındaki ilişkide kolaylıkla görülmektedir. Gürcistan'ın Kuşak ve Yol Girişimi'nde olmasının üç temel nedeni vardır:

“1) Gürcistan'ın hem AB ile hem de ÇHC ile serbest ticaret alanına (free trade area) sahip olması,

2) Gürcistan'ın Karadeniz'e çıkışının ve Türkiye ile kara sınırının olması,

3) Kuşak-Yol'un başarısı için önemli olan GUAM ve Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye üçlü grubu (AGT) gibi platformlarda Gürcistan'ın olması.”

Yukarıda sayılan nedenlerden dolayı Gürcistan Kuşak ve Yol Girişimi projesinde vardır. Ayrıca Gürcistan, Çin için iki nedenden dolayı değerlidir:

“Birincisi Bakü-Tiflis-Kars demiryolu ile Asya'dan Avrupa'ya kara geçişi, ikinci olarak da Batum, Poti ve Anaklia limanlarıyla denize çıkış sağlanmasıdır. Bu yolların yanı sıra ÇHC, Hazar Denizi üzerinden Avrupa'ya mallarını süratli bir şekilde aktarmayı amaçlamaktadır.” (Jane, 2020: 21). Atılan bu adımlar neticesinde güçlenen Çin-Gürcistan ilişkileri son olarak 2018 yılında yürürlüğe giren serbest ticaret anlaşması ile daha da güçlenmiştir. Böylelikle Gürcistan, Güney Kafkasya'da Çin ile serbest ticaret anlaşması imzalayan ilk devlet olmuştur. “1 Ocak 2018'den itibaren geçerli olmak üzere Gürcistan üretimi şarap, bal, meyve, çay, sebze gibi tarım ürünleri herhangi bir geçiş dönemi olmaksızın, gümrük ve ilave vergileri uygulanmadan Çin'e ihraç etmeye başlanmıştır.” (<https://www.ozsoy.com.tr/guncel/cin-gurcistan-arasında-serbest-ticaret-donemi/>, erişim tarihi:08.01.2021).

Sonuç olarak, 1992 yılında tesis edilen Çin-Gürcistan diplomatik ilişkileri günümüze kadar artarak devam etmiştir. Güney Kafkasya'nın enerji kaynakları bakımından zengin olması ve Avrupa'ya uzanan İpek Yolu'nun üzerinde yer alması bölgeyi Çin için oldukça cazip hale

getirmiştir. Bölgenin önemli ülkelerinden biri olan Gürcistan doğal kaynak yönünden zengin olmasa da enerji kaynaklarının Avrupa'ya aktarımında bir geçiş ülkesi olma özelliğini taşır. Ayrıca Çin, ABD, AB ve RF'den farklı olarak bölgede yeni aktördür. Dolayısıyla diğer büyük güçlerden farklı olarak kendi hegemonyasını kabul ettirmekten ziyade ekonomik anlamda bölge ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Ayrıca Çin, RF ve Gürcistan arasında 2008'de yaşanan savaşta tarafsız bir tutum takınmış ve savaş sonrasında Gürcistan'dan kopartılan Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlıklarını RF'nin ısrarlarına rağmen tanımamıştır. İki ülke arasındaki ilişkiler Çin'in 2013 yılında başlatmış olduğu "*Kuşak ve Yol Girişimi*" ile artmıştır. Çin, Gürcistan'ın altyapısına ve demiryollarına yatırım yaparak bir geçiş ülkesi olan Gürcistan'a gelen malların Avrupa'ya aktarımını sağlamak istemiştir. 2018 yılında yürürlüğe giren serbest ticaret anlaşması ile iki ülke arasındaki ticaret hacmi artmış ve Gürcistan bölgede serbest ticaret anlaşmasını imzalayan ilk ülke olmuştur. Kuşak ve Yol Girişimi'nin de etkisi ve Çin'in altyapı yatırımlarıyla da her iki ülke arasındaki ilişkiler artmaya devam edecektir.

1.8. Soğuk Savaş Sonrası Çin'in Ukrayna Politikası

Uluslararası sistemde yükselen bir güç olan Çin, son on yılda yatırımlarını ciddi biçimde arttırmıştır. Avrupa da Çin'in yatırım yaptığı önemli bir merkezlerden biridir. Avrupa, Çin için coğrafi, ekonomik ve politik açıdan önemli bir kıtadır. Avrupa'daki her ülke Çin için ayrı önem teşkil eder. Ukrayna da buna dâhildir. Özellikle jeopolitik konumu itibarıyla Ukrayna, Çin için önemlidir. Bunun yanında zengin doğal kaynakları, alt yapı projeleri ve tarım endüstrisiyle de Ukrayna, Çin için önem arz eder. (<https://thedi diplomat.com/2019/10/why-china-is-setting-its-sights-on-ukraine/>, erişim tarihi: 04.10.2019).

Çin, Ukrayna'yı 27 Aralık 1991'de tanımış, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 4 Ocak 1992'de tesis edilmiştir. Çin, Ukrayna'nın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemiş aynı şekilde Ukrayna da "*Tek Çin*" politikasını izlemiştir. Ukrayna ve Çin arasındaki "*Ticaret ve Ekonomik İş Birliği*" anlaşması 1992 yılında imzalanmıştır. 2019 yılı itibarıyla Ukrayna ve Çin arasındaki ticaret hacmi 12,79 milyar dolara yükselmiştir. (<https://china.mfa.gov.ua/en/partnership/186-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>, erişim tarihi: 27.10.2020). Yine 2019 yılı itibarıyla Çin, Ukrayna'nın en büyük ticari ortağı olan RF'yı geçerek birinciliğe oturmuştur. Bunun yanı sıra Çin'in Ukrayna'daki yatırımları da dikkat çekicidir. Özellikle Çinli yatırımcılar Ukrayna'da havacılık, taşımacılık ve teknoloji alanlarına yatırım yapmaktadır. (<https://www.mei.edu/publications/beijings-military-industry-move-ukraine>, erişim tarihi:10.09.2020). 2017 yılının aralık ayında Ukrayna'yı ziyaret eden Çin Başbakan

Yardımcısı Ma Kai, Çin'in Ukrayna altyapı projelerine 7 milyar dolarlık yatırım yapacağını açıklamıştır. (<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/with-russia-on-the-sidelines-china-moves-aggressively-into-ukraine/>, erişim tarihi: 05.01.2018). Ekonomik alandaki bu işbirliği askeri alandaki işbirliğine de dönüşmüştür. Çin Ukrayna'dan eski adı Sovyet yapımı “*Varyag*” olan uçak gemisini 1998 yılında satın almış, bu gemiyi eğlence gemisi yapacağını söylese de 2005 yılında modernizasyon çalışmalarına başlayarak bu gemiyi tekrar uçak gemisine dönüştürmüştür. (<https://www.cnnturk.com/dunya/ukrayna-cine-arizali-ucak-gemisi-satmis>, erişim tarihi: 19.04.2018).

Çin-Ukrayna arasındaki ekonomik ilişkilerde asıl ivmelenme 16 Eylül 2013 tarihinde Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in “*İpek Yolu Ekonomik Kuşağı*” adlı projeyi ilan etmesiyle olmuştur. Bu proje, bir trilyon dolarlık yatırımı, 3 milyar insanı ve 65 devleti kapsar. Asya'nın en doğusu ile Atlas Okyanusu'nu bağlayacak bu proje küresel ekonomiyi güçlendirmeye ve birbirine daha entegre hale getirmeyi amaçlar. (<https://iktibasdergisi.com/2018/01/12/bir-kusak-bir-yol-projesi-nedir-projeye-dahil-olan-65-ulke-hangileri/>, erişim tarihi: 12.01.2018). Ukrayna da bu projede yer alan önemli ülkelerden biridir. Jeopolitik konumu itibarıyla Çin'in dikkatini çekmektedir. Lakin Ukrayna, Çin için bir ikilemdir. Zira RF, Ukrayna ile çatışma halindedir. 2014 senesinde RF, Ukrayna toprağı olan Kırım'ı ilhak etmiş ve yapılan referandum sonucunda Kırım'ı topraklarına katmıştır. ABD ve Batı, yapılan referandumu geçersiz saymış ve RF'ye karşı yaptırım uygulamaya başlamıştır. BMGK, RF'nin yapmış olduğu Kırım referandumunu geçersiz saymak amacıyla toplanmış, Çin yapılan oylamada çekimser kalarak sınırlı da olsa Moskova'ya destek vermiştir. Böylece Çin büyük bir hassasiyetle takip ettiği devletlerin toprak bütünlüğü ve iç işlerine karışmama ilkelerinden taviz vermiştir. (Sapmaz, 2020: 218). Bu bakımdan Çin'in Ukrayna ile ilişkilerinin geleceğini bir bakıma RF ile olan ilişkileri belirleyecektir. Zira RF, Ukrayna'nın politik, ekonomik ve kurumsal açıdan güçlenmesini istememektedir. Çin ise RF'nin Ukrayna politikalarını tamamıyla desteklemese de RF'nin karşısında değildir. Çin için önemli olan Ukrayna'daki yatırımlarına ve ekonomik menfaatlerine zarar gelmemesidir. (<https://thediplomat.com/2019/10/why-china-is-setting-its-sights-on-ukraine/>, erişim tarihi: 04.10.2019).

Sonuç olarak, 1991 yılında başlayan ve 1992'de diplomatik ilişkilerin tesis edilmesiyle perçinlenen Ukrayna-Çin ilişkileri günümüze kadar artarak devam etmiştir. 2019 yılında Çin, RF'yı geçerek 12,79 milyar dolarlık ticaret hacmiyle Ukrayna'nın en büyük ticari ortağı olmuştur. İki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler Çin'in 2013 senesinde başlatmış olduğu “*Bir Kuşak Bir Yol Girişimi*” ile daha da artmıştır. Ukrayna jeopolitik konumu itibarıyla Çin için önemlidir.

Lakin Ukrayna, Çin için bir ikilemdir. Zira RF, Ukrayna ile çatışma halindedir. 2014 senesinde RF, Ukrayna toprağı olan Kırım'ı ilhak etmiş ve yapılan referandum sonucunda Kırım'ı topraklarına katmıştır. ABD ve Batı, yapılan referandumu geçersiz saymış ve RF'ye karşı yaptırım uygulamaya başlamıştır. BMGK, RF'nin yapmış olduğı Kırım referandumunu geçersiz saymak amacıyla toplanmış, Çin yapılan oylamada çekimser kalarak sınırlı da olsa Moskova'ya destek vermiştir. Böylece Çin büyük bir hassasiyetle takip ettiğı devletlerin toprak bütünlüğü ve iç işlerine karışmama ilkelerinden taviz vermiştir. (Sapmaz, 2020: 218). Bu bakımdan Çin-Ukrayna ilişkilerinin geleceğini bir bakıma RF ile olan ilişkileri belirleyecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

SOĞUK SAVAŞ SONRASI BÜYÜK GÜÇLERİN UKRAYNA VE GÜRCİSTAN ÜZERİNDEKİ KARŞILAŞTIRMALI POLİTİKALARI

2.1. Ukrayna ve Gürcistan'ın Büyük Güçler Açısından Önemi

1991'de SSCB'nin dağılmasıyla beraber Soğuk Savaş sona ermiştir. Yeni dönem; Amerika liderliğindeki Batı Bloku ile SSCB liderliğindeki Doğu bloku arasındaki düşmanlıkların sona erdiği ve ortak kazanımlar noktasında bir araya gelineceği idealiyle başlamıştır. Lakin yeni kurulan dünya düzeninde, ABD ve Batı'nın giderek artan bir şekilde söz sahibi olmaya çalışmaları, NATO'nun sürekli doğuya doğru genişlemesi, ABD'nin RF'yı dışlayarak BDT ülkelerinde nüfuz alanları oluşturmaya çalışması ve Gürcistan'da Gül Devrimi'ni (2003), Kırgızistan'da Lale Devrimi'ni (2005) desteklemesi ve Ukrayna'da RF'nin çıkarlarını baltalaması, RF gibi periferisindeki ülkelerle patronaj ilişkisi kuran bir ülkeyi rahatsız etmiştir. (Çiftçi, 2019: 13). Ayrıca SSCB'nin dağılması sonrasında RF ciddi bir siyasi ve ekonomik kriz içindeyken; ABD, tek küresel güç olduğunu ilan etmiştir. 2000 yılında Putin'in iktidara gelişiyle beraber Rus ekonomisi artan enerji fiyatlarına bağlı olarak güçlenmiştir. Putin ile RF uluslararası sistemde yeniden önemli bir aktör olma arzusunu ortaya koymuştur. RF özellikle kendi nüfuz alanı olarak değerlendirdiği eski Sovyet coğrafyasında etkinliğini korumak istemiştir. (Kuşçu, 2014: 328-329).

2004 yılında Ukrayna'da gerçekleşen Turuncu Devrim, rotasını AB yönünde belirlemek isteyen Ukrayna halkı ile RF arasında bir boşanma sendromu yaratmıştır. Yaşanan bu gelişme RF'nin Ukrayna'ya yönelik fikirlerinin oluşmasında unutulmayacak bir yıl olmuştur. Yine 2003 yılında Gürcistan'da meydana gelen Gül Devrimi ile Şevardnadze iktidardan düşürülmüş yerine ABD ve Batı yanlısı Saakaşvili gelmiştir. Ukrayna'da ve Gürcistan'da yaşanan bu gelişmeler RF'yı etkilemiştir. Gürcistan ve Ukrayna'nın ABD ve Batı'ya yönelme isteği RF açısından kabul edilemeyecek bir gelişmedir. (Keskin, 2017: 118). RF, Yakın Çevre olarak gördüğü Ukrayna ve Gürcistan'ı kendi etki alanının içerisinde bulundurmaya gayret ederken Amerika'nın ve Batı'nın bu devletlere karşı siyasetlerini kendi menfaatlerine tehlike olarak görmüştür. RF, başta Ukrayna ve Gürcistan olmak üzere bölgedeki devletlerin NATO'ya girme isteklerini ve buna yönelik Amerika'nın politikalarından kaygı duymuştur. ABD ve Batı'nın bu bölgeye

yönelik politikalarına mâni olmak için politik, askeri ve ekonomik unsurları kullanmaya ve bu mevzudaki kararlılığını gözler önüne sermeye çabalamıştır. RF bu konudaki kararlılığının bir göstergesi olarak Ukrayna'nın NATO'ya üyeliğini “*casus belli*” olarak nitelendireceğini açıklamıştır. (Yıldırım, 2016: 98).

2000'li senelerden sonra Batı ile RF arasında güvenlik ve enerji alanlarında yarışın ön plana çıktığı anlaşılmış; AB ve NATO'nun Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesi nedeniyle, Karadeniz RF'nin etki alanından çıkmaya başlamıştır. Ukrayna ve Gürcistan'da gerçekleşen renkli devrimlerle Batı yanlısı kişilerin iktidara gelmesi, Romanya ve Bulgaristan'ın 2004'te NATO'ya, 2007'de AB'ye katılması ile AB'nin “*Karadeniz Sinerjisi ve Doğu Ortaklığı Stratejisi*” girişimleri, Karadeniz'i Avrupa-Atlantik ağırlıklı bir bölgeye dönüştürmüştür. Romanya ve Bulgaristan'ın NATO'ya katılması ile Karadeniz'e kıyıdaş altı devletin üçü NATO üyesi olmuştur. Ukrayna ve Gürcistan'ın da ittifaka katılmasının gündeme gelmesiyle RF'yı bölgede yalnızlaştıracak bir süreç başlamıştır. RF'de etkinliğini artıran Putin iktidarı karşı hamlelerle Avrupa-Atlantik sisteminin doğuya doğru genişlemesini engellemeye çalışmıştır. 2008'deki savaşın ardından Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıyan RF, Ukrayna'nın AB ile ekonomik uyum çabalarına karşı harekete geçmiş, Kırım'daki Rus yanlısı nüfusu kışkırtarak yarımada'daki bağımsız yönetimin Ukrayna'dan kopmasını ve RF ile birleşmesine neden olmuştur.. (https://www.academia.edu/19854872/K%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1n_%C4%B0lhak%C4%B1n%C4%B1n_Karadeniz_Jeopoliti%C4%9Fine_Olan_Etkileri, erişim tarihi: 01.10.2019).

RF için Ukrayna her şeyden önce Rus kimliğinin ve devletinin ata yurdudur. Ayrıca Avrupa'ya giden Rus gazının önemli transit ülkesidir. (Çiftçi, 2019: 52). Ukraynasız bir RF tarihi tahayyül edilemez. Zira Ukrayna RF için pek çok sembollerle doludur. Kiev, Rusların kurduğu ilk devletin ve başkentinin adıdır. Ukrayna, Rusların Ortodoks oldukları yerdir. SSCB donanmasına ev sahipliği yapmıştır. 50 milyonun üzerindeki nüfusuyla Karadeniz'de hatırı sayılır bir güçtür. Ukrayna demir çelik ve silah fabrikalarıyla derin Sovyet izleri taşır. (Günay, 2015: 378). 50 milyonluk nüfusu ile Ukrayna, RF için önemli pazardır. Ukrayna'nın diğer bir önemi ise sahip olduğu Kırım'dır. Zira Kırım, Ukrayna'nın Karadeniz'e çıkış kapısıdır. Kırım'ın önemli şehirlerinden biri olan Sivastopol yüzyıllardan beri RF'nin deniz filosunun bulunduğu şehirdir. Ukrayna'nın Karadeniz'in, Balkanlar ile petrol yataklarının yer aldığı Hazar Denizi'ne sınırı olan Kafkaslar arasında olması da stratejik önemini artırmaktadır. (Kamalov, 2008: 79). Ukrayna meselesi Moskova için başlıca ve en ciddi sorundur. Batı jeopolitiği ve bu jeopolitiğin merkezi olan “*Ukrayna Meselesi*” Rus yönetimi için acil önleyici

tedbirler almasını gerektirmektedir. Zira RF'ye stratejik bir darbe indirilmesi mevzubahistir. “*Tarihin coğrafi ekseninin*” buna cevap vermemesi düşünülemez. (Dugin, 2014: 209-210).

Ukrayna, 50 milyonluk nüfusu ve verimli tarım arazileriyle Batı için hem büyük bir pazar konumunda hem de gıda tedariki konusunda yüksek potansiyele sahiptir. Rus doğal gazını Avrupa'ya taşıyan enerji nakil hatlarının yüzde 80'i Ukrayna'dan geçmektedir. Ayrıca Ukrayna AB'nin Karadeniz stratejisi bakımından önemli bir ülkedir. AB, Karadeniz Sinerjisi kapsamında kıyıdaş ülkelerle iş birliğini geliştirmeyi hedeflerken, Ukrayna'yı da bu kapsamda etki alanına sokmayı amaçlamaktadır. (Gafarlı, 2015: 146). Sonuç olarak Avrupa ile RF arasında tampon bir ülke olan Ukrayna, hem AB ve NATO'nun doğuya doğru genişleme hedefleri içerisinde yer alması hem de RF'nin yakın çevre doktrininin bir parçasını oluşturması bakımından Batı için önemli bir ülke olduğu kadar RF için de jeopolitik bakımdan önemli bir ülkedir. (Aksu ve Güngör, 2019: 216). Diğer taraftan Gürcistan, jeopolitik konumu itibariyle Kafkasya coğrafyasında bir kavşak noktası ve geçiş bölgesi özelliğini taşımaktadır. Bu konumu itibariyle geçmişten bugüne kadar büyük güçlerin çatışma alanlarından birisi olmuş ve olmaya da devam edecektir. Her ne kadar ülke doğal kaynaklar bakımından zengin olmasa da Hazar bölgesi enerji kaynaklarının geçiş güzergâhı olması sebebiyle Kafkasya hâkimiyet mücadelesinde büyük güçler tarafından önemli bir ülke konumuna oturtulmuştur. Gürcistan; ABD, RF ve AB gibi büyük güçler için jeopolitik anlamda değerli olduğu kadar bölgesel aktörler içinde bir o kadar değerlidir. Azerbaycan ve Ermenistan'ın Batı ile olan en yakın bağlantısı Gürcistan üzerinden gerçekleşmektedir. (Kantarıcı, 2014: 232). ABD ve AB'nin yanı sıra son dönemlerde Kafkasya'da etkinliğini artıran bölge dışı büyük güçlerden biri de Çin'dir. Çin'in Kafkasya'ya olan ilgisi “*İpek Yolu*” Projesi'yle ilintilidir. Çin bu projeyi 2013 yılında “*yüzyılın projesi*” olarak adlandırmıştır. Projenin karasal ayağı Kafkasya'dan geçtiği için bu bölge Çin açısından kritik öneme haizdir. Gürcistan'ın Kafkasya'da yer alması Çin'in için Gürcistan'ın jeopolitik önemini artırmaktadır. Aynı zamanda bu durum Gürcistan açısından da bir kazançtır. Zira Çin, önemli bir yatırımcı ve bölgesel dengeleyicidir. (Jane, 2020: 21).

Çok sayıda etnik grubun yaşadığı Gürcistan'da 1989 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre ülke nüfusunun yüzde 29,9'u Gürcü olmayan etnik unsurlardan oluşmaktadır. Bu durum Gürcistan'ın siyasi ve idari yapılanmasını etkilemiş, SSCB döneminde iki özerk cumhuriyet (Abhazya Özerk Cumhuriyeti, Acaristan Özerk Cumhuriyeti) ve bir özerk bölge (Güney Osetya Özerk Vilayeti) oluşturulmuştur. Gürcistan, Sovyet sistemi içindeyken etnik temelli milli kimliğin varlığı ve inkişafı ülkenin bütünlüğü açısından herhangi bir problem teşkil etmemiş, komünizm ideolojisi Gürcistan'daki çok çeşitli etnik yapıyı bir arada tutmayı başarmıştır. Bu nedenle de Gürcistan, Sovyet döneminde “*çok milletli*” bir toplum olmakla gurur duymuştur.

Komünizm 'in çöküşü ve bağımsızlık süreci ile Abhazya Özerk Cumhuriyeti ile Güney Osetya Özerk Cumhuriyeti'nde Gürcistan'dan ayrılma talepleri ortaya çıkmıştır. Gürcistan'ın bu istekleri reddetmesiyle etnik çatışmalar meydana gelmiştir. (Ağacan, 2011: 80). 69700 km² yüz ölçümüne sahip olan Gürcistan'ın nüfusu 2006 yılında 4,4 milyonken, 2015 yılında nüfus 3,7 milyona düşmüştür. (Bu rakama, Abhazya ve Güney Osetya'daki ayrılıkçı bölgelerde yaşayan 300 bin civarındaki nüfus dâhil değildir.) Resmi verilere göre, ülke nüfusunun yüzde 84'ünü Gürcüler, yüzde 6,5'i Azeriler, yüzde 5,7'si Ermeniler, geriye kalanı ise diğer milletlerden oluşmaktadır. Dini bakımdan ise, nüfusun yüzde 84'ü Ortodoks Hristiyan, yüzde 10'u Müslüman ve yüzde 4'ü Ermeni Gregoryendir. Ülkede az sayıda Katolik ve Yahudi bulunmaktadır. (<http://batum.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254800>, erişim tarihi: 24.03.2016).

Gürcistan'daki bu çok sayıdaki etnik çeşitlilik RF gibi büyük bir güç tarafından istismar edilmiştir. RF ülke içerisindeki Abhazları ve Osetleri kışkırtarak Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne zarar vermiştir. Keza aynı durum Ukrayna içinde geçerlidir. RF her iki ülkede de benzer şekilde etnik unsurları kullanarak hedeflerine ulaşmak amacını gütmüştür. Yüzölçümü 603.549 km² olan Ukrayna'nın 1 Ocak 2000' deki nüfusu 49 milyon 707 bindir. Ukrayna nüfusunun en önemli özelliği son derece heterojen olmasıdır. Nüfusun bu derece heterojen olmasının sebebi tarih boyunca pek çok kavmin geçiş noktası olmasından kaynaklanmaktadır. Ukrayna nüfusu incelendiğinde göze iki büyük etnik grup çıkmaktadır: Ukrayna kökenliler (anadili teorik olarak Ukrayna dili olanlar) ve Rus kökenliler. Ukrayna nüfusunun yüzde 72,7'sini Ukrayna; yüzde 22,1'ini ise Rus kökenliler oluşturmaktadır. Diğer kalan nüfusun dağılımı ise yüzde 4,9 Belaruslu, Moldovalı, Kırım Tatarları, Bulgarlar, Macarlar, Rumenler, Polonyalılarıdır. 11 milyona ulaşan Rus azınlık, Ukrayna'daki en önemli ulusal azınlıktır. Ukraynalı Ruslar, eski Sovyet cumhuriyetleri arasında nüfus bakımından en büyük azınlığı oluşturmaktadır. Rus azınlık ülkenin daha çok güneyinde, doğusunda ve kent merkezlerinde yaşamaktadır. Hatta Doğu Ukrayna'daki bazı bölgelerde nüfusa oranları yüzde 40'a kadar çıkmaktadır. Nüfusun üçte ikisinin Ruslardan oluştuğu Kırım Yarımadasında ise durum çok daha kritiktir. Ukrayna devletinin bütünlüğü konusunda Rus azınlıkla olan ilişkiler büyük önem taşımaktadır. (Bilener, 2004: 326-327).

2.2. Soğuk Savaş Sonrası Büyük Güçlerin Gürcistan Üzerindeki Karşılaştırmalı Politikaları

Gürcistan, SSCB'nin dağılma sürecine girmesiyle beraber bağımsızlığını kazanmak amacıyla harekete geçmiştir. 28 Ekim 1990'da tarihinde yapılan seçimlerle Gürcistan'daki Sovyet yönetimi tarihe karışmış ve yapılan seçimi Zviad Gamsakhurdia başkanlığındaki parti kazanmıştır. 26 Mayıs 1991'de gerçekleştirilen başkanlık seçimlerini yüzde 87 oy oranıyla yine Gamsakhurdia kazanmıştır. Gamsakhurdia *“Gürcüler için Gürcistan”* sloganı ile iktidara gelmiştir. (Sapmaz, 2020: 169). RF karşıtı milliyetçi söylemi ile iktidara gelen Gamsakhurdia, arkasına almış olduğu büyük toplumsal desteğe rağmen Gürcistan'ı tam bağımsız bir devlet haline dönüştürememiştir. Diğer taraftan Gamsakhurdia'nın kullanmış olduğu bu aşırı milliyetçi ve popülist söylem ülkedeki huzur ve istikrar ortamını yok etmiştir. Neticede Gamsakhurdia'nın ülkede kuramadığı siyasi düzen ve istikrar ortamı Gamsakhurdia'nın iktidarının sonu olmuştur. 1992'nin ocak ayında ülkede yönetimi ele geçiren *“Askeri Konsey”* tarafından görevinden alınmıştır. Gamsakhurdia, bir yıl kadar bile sürmeyen iktidarı süresince dış politikasını RF karşıtlığı üzerine oturtmuştur. Ayrıca RF'yı *“Gürcistan'ın bağımsızlığı ve toprak bütünlüğünün önündeki en büyük engel”* olarak hedef göstermiştir. Diğer taraftan Gamsakhurdia, RF'yı dengeleyebilecek yegâne güç olan Batı ile ilişki kurmaya çalışmıştır. Ancak bu dönemde RF öncelikli bir yaklaşımı tercih eden Batı, Gürcistan'a gereken desteği verememiştir. En nihayetinde RF'ye karşı takınılan tavır ve ülkenin içerisinde bulunduğu kargaşa ortamının gitgide artmasının sonucunda Gamsakhurdia, siyasal gücünü ve iktidarını kaybetmiştir. Gamsakhurdia'nın yerine SSCB'nin son dışişleri bakanı Eduard Şevardnadze Mart 1992'de Gürcistan'a dönerek Devlet Konseyi'nin başkanlığı görevini üstlenmiştir. Şevardnadze, dağılmak üzere olan bir devletin yönetimini aldığı 1992'den Başkan olarak seçildiği 1995'e kadar zorlu bir dönem geçirmiştir. Bu dönemde Abhazya ve Güney Osetya'da Tiflis'in kontrolü yok denecek kadar azdı. Acara bölgesinde de merkezi hükümete olan bağlılık kaybolmak üzereydi. Toprak bütünlüğünün sağlanması Şevardnadze'nin önceliği olmuştur. 24 Haziran 1992'de RF Devlet Başkanı Boris Yeltsin ve Şevardnadze arasında yapılan görüşmeler neticesinde imzalanan Dagomis Anlaşması ile çatışmalar sona ermiştir. Bu anlaşmayla beraber Rus, Gürcü ve Osetlerden oluşan bir Ortak Kontrol Komisyonu ihdas edilmiş ve bölgeyi denetleyecek bir Barış Gücü oluşturulmuştur. Aynı şekilde Abhazya'da yaşanan çatışmalar neticesinde başarısız olan Gürcistan, Abhazya'nın hamisi RF ile tekrar masaya oturmak zorunda kalmıştır. RF ile 3 Şubat 1994'te imzalanan *“Dostluk ve İyi Komşuluk Çerçeve Anlaşması”* ile Gürcistan Bağımsız Devletler Topluluğu'na (BDT) üye olmak zorunda kalmıştır. Ayrıca Şevardnadze, Rus askeri üslerinin de kalmasına izin vermiştir.

Şevardnadze'nin RF'ye karşı bu kadar tavizkar bir politika yürütmesinin sebebi başta ABD olmak üzere Batılı güçlerin Gürcistan'a olan vurdumduymazlığıdır. Şevardnadze de Gamsakhurdia gibi RF'yı dengelemek amacıyla Batı Dünyası ile yakın ilişkiler kurmak istemiş lakin Batı Dünyasının RF'yı kayıran politikaları neticesinde Şevardnadze RF ile yakınlaşmak zorunda kalmıştır. (Çelikpala, 2012: 68-73).

Şevardnadze'nin RF dayanağı ile tüm muhalefete yönelik "arıtma" uygulamasına imkân tanımış ve 1995 yılının Ekim ayında gerçekleşen seçimlere politik ve askeri anlamda güçlü aday olarak katılmasını sağlamıştır. (Çelikpala, 2012: 1-35). Şevardnadze iktidarı tam anlamıyla ele geçirince daha çok otoriterleşmiş, ülkedeki muhalefeti susturmuş ve basın yayın organlarına ciddi biçimde sansür getirmiştir. 2003 yılında yapılan parlamento seçimlerinde Saakaşvili'nin Ulusal Hareket Partisi, seçime hile karıştırıldığı gerekçesiyle itiraz etmiş ve akabinde ülkede büyük gösteriler başlayınca Şevardnadze görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır. Şevardnadze'nin istifasının ardından 4 Ocak 2004'te yapılan olağanüstü devlet başkanlığı seçimlerinin sonucunda oyların yüzde 96'sını alan Saakaşvili devlet başkanlığına seçilmiştir. ABD ve AB'nin desteği ile iktidara gelen Saakaşvili'nin başlıca politikası AB ve NATO üyelikleri olmuştur. AB üyeliği Saakaşvili tarafından Gürcistan için aidiyet meselesi olarak görülmüştür. Ayrıca Saakaşvili devlet başkanlığına gelir gelmez yapmış olduğu yemin töreni konuşmasından başlayarak Gürcistan'ın Avrupa'nın bir parçası olduğunu bu sebeple de AB üyesi olması gerektiğini deklare etmiştir. Diğer taraftan NATO üyeliği ve ABD ile iyi ilişkilerin geliştirilmesi de Saakaşvili'nin dış ve güvenlik politikalarının en önemli bileşenlerinden biri olmuştur. Gürcistan'ın Batı ile bu derece iyi ilişkiler geliştirmesi bölgenin en önemli aktörlerinden biri olan RF'yı oldukça rahatsız etmiştir. Saakaşvili'nin izlemiş olduğu Batı eksenli politikaların sonucunda ülke 2008 yılında RF ile savaşa girmiştir. (Çelikpala, 2012: 82-90).

Saakaşvili'nin önünde çözüm bekleyen üç temel problem vardı. Bunlar toprak bütünlüğünün sağlanması, zayıf devlet imajının silinmesi ve ekonomik problemlerdir. Saakaşvili, Mayıs 2004 yılında Acaristan sorununu çözerek Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasına yönelik birtakım adımlar atmıştır. Öte yandan yalnızca ülkenin bütünlüğünün sağlanmasının yanı sıra ekonomik sorunlarla da uğraşan Saakaşvili ABD ve Batı'dan aldığı destekle IMF'den 144 milyon dolar tutarında kredi almış, ayrıca Paris Kulübü'nde Gürcistan'ın borçlarını yeniden yapılandırmıştır. Dahası, Haziran 2004'te Brüksel'de toplanan Donör Ülkeler Konferans'ında Gürcistan'a yardım yapılması kararı alınmıştır. Fakat yapılan bu yardımlar Gürcistan ekonomisini kalkındırmada ve ülkenin toprak bütünlüğünün sağlanması hususunda çok da başarılı olamamış Saakaşvili'ye karşı ciddi bir muhalefet kitlesi oluşmuştur.

Saakaşvili iktidarının yüz yüze kaldığı ciddi problemlerden biri de RF ile olan ilişkilerdir. Rus-Gürcü ilişkilerindeki bu problemler Gürcistan'ın bağımsızlık süreciyle başlamıştır. Kimi zaman savaşın eşiğine gelen bu ilişkiler Saakaşvili'nin iktidara gelişi ile bir kırılma noktası yaşamıştır. (Ağacan, 2011: 71-77).

RF, Saakaşvili'nin RF aleyhtarı konuşmalarına karşılık olarak Abhazya ve Gürcistan hükümetleriyle ilişkilerini ilerletmek istemiş ve Mart 2006'dan itibaren Gürcü tarım ürünleri başta olmak üzere maden suyu ve şarabın RF'ye girişini yasaklamıştır. Buna karşılık olarak Gürcistan, 2006 yılının eylül ayında "*casusluk*" yaptığı iddiasıyla RF subaylarını tutuklamıştır. RF karşılık vererek Gürcistan büyükelçisini geri çekmiş ve halkının ülkeden ayrılmasını söylemiştir. Böylelikle iki ülke arasındaki iletişimin ve ulaşımın kesilmesiyle ikili ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. 17 Şubat 2008'de Kosova'nın özerkliğini açıklaması ile yaşanan bu uluslararası beklenmedik gelişme iki ülke arasındaki ilişkileri çıkmaza sürüklemiştir. Zira RF'nin ısrarlı itirazına rağmen Amerika liderliğindeki Batı dünyası Kosova'nın özerkliğini tanımış bu durum RF'nin Abhazya ve Güney Osetya konularındaki tutumunda net bir değişim yapmasına yol açmıştır. Ayrıca Nisan 2008 Bükreş'te gerçekleştirilen NATO zirvesinde Gürcistan için Üyelik Eylem Planı önerilmese de üyeliğinin desteklendiğinin belirtilmesinden sonra RF'nin Gürcistan hakkındaki görüşlerinin sertleşmesine yol açmıştır. Neticede RF, Gürcistan sınırına asker yollamış ve iki ülke arasında çeşitli sınır çatışmaları meydana gelmiştir. Bu durum iki ülke arasında yeni bir savaşa gidildiğinin belirgin bir sinyali olmuştur. (Çelikpala, 2012: 92). 7 Ağustos 2008 akşamı Gürcistan silahlı kuvvetlerinin Güney Osetya'nın başkenti Tskhinval'e geniş kapsamlı bir operasyon başlatmıştır. Çok geçmeden Gürcistan silahlı kuvvetleri Tskhinval ve çevresini kontrol altına almıştır. Bu durum RF ile ilişkilerin kopmasına neden olmuş ve RF'de Güney Osetya'ya yönelik eş zamanlı olarak Güney Osetya'ya girmiş ve Gürcistan birliklerine müdahale etmiştir. Gürcistan, RF'nin silahlı kuvvetleri karşısında hızla geri çekilmek zorunda kalmıştır. Rus silahlı kuvvetleri Zugdidi ve Gori gibi Gürcü şehirlerini işgal ederek Tiflis'e 40 kilometre kadar yaklaşmıştır. Gürcistan 11 Ağustos itibariyle Güney Osetya topraklarının tamamını terk etmek zorunda kalmıştır. Gürcistan'ın RF karşısında tam anlamıyla bir hezimet yaşamasının ardından AB dönem Başkanı sıfatıyla Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin girişimiyle taraflara sunulan 6 maddeden oluşan ateşkes anlaşması ile çatışmalar sona ermiştir. (Kantarıcı, 2011: 274-275).

Savaşın sonucunda 67.900 km² yüzölçümüne ve 4 milyon 490 bin nüfusa sahip olan Gürcistan topraklarının yaklaşık yüzde 19'unu ve nüfusunun ise takriben yüzde 7'sini kaybetmiştir. RF'yi Gürcistan'a bu kadar sert bir şekilde müdahaleye iten sebep ise SSCB'nin yıkılmasından sonra ilan etmiş olduğu Yakın Çevre doktrini doğrultusunda RF Gürcistan'ı

kendi etki alanında görmüş ve Gürcistan RF'den kopup Batı eksenine doğru kaymasını ise tehdit olarak algılamıştır. (Bilgiç, 2014: 395-396).

ABD, savaş süresince RF'nin Gürcistan'a işgaline karşı sert bir dil kullansa da bu durumun Moskova üzerinde ciddi bir etkisi olmamıştır. Gürcistan Devlet Başkanı Saakaşvili, ABD'yi çatışmanın ortasına çekmek istese de bu politikasında başarılı olamamıştır. ABD yönetimi bu çatışma ortamının içerisine girmemiştir. Bu savaş RF'nin, ABD'nin ve NATO'nun bölgedeki varlığından ve NATO'nun genişleme sürecinden duyduğu rahatsızlığı göstermesi açısından önemlidir. (Yılmaz, 2012: 158). Diğer bir büyük güç olan AB ise 2008 savaşı sonrası Gürcistan temel stratejisi hakem rolünü üstlenmek olmuştur. AB dönem başkanı Nicolas Sarkozy savaşın bitirilmesinde etkin rol almıştır. Fransa dışişleri bakanı ise AGİT ile koordineli bir şekilde çalışarak Tiflis ve Moskova yönetimini ateşkes masasına oturtmayı başarmıştır. (Ataseven, 2019: 269-270).

Diğer bir büyük olan Çin ise Şangay İşbirliği Örgütü'ndeki (ŞİÖ) en önemli partneri olan RF'nin yanında yer almasına rağmen açık ve basına yansiyacak şekilde destek vermemiştir. Zira Çin, Tayvan problemi olduğu için bölgesel ayrılıkçı sorunlar karşısında temkinli davranmaktadır.

(https://www.academia.edu/10219700/2008_Rusya_G%C3%BCrcistan_Sava%C5%9F%C4%B1_ve_Sava%C5%9F_Sonras%C4%B1_B%C3%BCy%C3%BCk_ve_B%C3%B6lgesel_G%C3%BC%C3%A7lerin_Politikas%C4%B1_Tepkileri, erişim tarihi: 29.12.2020). RF açısından bakıldığında Moskova yönetimi, 26 Ağustos 2008'de, Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsızlığını tanımış ve askeri iş birliği anlaşmasını imzalamıştır. Böylece RF, Gürcistan'ı bölmüş ve Kafkasların siyasi haritasında ve dengesinde yeni bir durum ortaya çıkarmıştır. (Uçarol, 2019: 553-555). Moskova ile Tiflis arasında gerçekleşen 8 Ağustos 2008 savaşı “bölgesel küçük bir savaş” görünümü vermiş olsa da dünya politikası ve dengeleri açısından milat olarak nitelendirilebilecek yeni bir sürecin başlangıcının işaretini vermiştir. Zira bu savaşa ortak dahil olan büyük güçler ve bu büyük güçlerin stratejik ve güvenlik eksenli hesaplamaları dikkate alındığında küresel ölçekte mühim sonuçların ortaya çıktığı görülmüştür. Gürcistan'daki Batı yanlısı hükümeti destekleyen başta ABD olmak üzere Batılı devletlerin savaşın başlaması ile yapabildikleri tek şey RF'yi çok da sert olmayan bir dille uyarmak olmuştur. Bu durum da “RF'yi kim durduracak?” sorusunu gündeme getirmiş ancak uluslararası sistemde RF'yi durdurabilecek dışsal bir faktörün olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak savaş sırasındaki ve sonrasındaki gelişmelerin daha çok RF'nin inisiyatifinde şekillendiği görülmüştür. (Kantarıcı, 2012: 73-74).

2.3. Soğuk Savaş Sonrası Büyük Güçlerin Ukrayna Üzerindeki Karşılaştırmalı Politikaları

24 Ağustos 1991 günü Ukrayna parlamentosu 321 oyla bağımsızlığını ilan etmiştir. Ayrıca 1 Aralık 1991 günü yapılan bağımsızlık referandumunda halkın yüzde 90'ını bağımsızlık ilanını desteklemiştir. Yine aynı gün yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde oyların yüzde 61'ini alan Leonid Kravçuk Ukrayna'nın ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir. (Bilener, 2004: 320). Leonid Kravçuk'da SSCB'den ayrılıp bağımsızlığını ilan eden ülkelerdeki yöneticiler gibi Sovyet Komünist Partisi'nin üst düzey bir yöneticisiydi. Kravçuk, Ukrayna ekonomisini merkez planlı bir yapıdan serbest pazar ekonomisine geçirmiştir. Ülkede devlete ait olan tesisleri özelleştirmiştir. Ukrayna halkı üzerinde milli bir bilinç şuuru oluşturmaya çalışmıştır. (Karadeli, 2014: 15).

Ulusal kimliğin oluşması için çaba sarf eden Kravçuk döneminde üç çatallı devlet arması kullanılmaya başlanmış ve yeni bir milli marş bestelenmiştir. SSCB dönemi öncesinde de kullanılmış olan mavi-sarı bayrağın kullanımına geçilmiştir. Ayrıca Ukrayna Ulusal Kilisesi desteklenmiştir. Kravçuk'un izlemiş olduğu bu milliyetçi politikalar ülkedeki Rus yanlılarının tepkisini çekmiştir. RF'nin Yakın Çevre Doktrini'nde önemli bir yer tutan Ukrayna'nın bu tarz milliyetçi politikalar geliştirmesi RF'nin da rahatsızlık duymasına sebep olmuştur. Batı ile yakın ilişkiler kurulacağını ifade eden Kravçuk, 1994 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tekrar aday olmasına rağmen eski başbakanı RF yanlısı Leonid Kuçma'ya yenilmiştir. RF ile yakın ilişkiler kuracağını vadeden Kuçma, bunun yerine ABD ile yakın ilişkiler kurmuş ve ABD'den ekonomik yardımlar almıştır. Ukrayna NATO'nun "*Bariş için İşbirliği*" programına katılmış ve AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1999 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri yeniden kazanan Kuçma beş yıllığına daha koltuğunu garanti altına almıştır. İkinci beş yıllık döneminde baskıcı bir yönetim izleyen Kuçma, kendisine karşı muhalefet edenleri sindirme yoluna gitmiştir. Ayrıca Irak'a yasa dışı yollardan silah satmıştır. Gerek muhalefete karşı izlediği sert politikalar gerekse Irak'a yasadışı yollardan satmış olduğu silahlar neticesinde ABD ve Batı'nın desteğini kaybetmiştir. Böylece Kuçma, RF ile yakınlaşma yoluna gitmiştir. RF ile ekonomik ve askeri ilişkiler geliştirilmiş, RF'nin "*Ortak Ekonomik Alan*" projesine destek verilmiştir. Kuçma, 2004 yılında İstanbul'da düzenlenen NATO zirvesi öncesinde Ukrayna'nın NATO ve AB üyelik hedeflerinin askıya alındığını bunun yerine RF ile olan ilişkilerin geliştirileceğini açıklamıştır. (https://www.academia.edu/12633160/UKRAYNA_KR%C4%B0Z%C4%B0_%C3%87ER%C3%87EVES%C4%B0NDE_RUSYA_ABD_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0, erişim tarihi: 05.04.2020).

31 Ekim 2004'te gerçekleşen seçimlere 1994 yılından beri bu görevi devam ettiren Kuçma, seçim kanunu gereğince üçüncü kez aday olamamıştır. Kuçma'nın kanunu değiştirme ve parlamenter sisteme geçme konusundaki çabaları da herhangi bir sonuç getirmemiştir. Böylece Kuçma kendisine güvenilir bir halef seçmiştir. Bu halefte Viktor Yanukoviç'tir. Kuçma kendi adayının kazanması için yıllardan beri öne sürdüğü “*ikili siyaset*” ten vazgeçerek “*Ukrayna'nın askeri doktrininden NATO ve AB'ye üyelik*” ibaresini çıkartmış ve RF ile yakın iş birliği yapılacağını vurgulamıştır. Adayı Yanukoviç ise devlet başkanı seçildiği takdirde, Ukrayna'nın RF ile yakın ilişkiler geliştireceğini, Rusça'nın ikinci resmi dil olarak kabul edileceğini ve RF ile Ukrayna arasında çifte vatandaşlık sistemine geçileceğini ilan etmiştir. Kuçma ve Yanukoviç'in açıklamalarından memnun kalan Putin, Yanukoviç'e seçim boyunca hem maddi hem manevi destek vermiştir. (Kamalov, 2008: 75-76). Aynı zamanda Ukrayna'yı da “*tam ortadan bölen*” seçimlerde Ukrayna'nın Katolik mezhebine mensup Batı kesimi bütünüyle Yuşçenko'yu desteklerken, ülkenin doğusunda yaşayan Rus azınlık ise Yanukoviç'e destek vermiştir. Yuşçenko ise AB ve ABD'nin desteğine sahip olmuştur. (Çaşın, 2015: 394). 21 Kasım 2004 tarihinde yapılan başkanlık seçimlerinde Yanukoviç oyların yüzde 49,46'sını alırken Batı yanlısı Yuşçenko ise yüzde 46,61'ini almıştır. Seçimlerin Yanukoviç tarafından kazanılması halkı galeyana getirmiş ve halk sokaklara dökülmüştür. Turuncu renklerin meydanı doldurması sebebiyle yaşanan bu hadiseye Turuncu Devrim denmiştir. Halkın sokaklara dökülmesi neticesinde Ukrayna Anayasa Mahkemesi seçimi iptal etmiş ve seçim 26 Aralık 2004 tarihinde tekrarlanmıştır. Yanukoviç'in oyları yüzde 44,61'e gerilerken Yuşçenko'nun oyları yüzde 51,99'a yükselmiştir. (https://www.academia.edu/7603366/UKRAYNA_KR%C4%B0Z%C4%B0_Euromeydan_K%C4%B1r%C4%B1m_Referandumu_ve_Do%C4%9Fu_Ukrayna, erişim tarihi:12.09.2021).

2004 yılında Ukrayna'da yaşanan Turuncu Devrim hareketi, Ukrayna halkının AB ve Batı çizgisine doğru sürüklenmesine neden olmuştur. AB ve Batı'nın desteğini alan Viktor Yuşçenko seçimlerin tekrarlanması sonucu oyların yüzde 52'sini alarak Devlet Başkanı olmuştur. Yuşçenko'nun iktidarı boyunca Ukrayna'nın AB ile olan ilişkisi artarak devam etmiştir. Ayrıca bu dönemde Ukrayna, AB ile “*Doğu Ortaklığı Anlaşması*” nı imzaladığı ve ticari ilişkilerini güçlendirmeye başladığı görülmüştür. Ancak zaman içerisinde Devlet Başkanı Yuşçenko ile Başbakan Timoşenko arasındaki ilişkiler gittikçe kötüleşmiştir. Aralarındaki anlaşmazlıklar halk tarafından iktidarın sorgulanmasına neden olmuştur. (Keskin, 2017: 85-88). Yuşçenko ile iktidara ele geçiren Batı yanlısı hizipler AB'ye üyelik vizyonunu öne çıkarmış, Ukrayna'nın NATO'ya da üye olabileceğini vurgulamışlardır. NATO'nun kuzey ve doğu Avrupa'ya genişlemesinden uzun zamandır rahatsız olan RF ise ittifakın Ukrayna'yı da

kapsayacak şekilde genişleme ihtimali karşısında Ukrayna'ya karşı daha saldırgan bir tutum takınmaya başlamıştır. 9 Eylül 2008'de Paris'te yapılan AB-Ukrayna zirvesinde Ukrayna önemli birtakım kazanımlar elde etmiş ve AB'nin desteği ile DTÖ'ye üye olmuştur. Ayrıca yine aynı dönem içerisinde AB'nin Karadeniz Sinerjisi, AB'nin enerji politikasına Ukrayna'nın dâhil edilmesi ile Ukrayna'da gerçekleştirilecek olan reformlara destek sağlanmıştır. (Keskin, 2017: 103-104). ABD ve Batı'nın destekleri sayesinde iktidara gelen Viktor Yuşçenko, 2010 yılında yapılan seçimler neticesinde cumhurbaşkanlığı makamını Viktor Yanukoviç'e devretmek durumunda kalmıştır. Moskova'nın destekleriyle iktidara gelen Yanukoviç, çok geçmeden RF ile olan bozuk ilişkileri düzeltme yoluna gitmiştir. Ukrayna-RF arasındaki ilişkilerin yumuşamasıyla beraber Sivastopol'deki askeri üssün kapanma tehlikesi ortadan kalkmış ve enerji konularında orta yol bulunmuştur. Öte yandan RF tarafından desteklenen Yanukoviç, ABD-AB ile olan yakınlaşma sürecini devam ettirmiştir. Lakin Yanukoviç'in iktidarı döneminde NATO üyeliği hedefinden bahsedilmemiştir. Ukrayna siyasetinde Turuncu Devrimle başlanan demokratikleşme adına gerçekleştirilen reformlar tedricen yürürlükten kaldırılmaya başlanmıştır. (Gafarlı, 2015: 144-145).

Yanukoviç, 2013 yılında AB ile imzalanması planlanan Serbest Ticaret Anlaşması'nı imzalamayacağını, bunun yerine RF ile olan ilişkileri geliştireceğini beyan etmiştir. Hemen akabinde Yanukoviç, RF ile 15 milyar doları bulan kredi ve doğal gazın üçte bir oranında indirilmesi yönünde anlaşma imzalamıştır. Bu beyan ile başlayan Ukrayna'daki siyasi kriz ülkedeki Batı ile bütünleşmeyi destekleyen geniş halk kitlesinin desteği ile gittikçe alevlenmeye başlamıştır. 21 Kasım 2013 tarihinde Kiev'de "*Maidan*" olarak adlandırılan Bağımsızlık Meydanı'nda Batı yanlısı halk toplanmaya başlamıştır. Muhalif lider ve eski başbakan olan Yuliya Timoşenko'nun çağırısıyla daha çok insan meydanları protesto etmek amacıyla toplanmıştır. Gitgide artan kalabalığın sayısı 800 bine ulaşmıştır. Yapılan bu protesto Ukrayna'nın en geniş katılımlı protestosu olmuştur. (https://www.academia.edu/12633160/UKRAYNA_KR%C4%B0Z%C4%B0_%C3%87ER%C3%87EVES%C4%B0NDE_RUSYA_ABD_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0, erişim tarihi: 05.04.2020).

Olayların gittikçe artan şiddeti karşısında Yanukoviç yaptığı açıklamalarla halkı teskin etmeye çalışmıştır. AB ile imzalanmamış olan Ortaklık Anlaşmasının ikili ilişkilere bir zarar vermediğini aynı zamanda nu anlaşmanın Ukrayna'nın aleyhine birtakım şartlar ihtiva ettiğini ve bu doğrultuda Ukrayna'nın menfaati yönünde hareket ettiğini ifade etmiştir. ABD ve AB ise bu sürede çeşitli açıklamalarda bulunmuş ve göstericilere uygulanan şiddetin artması halinde yaptırım uygulanacağını belirtmişlerdir. Gittikçe artan baskılar karşısında dayanamayan

Ukrayna Hükümeti Başbakanı Azarov ve bakanları 28 Ocak 2014'te istifa etmiştir. Durumun gittikçe kötüleşmesi üzerine 21 Şubat 2014 tarihinde AB ülkeleri ve RF'den temsilcilerin katılımıyla Yanukoviç ve muhalefet liderleri arasında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantı sonucunda erken seçim kararı alınması ve tutuklu protestocuların serbest bırakılması gibi bir dizi talep Yanukoviç tarafından kabul edilmiştir. Ancak Yanukoviç kabul edilen bu kararları uygulayamadan Ukrayna Meclisi (Rada) tarafından azledilmiştir. Azledilmesinden hemen sonra Yanukoviç can güvenliğinin olmadığı gerekçesiyle Moskova'ya sığınmıştır. Yanukoviç'in devrilmesinden hemen sonra Ukrayna'da geçici bir hükümet kurulmuş daha sonrasında ise erkene çekilen Başkanlık seçimlerini 25 Mayıs 2014'te "*Petro Poroşenko Dayanışma Bloku*" adlı başında Petro Poroşenko'nun bulunduğu siyasi blok kazanmıştır. Haziran ayı başında görevinin başına geçen Poroşenko, 27 Haziran 2014'te Yanukoviç'in imzalamadığı Ortaklık Anlaşmasını AB ile imzalamıştır. (Alım, 2020: 67-69). Kasım 2013'ten itibaren Ukrayna'da yaşanan olayların nedenleri şöyle sıralamak mümkündür; Yaklaşık 20 senedir demokrasi süreci yaşayan Ukrayna'nın tam anlamıyla demokratik olgunluğa erişememesi, Ukrayna içerisinde yaşayan farklı etnik unsurlar arasında uyum ve çıkar birliğinin sağlanamaması, ülkedeki Rus azınlığın RF ile birleşme isteği, Ukrayna'nın Batı ve RF arasındaki çıkar çatışmalarının ortasında kalması, Putin ile güçlenen RF'nin yayılcı politika izlemesi gösterilebilir. (Demir, 2014: 186).

Ukrayna krizinde, ABD ve Batı'nın inisiyatifi ele geçirmesiyle beraber RF'nin bu yaşananlara karşı cevabı Kırım üzerinden olmuştur. RF'nin Ukrayna'da göstermiş olduğu ılımlı politika Kırım'da yerini sert bir politikaya bırakmıştır. Bunun en temel nedenlerinden biri Karadeniz Güvenliği bağlamında ABD ve AB'nin bölgeye girmesiyle beraber RF'nin donanmasını kaybetme korkusu olmuştur. (Günay, 2015: 380). 27 Şubat 2014 tarihinde Rus Özel Kuvvetleri Kırım Yarımadası'na ayak basmış ve kısa süre içerisinde Kırım'ın kontrolünü ele geçirmiştir. RF'nin askeri vesayeti altında kurulan yeni Kırım Hükümeti Kırım'ın geleceğini bir halk oylaması ile belirlenmesine karar vermiş ve bu kararını çok kısa süre içerisinde uygulamaya koymuştur. 16 Mart 2014 tarihinde yapılan "*Egemen devlet olmak*" ya da "*RF'ye katılmak*" şeklinde iki seçeneğin sunulduğu referandum da yüzde 83'lük bir katılım sağlanmış ve katılanların yüzde 97'si "*RF'ye katılmak*" yönünde oy kullanmıştır. (Baharçiçek ve Ağır, 2015: 36). ABD ve birçok Batılı hükümet tarafından bu referandum geçersiz sayılrsa da 20 ve 21 Mart tarihlerinde DUMA ve RF Federasyon Konseyi tarafından onaylanmasıyla beraber Kırım resmen RF'ye bağlanmıştır. (Çaşın, 2015: 415-416).

Kırım sorununu hallettikten sonra Moskova dikkatini Ukrayna'nın doğusundaki GSYH (Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla) yüzde 15'ini oluşturan ve yapmış olduğu ihracatının yüzde 25'ini

sağlayan Donbass'a çevirmiştir. Kırım'ın alınmasından kısa bir süre sonra Donbass'ın birçok şehri, Rus yanlısı milisler tarafından saldırıya uğramıştır. (Jouanny, 2017: 111). 11 Mayıs 2014'te, yapılan referandum neticesinde Louganks ve Donetsk'deki Rus yanlısı gruplar bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Halk oylaması sonucu kurulan Donetsk Halk Cumhuriyeti, RF Federasyonu ile birleşeceğini ilan etmiştir. Buna mukabil ABD ve AB yapılan bu halk oylamasının yasa dışı olduğundan geçersiz ilan etmiş ve RF'ye yönelik ekonomik yaptırım kararı almıştır. (Çaşın, 2015: 419).

Ukrayna Krizi, Soğuk Savaş'ın bitişinden sonra Batı ile RF arasında yaşanan ciddi krizlerden biri olmuştur. RF Kırım'ı ilhak etmesiyle beraber Karadeniz'de yeniden stratejik üstünlük elde etmiş, Sivastopol'deki deniz üssüne yeniden tam anlamıyla egemen olmuştur. Ayrıca RF, Kırım'ın Karadeniz'deki deniz yetki alanına, kıta sahanlığındaki tespit edilen doğal gaz ve arama platformlarına sahip olmuş ve gaz depolama merkezlerini elde etmiştir. ABD ve AB, Kırım ve Sivastopol'den ihracatı yasaklamış bir bakıma yarımadanın kalkınmasını tamamen RF'nin omuzlarına bırakmıştır. Yine de ABD ve AB Kırım'ın RF'ye ilhak edilmesini tersine çevirebilecek herhangi bir strateji uygulayamamıştır. Özellikle AB'nin RF ile olan yoğun ticari ilişkileri ve RF'ye karşı enerji bağımlılığı sebebiyle sert yaptırım kararı alamamıştır. Uygulanan yaptırımlar içerisinde; RF ile yeni yapılacak olan anlaşmalar ve ikili görüşmeler iptal edilmiş, vize serbestliği görüşmeleri rafa kaldırılmış, RF G8'den çıkarılmış, NATO-RF ilişkileri askıya alınmış ve RF'nin AGİT'e katılımı durdurulmuştur. ABD ve AB'nin bu yaptırım hamlelerine karşı RF'de ABD ve AB ülkelerinden gıda ithalatını yasaklamıştır.

(https://www.academia.edu/19854872/K%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1n_%C4%B0lhak%C4%B1n%C4%B1n_Karadeniz_Jeopoliti%C4%9Fine_Olan_Etkileri, erişim tarihi: 01.10.2019). Çin ise, RF'nin yapmış olduğu Kırım referandumunu geçersiz saymak amacıyla toplanmış BMGK'de yapılan oylamada çekimser kalarak sınırlı da olsa Moskova'ya destek vermiştir. Böylece Çin büyük bir hassasiyetle takip ettiği devletlerin toprak bütünlüğü ve iç işlerine karışmama ilkelerinden taviz vermiştir. (Sapmaz, 2020: 218). Bu bakımdan Çin-Ukrayna ilişkilerinin geleceğini bir bakıma RF ile olan ilişkileri belirleyecektir. Zira RF, Ukrayna'nın politik, ekonomik ve kurumsal açıdan güçlenmesini istemez. Çin ise RF'nin Ukrayna politikalarını tamamıyla desteklemese de RF'nin karşısında değildir. Çin için önemli olan Ukrayna'daki yatırımlarına ve ekonomik menfaatlerine zarar gelmemesidir. (<https://thediplomat.com/2019/10/why-china-is-setting-its-sights-on-ukraine/>, erişim tarihi: 04.10.2019).

Sonuç olarak; Ukrayna, bağımsızlığından günümüze Kravçuk, Kuçma, Yuşçenko, Yanukoviç, Poroşenko ve son olarak Zelensky dönemlerinde devlet başkanlarının kişisel siyasi tercihleri nedeniyle Ukrayna bir yanda ABD ve Batı Bir yanda da RF arasında gidip gelmiştir. Bu iki tarafa yönelişler ülkede tutarlı ve istikrarlı politikaların uygulanmasını engellemiştir. Ukrayna her iki tarafı idare etmek zorunda kalmış ve bu durum ülkeyi zayıf bir görünüm sergilemesine neden olmuştur. Ukrayna'nın tarihsel gelişimine bakıldığında 13. yüzyıldan günümüze kadar Ukrayna'nın bağımsız bir devlet yapısına bürünemediği görülmüştür. Ukrayna'nın geçmişi göz önüne alındığında ülkenin sorunlarının çözümü uzun zaman alacak gibi gözükmektedir. (Karadeli, 2014: 17).

2.4. Büyük Güçlerin 2022 Rusya Federasyonu – Ukrayna Savaşı'ndaki Tutumlarının Değerlendirmesi

RF ve Ukrayna arasındaki sorunlar çok eskiye dayanmakla birlikte Putin söylemlerinde iki ülke için “*tek halk*” tabirini sık sık kullanmaktadır. Sovyetler Birliği'nden 1991 senesinde ayrılan Ukrayna her ne kadar bağımsız bir devlet olsa da RF yanlısı iktidarlar tarafından yönetilmeye devam etmiştir. RF bölgede Ukrayna ve Belarus'da kapsayan BDT'yi oluşturarak daha yakın ilişkiler kurmayı hedeflemişse de Belarus ve Moskova yakınlığına nazaran Ukrayna Batı'ya daha yakın politika izlemeye başlamıştır. RF ve Ukrayna arasında uzak ilişki 2014 senesinde bir kriz halini almıştır. Ukrayna'daki otorite boşluğunu fırsat bilerek RF Kırım'ı işgal ederken, ülkenin doğusundaki Donetsk şehrinde de ayrılıkçı hareketler ateşlenerek Ukrayna ordusuna karşı çatışmaya başlarken, ülkede adeta iki kutuplu bir toplum meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. 2019 yılında Ukrayna Devlet Başkanı olan Volodimir Zelenski, Ukrayna'nın yüzünü Batı'ya dönmesi yönünde politikalar izlemiş ve bu durum Putin için tehdit olarak algılanmaya sebebiyet vermiştir. (<https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/rusya-ukrayna-savasi-nedeni-ne-nasil-basladi-rusya-ukrayna-savasi-son-durum-6997706/>, erişim tarihi: 02.04.2022).

Ukrayna, her ne kadar Batı ile iyi ilişkiler geliştirmeye önem verse de bağımsızlığından günümüze kadar geçen süreçte RF etkisinden tam anlamıyla çıktığından söz etmek mümkün değildir. RF'nin Ukrayna ile sorunu Ukrayna'nın ötesinde, SSCB'nin dağılması ile dünyada değişen güç dengesi ile ilintilidir. 2014'te Donetsk ve Luhansk referandumlarla da gözlemlenen Ukrayna'da ayrılma eğilimi içerisine girilmiş, RF kabul etmese de uluslararası alanda çatışmalara destek olduğu yönünde bilgiler edinilmiştir. 2014 yılının oralarına doğru bölgesel kriz küresel bir krize dönüşmüş, Malezya havayollarına ait bir uçak Rus füzesince Ukrayna sınırları içerisinde düşürülmüş ve 298 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu olay ABD ve AB'yi RF ile

karşı karşıya getirmiş, durum Minsk Anlaşmaları ile kontrol altına alınmaya çalışılsa da istenilen sonuç elde edilememiştir. 2016'da NATO, Doğu Avrupa'da asker yığınağına hız vermiş ve bölgede gerginlik son bulamıştır. 2018 senesinde ABD'de yönetimde bulunan Trump, içerisinde Rus yetkililerinde olduğu bir gruba yaptırım uygulaması aynı zamanda Ukrayna'ya yapılan silah satışı ve Ukrayna'nın NATO hava tatbikatına katılması RF için sınırı zorlayan gelişmeler olmuştur. (Yiğenoğlu, 2022: 9). Zelenski'nin iktidara gelmesi ile Ukrayna AB ve NATO ile yakınlık kurmaya başlamıştır. 2022 yılının şubat ayında gerçekleşen Münih Güvenlik Konferansının gündem maddelerinden birisi de Ukrayna Krizi olmuştur. Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski konferansta yaptığı konuşmada Ukrayna'nın NATO'ya alınmasını talep etmiştir. Batılı güçleri RF'ye taviz verdikleri yönünde suçlayarak Avrupa'nın güvenliğini tehdit altında olduğunun ve Ukrayna'ya düşen bombaların sadece Ukrayna için tehdit olmadığına altını çizmiştir. Zelenski sözlerine "sekiz yıldır dünyanın en güçlü ordusuna geçit vermedik. Daha fazla destek ve net bir tavır istemek hakkımız" şeklinde devam ederek RF'ye yaptırım uygulanması için Ukrayna'ya saldırmış olmasının beklenmemesini, yaptırımların olası bir saldırıya önlem niteliği taşıyacağını belirtmiştir. Konferansta konuşma yapan önemli isimlerden birisi de ABD Başkan yardımcısı Kamala Harris olmuştur. Olası bir saldırı sonrasında RF'ye yönelik başta mali olmak üzere çok önemli yaptırımların uygulanacağını belirterek NATO'nun Doğu Avrupa ülkelerini askeri anlamda da savunabileceğini, aynı zamanda da bölgeye silah sevkiyatının devam edeceğini açıklamıştır. Harris konuşmasının devamında RF'nin Doğu Avrupa'da NATO üyesi herhangi bir ülkeye saldırmasının NATO'nun 5. Maddesi çerçevesinde değerlendirilerek tüm üye ülkelere yapılmış bir saldırı şeklinde kabul edileceğinin altını çizmiştir. (<https://www.amerikaninsesi.com/a/harris-rusya-ya-esi-benzeri-gorulmemis-yaptirimlar-uygulanir/6450276.html>, erişim tarihi: 03.04.2022).

Almanya Başbakanı Olaf Scholz, çok kutuplu dünya düzeni tehdit altında ise, insan hakları ihlali söz konusu ise gereken ağır cevabın verileceğini belirterek, Avrupa'nın savaş tehdidi altında olduğunu ve RF ile Ukrayna arasındaki krizin diplomasi aracılığı ile çözülmesi için çalışmalarda bulunduklarını söyleyerek Putin'e "*Ukrayna'ya askeri bir saldırı büyük bir hata olur*" cümlesi ile uyarıda bulunmuştur. Scholz da yaşanan gelişmeler neticesinde NATO'nun önemine vurgu yaparak, 5. Maddenin içerdiği kolektif savunmanın uygulanacağını dile getirmiştir. Konferansta Ukrayna meselesinde RF'ye destekte bulunan Çin'i Dışişleri Bakanı Vang Yi temsil etmiştir. Yi, konuşmasında ABD'yi kutuplaşmayı tetiklemekle suçlayarak tepki göstermiştir. Aynı zamanda Putin ile yayınladıkları NATO'nun genişlemesine karşı olduklarını içeren bildirge hakkında da soruyu şu şekilde yanıtlamıştır:

"Her ülkenin egemenliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmeli. Çünkü bu uluslararası ilişkilerin temel ilkesidir. Bu, BM anlaşmasının da bir gereğidir ve Çin Hükümeti'nin istikrarlı tutumu ile uyumludur. Ukrayna bunun istisnası değildir... Her kim, Çin'in bu pozisyonunu sorguluyorsa art niyetlidir... Çin'in NATO konusundaki tutumu da tutarlıdır. Biz Soğuk Savaş'ın uzun süre önce geride bırakıldığına inanıyoruz. NATO, Soğuk Savaş döneminin bir ürünüdür ve şimdi de günümüz koşullarına intibak edilmesi gerekiyor. NATO doğuya genişlerse bu gerçekten Avrupa'da barışın garanti edilmesini sağlar mı? Avrupa'daki dostlarımız, bu soruyu ciddiyetle değerlendirmelidir."

Yi'den sonra konuşma yapan İngiltere Başbakanı Johnson ise Ukrayna'ya güçlü bir destekte bulunarak bu krizin dünya için çok büyük bir tehdit olduğunu, RF'nin olası bir askeri müdahalesinin ciddi sonuçlara sebep olacağını altını çizmiştir. Ayrıca İngiltere'nin bugüne kadar benzeri olmayan bir yaptırım hazırlığında olduğunu belirterek Putin'e şu şekilde seslenmiştir:

"RF, komşusunu işgal ederse, Rus devleti için önemli bazı kişiler ve stratejik öneme haiz şirketlere yaptırım uygulayacağız, Londra'daki sermaye piyasalarından para kazanmalarını imkânsız hale getireceğiz. RF'nin şirketlerini, varlıklarını, Matruşka bebeklerini açacağız, nihai, gerçek hak sahiplerini bulacağız." (<https://www.dw.com/tr/m%C3%BCnih-g%C3%BCvenlik-konferans%C4%B1-d%C3%BCnya-sava%C5%9Fa-m%C4%B1-gidiyor/a-60843358>, erişim tarihi: 03.04.2022).

Konferansta konuşma yapan İngiltere Başbakanı Boris Johnson, Putin'in niyetinin tam anlamı ile bilinmediğini ancak durumun akıbetinin iyi olmadığını; bu nedenle birlikte hareket ederek güçlü durmanın ve sorunun çözümü için diplomasi yolunun kullanılmasının gerekliliğini belirtmiştir. Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock, halen RF için çıkış yolu olduğunu söyleyerek Putin'e bu ölümcül hatayı yapmayın şeklinde seslenmiştir. Toplantıda genel itibarı ile Batılı liderler, RF'nin Ukrayna sınırında 130 bin civarında askeri olduğunu tahmin etmiş ve "sahte bir kriz" ile Ukrayna'yı işgal edecek olmakla RF'yı suçlamışlardır. Ancak RF bu iddiaları yalanlamıştır. (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60444989>, erişim tarihi: 11.04.2022).

21 Şubat 2022 tarihine gelindiğinde RF Federasyonu'nun Donetsk ve Luhansk bölgelerinin yaşanan ayrılıkçı hareketler neticesinde ilan edilen bağımsızlık kararlarını tanınması, Rus parlamentosunda Rus askerinin kullanımı yetkisini içeren kararın onaylanması adeta "ikinci soğuk savaş" başlatmıştır. 24 Şubat 2022'de Rus güçlerinin Ukrayna'ya girerek, öncesinde belirledikleri hedeflere hava ve füze saldırılarına başlaması savaş hukuku açısından saldırı savaşı niteliğinde olup, aynı zamanda da Birleşmiş Milletler Antlaşması'na göre de BMGK üyesi bir devletin bu eylemi gerçekleştirmesi barışı korumaya yönelik akit ile ters düşmektedir. (Aslan, 2022: 4).

24 Şubat sabahı Kiev'de duyulan bomba sesleri ile RF Devlet Başkanı Putin'den bir açıklama gecikmemiş, savaşın resmen başladığını bizzat duyurmuştur. Putin'in Ukrayna

birliklerini Donetsk ve Luhansk'ı terk etmelerini söylemesi ile Ukrayna'da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Kiev'de yaşanan bombardımanla birlikte bölge halkı yoğun panik yaşayarak bölgeden ayrılmaya başlamıştır. Bölgeden yapılan canlı yayınlar esnasında yapılan saldırıların büyüklüğü anı anına kameralara yansımış ve tüm dünya şahit olmuştur. Saldırıların başlamasının ardından Ukrayna'daki *"Türkiye Büyükelçiliği resmi twitter hesabından"* "RF Federasyonu Ukrayna'ya karşı bir savaş başlattı. Barışçıl Ukrayna şehirleri bombalanıyor. Stratejik ortağımız Türkiye'yi ve dost Türk halkını bu zor zamanda bizi destelemeye çağırıyoruz" şeklinde bir mesaj yayınlamıştır. Ukrayna Dışişleri Bakanı Dmytro Kuleba, RF'nin Ukrayna'daki kentlerde savaş başlattığının altını çizerek, Ukrayna'nın tüm gücüyle karşı koyacağını ve tüm dünyanın da Putin'i durdurmak adına birlikte hareket etmesi gerektiğinin altını çizmiştir. (<https://www.haberturk.com/savas-basladi-son-dakika-canli-rusya-ukrayna-sinirini-gecti-siki-yonetim-ilan-edildi-rusya-ukrayna-son-durum-3354736/7>, erişim tarihi: 12.04.2022).

Putin halka seslendiği konuşmasında söz konusu eylemin işgal değil "özel askeri bir operasyon" olduğunu söylemiştir. Konuşmasının devamında ise "Ukrayna ile RF'nin çatışması kaçınılmaz, burada sorulması gereken soru ne zaman olacağıdır. NATO'nun genişlemesi ve Ukrayna topraklarını kullanması kabul edilemez. RF ordusunun operasyonunun amacı insanları korumaktır. Şartlar, RF'yi harekete geçmeye zorladı" ifadesini kullanmıştır. (<https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/rusya-ukrayna-savasi-nedeni-ne-nasil-basladi-rusya-ukrayna-savasi-son-durum-6997706/>, erişim tarihi: 12.04.2022). Savaş tüm yıkıcılığı ile devam etmekte ve gün geçtikçe hem kayıplar hem de savaşın şiddeti artmaktadır. Her iki taraf için de gerek sosyo-ekonomik gerekse siyasi anlamda zarar bilançosu ortadayken her iki ülkede savaşın sonlanmasını ancak kendi menfaatleri ile orantılı şekilde istemektedirler. Uluslararası kamuoyu RF – Ukrayna savaşını yakından takip etmektedir. Savaşın patlak verdiği günlerde NATO, ABD ve AB açıklamalarında aktif bir tutum sergilememişlerdir. Burada belirtmek gerekir ki İngiltere diğer güçlere nazaran daha sert tutum içerisinde olmuştur. Diğer büyük güçler ise RF'yi saldırganlığından ötürü kınayıp savaşa son vermesi konusunda çağrıda bulunmuşlar ve zaman zaman da yaptırım uygulanacağı konusunda açıklamalarda bulunmuşlardır. Ancak Putin kendisine yöneltilen eleştiri oklarına aldırmış etmeksizin savaş konusundaki kararlılığını sergilemeye devam etmiştir. Ukrayna'nın bu süreçte topraklarını müdafaa etme hususunda adeta tek yürek olması büyük güçlerin konuya bakış açısını değiştirmesine yardımcı olmuştur. Ukrayna halkının bu direnişi ve bağımsızlıklarından taviz vermeyeceklerini her fırsatta dile getirmeleri küresel güçlerin RF'ye yönelik açıklamalarını etkilemiş konuya daha çok yaptırım odaklı yaklaşılmasını sağlamıştır. RF, spor, sanat, sosyal

ağ, iletişim, eğitim dahil olmak üzere birçok konuda yaptırımlara tabii tutulmuştur. Küresel güçler RF ile savaşmayı kendi menfaatlerine uygun görmemiş ve Ukrayna'ya desteklerini ekonomik ve askeri anlamda sürdürmüşlerse de bu durum RF için caydırıcı olmak yerine saldırılarının daha da sertleşmesine sebep olmuştur. (Soydan, 2022: 1).

Henüz savaşın ilk 11 gününde 11 binden fazla Rus askerinin hayatını kaybettiğini açıklamıştır. Zelenskiy, Rus saldırılarını değerlendirirken uluslararası kamuoyuna hava sahasını kapatma çağrısında bulunmuştur. RF ise yaptığı açıklamada Ukrayna'da 2 bin 203'ten fazla askeri alt yapı tesisini imha ettiklerini açıklamıştır. (<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ukrayna-savasi-11-gununde/2525371#>, erişim tarihi: 12.04.2022). AB ülkeleri Ukrayna – RF Savaşı'nı değerlendirmek, Rus enerjisine olan bağımlılığın azaltılması ve Avrupa ekonomisi gibi konuları değerlendirmek amacıyla Fransa'nın Versay şehrinde toplanmışlardır. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi ve Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Josep Borrell;

“Her zamankinden daha fazla birleştik. Üye ülkeleri hiç bu kadar birleşmiş ve transatlantik ortaklarımızla birlikte görmemiştik. Putin Ukrayna'yı fethedeceğine inanıyordu, başarısız oldu. Bizi böleceğine inanıyordu, başarısız oldu. Transatlantik ittifakını zayıflatacağına inandı ve başarısız oldu. Şimdi savaşı durdurması gerekiyor.”

Şeklinde bir açıklamada bulunurken Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ise toplantıda Ukrayna'nın AB üyeliğinin de görüşüleceğini açıklamıştır. (<https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/ab-liderleri-rusya-ukrayna-savasi-icin-toplandi-7002669/>, erişim tarihi: 12.04.2022).

Savaş ilerlerken büyük güçlerinde RF üzerinde uyguladıkları yaptırımlar yoğunlaşmıştır. ABD, Çin'e uyarıda bulunarak yaptırımlara destek olması mesajını vermiştir. Enerji ithalatının yasaklanmasını da içeren ağır yaptırımların uygulanması ile yaptırımların sonuçlarının orta ve uzun vadede görülmesi beklenmektedir. Aynı zamanda ABD Başkanı Biden, Putin'e yönelik olarak “*savaş suçlusu*” ilan edilmesi konusunda adımlar atılacağını mesajını vermiştir. (<https://www.haberturk.com/rusyaya-yaptirimlar-art-arda-aciklanirken-sirada-ne-var-3380279>, erişim tarihi: 12.04.2022). 10 Mart 2022 tarihinde Türkiye, Ukrayna ve RF Dışişleri Bakanları Antalya'da gerçekleşen bir toplantı ile bir araya gelmiştir. Antalya Diplomasi Forumu öncesi Dışişleri Bakanımız Mevlüt Çavuşoğlu toplantıya katılan birçok ülkenin bakanları ile ikili görüşmeler yapılmıştır. (<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-ukrayna-uclu-disisleri-bakanlari-toplantisi--10-mart-2022.tr.mfa>, erişim tarihi: 12.04.2022).

Çavuşoğlu'nun ev sahipliği ile bir araya gelen RF Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile Ukrayna Dışişleri Bakanı Dmitro Kuleba ile yapılan görüşmeler neticesinde tüm dünyanın beklediği gibi sorunun çözümüne yönelik somut bir çözüm elde edilememiştir. Söz konusu

krize içinde bulunulan aşamada siyasi anlamda çözüm bulmanın zorluğundan bir kez daha emin olunmuştur. (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60698944>, erişim tarihi: 14.04.2022). 29 Mart'ta Ukrayna ve RF heyetleri İstanbul'da bir araya gelmişlerdir. Cumhurbaşkanlığı Dolmabahçe Çalışma Ofisi'ndeki toplantı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuşması ile başlamıştır. Ukrayna yetkilisi Podolyak yaptığı açıklamada "Kilit konu, Ukrayna için uluslararası güvenlik garantileri konusunda bir anlaşmanın sağlanmasıdır. Ancak böyle bir anlaşma ile savaşı Ukrayna'nın ihtiyaç duyduğu şekilde sonlandırabiliriz." demiştir. Toplantıda bulunan Putin'in müşaviri Medinskiy ise esir alınan Rus askerlerinin bacaklarından vurulmasının gündeme getirildiğini aktarmıştır. Toplantı sonunda Rus heyeti toplantının yapıcı geçtiğini belirtirken Ukrayna heyeti de aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 8 ülkenin garantör olmasını istediklerini belirtmiştir. (<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/rusya-ukrayna-muzakere-heyetleri-istanbulda-bir-araya-geldi/2548756>, erişim tarihi: 14.04.2022). 2022 Nisan ayında Alman bir gazeteye verdiği röportajda Avrupa Komisyonu Başkanı olan Leyen, yeni bir yaptırım hazırlığı içerisinde olduklarını ve RF'nin başta Sberbank olmak üzere bankalarına ve petrolüne yönelik yaptırımlar uygulanacağını açıklamıştır. ABD ve İngiltere'nin Rus petrolüne yönelik yaptırımları dünya ekonomisinde sarsıntıya sebep olmuştur. Avrupa'nın Rus petrolüne olan bağımlılığından dolayı bu konuda doğrudan yaptırım uygulaması zor olsa da AB son gelişmelerle birlikte bu konu üzerinde çalışmaktadır. (<https://www.sozcu.com.tr/2022/ekonomi/ab-rusyaya-yonelik-yeni-yaptirimlara-hazirlaniliyor-7080162/>, erişim tarihi: 14.04.2022).

RF bu dönemde ülkedeki AB temsilciliğinde görevli bulunan 18 çalışanı "*istenmeyen kişi*" ilan etmiştir. AB'nin RF temsilcisi bu durumun temelsiz alınmış bir karar olduğunu vurgularken Moskova'dan gelen cevap ise "AB'nin dostça olmayan adımlarına karşı, mütekabiliyet gereği RF'deki AB temsilciliğinde görevli 18 çalışan istenmeyen kişi ilan edildi. Diplomatların en kısa zamanda RF'yi terk etmesi gerekiyor." Şeklinde olmuştur. (<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ulke-deki-ab-temsilciliginde-gorevli-18-diplomati-istenmeyen-kisi-ilan-etti/2564734>, erişim tarihi: 16.04.2022). Zelenski yaptığı bir açıklamada Rus askerlerinin Ukrayna'nın Zaporijye ve Herson bölgelerinde "*terör*" faaliyetleri gerçekleştirdiklerini belirtmiş ardından Ukrayna halkının RF'yi ciddiye almadığını ve RF'nin Ukrayna'yı sonsuza kadar kaybettiğini açıklamıştır. Aynı zamanda RF'ye uygulanan yaptırımlara değinerek, şu an ki yaptırımların yeterli olmadığını ileride yapılması planlanan yaptırımların Rus petrolünü de içermesi gerektiğinin altını çizmiştir. Dünya Rus petrolünden vazgeçmeli demiştir. Savaşın ancak Rus finans sisteminin tamamen bozulması ile son

bulacağını söylemiştir. (<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ukrayna-devlet-baskani-zelenskiy-rusya-ukraynayı-sonsuz-dek-kaybetti/2564924>, erişim tarihi: 16.04.2022).

RF'nin Ukrayna'ya saldırısı genel anlamda değerlendirildiğinde; Batılı güçlere bir meydan okumak ve aynı zamanda Sovyet mirası olarak gördükleri Ukrayna'dan uzak tutmak, soy birliği esasına dayanarak Rus kimliğinin Slavlar için üst kimlik olmasını sağlamak, Doğu Avrupa ve RF'ye Rus kudretini gösterme inancı şeklinde sıralanabilir. Putin, Ukrayna'yı ihanet eden ve ibret alınması gereken bir örnek olarak Slav halkına sunmak istemiş olabilir. Burada önemli olan bir diğer nokta ise RF'nin askeri ve siyasi stratejileri göz önünde bulundurulduğunda RF'nin olası bir başarısızlık durumunda hem ülke içerisinde hem de küresel anlamda imajını ciddi şekilde zedeleyecektir. (Aslan, 2022: 3).

RF'ye uygulanan yaptırımlar RF'nin saldırılarında şiddetin artmasına yol açmaktadır. Hükümet kurumlarına füze saldırıları gerçekleşmekte, market ve döviz bürolarına yönelik eylemler yapılmaktadır. Aynı zamanda RF'nin saldırı dozajının artmasındaki bir diğer neden ise savunma sanayisi gelişmiş bir ülke olarak RF'nin hem itibarını korumak hem de diğer ülkelere karşı güç gösterisi yapıp onların da gücünü ölçmek olabilir. Tüm bu savaş ortamında olumlu algılanabilecek tek gelişme hem RF hem de Ukrayna'nın müzakere konusunda açık olmasıdır. RF'nin Belarus'ta müzakere etme talebine Ukrayna başta daha tarafsız bir ülkede yapılması gerekir dese de sonrasında ılımlı yaklaşarak Belarus sınırında bir görüşme yapılmasını kabul etmiştir. RF bu görüşmelerde Kırım ilhakının tanınmasını talep etmiş ve Ukrayna'nın silahsızlanmasını istemiştir. Ukrayna ise işgale son verilip Rus birliklerinin çekilmesini istemiştir. Bu fikir ayrılıkları nedeniyle görüşmeler neticesiz kalmıştır. Müzakere sonrası olumlu tutum ise tarafların müzakerelerin devamı konusunda istekli olması olmuştur. Zelenski, ülkesi bu kadar ağır bir işgalin altında iken AB'ye üyelik başvurusunu imzalayarak süreci hızlandırmayı istemekte ve aslında bu şekilde de RF ile yakınlaşmanın mümkün olmayacağını göstermektedir. (Soydan, 2021: 3).

Sonuç itibarıyla bu krizde Batı uzunca bir süre kendi ulusal çıkarlarını gözeterek RF'ye karşı tepkilerinde söylemden öteye geçmemiştir. Ortada su götürmez bir gerçek vardır ki o da RF'nin Ukrayna işgali uluslararası savaş hukukuna aykırıdır. Ukrayna'ya meşru müdafaa hakkı doğarken RF ise saldırgan aktör konumundadır. RF'nin işgali BM Antlaşması gereğince toprak bütünlüğü ve iç işlerine karışmama kavramları ile ters düşmektedir. (Aslan, 2022: 4).

2.5. 2008 Güney Osetya Savaşı Sonrası Büyük Güçlerin Gürcistan ile İlişkileri

2008 yılında yaşanan Güney Osetya Savaşı'nın ardından RF tarafından Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinin bağımsızlıklarının tanınması ile Gürcistan BDT'den ayrılarak RF ile tüm diplomatik ilişkilerini kesmiştir. Moskova'da karşılık olarak dönemin Gürcistan Cumhurbaşkanı Saakaşvili'yi istenmeyen kişi ilan etmiştir. (Akhiyadov, 2019: 3). Güney Osetya Savaşı RF'nin arka bahçesinde RF'yi hesaba dâhil etmeden yapılan hamleleri neticelerini göstermiştir. Aynı zamanda Gürcistan BDT'den ayrılması ile daha net şekilde Batıcı çizgiye geçiş yapmıştır. Burada belirtmek gerekir ki Saakaşvili'nin izlediği batı yanlısı siyaset Güney Osetya savaşıdan sonra şüphe uyandırmaya başlamıştır. Savaş sonrası RF ve Gürcistan ikili ilişkilerinin geldiği nokta “*düşman devletler*” pozisyonuna yakın bir şekilde tanımlanabilir. Bir dönem ekonomik ilişkiler en alt düzeye indirilmiş ve diplomatik anlamda ilişkiler tamamen sonlandırılmıştır. Güney Osetya ve Abhazya sorunlarına çözüm konusunda gelişmeleri daha karışık seyretmesi ve NATO üyelik sürecinin beklenen şekilde ilerlememesi Gürcistan siyasetinde çıkmazlara yol açmaya başlamıştır. 2010 senesinde RF'nin Saakaşvili'yi “*istenmeyen kişi*” ilan etmesi ile ilişkiler daha da zora girmiştir. Gürcistan'da yaşanan iç huzursuzluklar ve Saakaşvili yönetimine duyulan tepkiler, ülkede artan işsizlik oranı, ülkeye dışardan yapılan yatırımların azalması, mali durumun giderek daha çok zora girmesi gibi sebeplerle son 1-2 senede artmıştır. RF gibi ticari anlamda imkanlar sağlayan bir komşu ülke ile yaşanan bu anlaşmazlık halk içerisinde sorgulanmaya başlamış, aynı zamanda RF'de yaşıyor olan Gürcü halkla iletişimde olmaları ve akrabalık ilişkilerinin de etkisi ile Gürcistan halkı RF ile yaşanan bu sorunun çözüme kavuşturulması konusunda fikir sahibi olmaya başlamıştır. Tam da bu noktada Saakaşvili'ye karşı güçlenen muhalefet 2012 seçimlerinde Gürcü Rüyası Koalisyonu'nun adayı olan İvanişvili'yi iktidara getirmeyi başarmıştır. İvanişvili dolar milyarderidir ve kazancının büyük bir oranını RF'de elde etmesi açısından iki ülkenin ilişkilerinin boyut atlayabileceği izlenimini yaratmıştır. (Köktaş, 2015: 101).

RF bu savaş ile Güney Kafkasya bölgesinde zaten baskın aktör olduğu konumunu daha da pekiştirmiş, RF'ye yakın Kafkas ülkeleri de bu savaş ile kendi güvenlik durumlarını revize etme gereği duymuşlardır. RF'nin Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanımasından bir süre sonra Venezüella, Nikaragua ve Nauru, 2018 yılında ise Suriye tanıyan diğer devletler olmuştur. RF'nin bağımsızlıklarını desteklediği bu iki bölge çok sınırlı sayıda devlet tarafından tanınmıştır. Bu tarihten itibaren RF, Batı ile iyi ilişkiler geliştirmek konusunda kararlılık gösteren Gürcistan'a yönelik olarak özellikle Gürcistan'ın Asya Avrupa arasında önemli bir ulaşım merkezi haline gelmesinden duyduğu tedirginliğin de etkisi ile siber saldırıları da içeren bir dizi saldırılarını sürdürebileceğine yönelik çıkarımlar da mevcuttur. (Alptekin, 2021: 119).

Batılı ülkelerin savaşta etkin tavır sergileyememesi Putin'in bölgede etkinliğini daha çok arttırmasını sağlamıştır. Putin kendi halkı içerisinde otoriterliğini eleştiren kitlenin azalması ile Gürcistan konusunda destek kazanmıştır. Gürcistan'da ise RF'nin aksine başarısızlığın bedelini Saakaşvili ödemek durumunda kalmıştır. Batı'ya güveni azalan halkın Gül Devrim'i ile Batılılaşma idealine bir nevi gölge düşmüştür. (Erkan, 2016: 61).

Savaştan sonra ABD, Gürcistan'ı desteklediğini sergilemek amacıyla Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve bağımsızlığının içeren “*ABD-Gürcistan Stratejik Ortaklık Şartı*” imzalamıştır. Aynı şekilde Gürcistan'ın NATO ile ilişkileri de olumlu seyretse de bir noktada tıkanmalar meydana gelmiştir. NATO toplantılarında Gürcistan'ın üyeliği ile alakalı net bir tarih belirtmekten kaçınılmıştır. Savaş döneminde Türkiye de Gürcistan'ın toprak bütünlüğüne destek vermiştir. Sonrasında da özellikle ticari anlamda ikili ilişkiler olumlu seyretmiştir. 2012 yılında iktidara gelen İvanişvili yönetiminin temelde Batı'ya dönük siyaset izleyeceği izlenimi oluştursa da RF ile de dengeli ilişki kurmak konusunda dikkatli olacağı gözlenmiştir. (Köktaş, 2015: 105-107). AB için Gürcistan'ın istikrarı önemlidir. Çünkü doğalgazın Avrupa'ya ulaştırılmasında ve özellikle enerji konusunda RF'ye olan bağımlılığı önemli ölçüde azaltacak olan projeler açısından Gürcistan kilit bir ülkedir. Nabucco Hattı Hazar doğalgazını taşınmasında önemlidir. Savaş sonrası AB, Güney Kafkasya'da iyi ilişkilerin geliştirilmesi konusunun önemini bir kez daha gözlemlemiştir. Çin ise Gürcistan'ı doğrudan hedef almadan Şangay İşbirliği Örgütü'nde önemli partneri olan RF'ye açıktan destek göstermeyerek denge siyaseti izlemiştir. (Alptekin, 2015: 125).

İvanişvili iktidarlığında özellikle muhalefetten Batılılaşmaya ihanet ettiği yönünde eleştirilere maruz kalmıştır. 2020 yılında seçimlerde hile olacağı iddiası üzerine ülkede karışıklıklar yaşanmıştır. Gürcistan'da bulunan ABD, AB ve Avrupa Konseyi misyonları devreye girerek kargaşanın önüne geçilmiştir. Genel anlamda bakıldığında Hibrit savaş konusunda deneyimli bir RF'ye karşı Gürcistan Avrupa ile bütünleşme eğilimi içerisinde olmuştur. Özellikle 2014 sonrası AB, ABD ve NATO desteği hız kazanmıştır. 2020'de de bu şekilde devam eden süreçle birlikte bir yandan da Saakaşvili'nin mirası sayılabilecek Rus karşıtlığı yerini dengeli siyasete bırakmaya başlamıştır. Batılı diplomatlar 2020 seçimlerinde arabulucu rol oynamış, Pompeo ziyareti ile Tiflis'teki olayların önüne geçilme isteği uluslararası bir hal almıştır. (Yılmaz, 2021: 150).

SONUÇ

Ukrayna ve Gürcistan tarihin her döneminde sahip oldukları jeopolitik konumları itibariyle uluslararası sistemde önemli bir yere sahip olmuş, aynı zamanda bu iki ülke büyük güçlerin çatışmalarının ortasında kalmıştır. ABD ve AB Soğuk Savaş sonrası bölgeye olan ilgilerini artırmışlar ve kendi menfaatlerini gerçekleştirmek amacıyla çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. SSCB'nin 1991'de dağılmasıyla beraber ABD ve Batı NATO'yu kullanarak eski Sovyet hâkimiyetindeki ülkeleri kendi taraflarına çekmeye başlamışlardır. Bu durum Sovyetlerin varisi RF'yı rahatsız etmiş ve bir zamanlar kendi egemenliğinde olan bölgelerde etkinliğini sürdürmek amacıyla “*Yakın Çevre Doktrini*” ilan etmiştir. ABD ve AB Gürcistan ve Ukrayna üzerinde Rus hâkimiyetini kırmaya çalıştıkça Moskova daha sert tepki göstermeye başlamıştır. Özellikle 2000 senesinde iktidar olan RF Devlet Başkanı Putin RF'nin hâkimiyetini Ukrayna ve Gürcistan sürdürmek amacıyla gittikçe artan dozda sert politikalar izlemeye başlamıştır. Bu durum Gürcistan ve Ukrayna'yı çatışma alanına çevirmiştir. Gerek RF gerekse ABD ve AB bu ülkelerdeki azınlıkları kendi lehlerinde kullanmak suretiyle stratejik menfaatlerini gerçekleştirmeye çalışmışlardır. RF'nin müttefiki gibi görünen Çin, 2008 savaşında tarafsız bir tutum takınmış ve savaş sonrasında Gürcistan'dan kopartılan Güney Osetya ve Abhazya'yı RF'nin ısrarlarına rağmen bağımsızlıklarını tanımamıştır.

ABD ve Batı Ukrayna ve Gürcistan'ın RF'ye olan “*bağımlılığını azaltmak*” amacıyla bu iki ülkeye ekonomik yardımlarda bulunmuş ve RF'nin bölgedeki enerji nakil hatları üzerindeki hâkimiyetini kırmak amacıyla yeni enerji nakil hatları projeleri oluşturmuşlar ve bunların bir kısmını hayata geçirmişlerdir. ABD ve Batı'nın planlamış olduğu enerji nakil hatlarında Gürcistan ve Ukrayna jeopolitik konumları itibariyle kilit öneme sahiptir. Bu nedenle ABD ve Batı, askeri ve mali açıdan Ukrayna ve Gürcistan'ı güçlendirmek amacıyla parasal ve askeri malzeme yardımı yapmıştır. Özellikle ABD bu iki ülkenin NATO'ya katılmasını istemiştir. RF ise ABD ve AB'nin izlemiş olduğu hamlelere gittikçe artan şekilde sert politikalar izlemeye başlamıştır. RF gerek Ukrayna gerekse Gürcistan'daki etnik azınlıkları kullanarak bu iki ülkenin sürekli kendisine bağımlı olmasını istemiştir. Ayrıca kesinlikle Ukrayna ve Gürcistan'ın NATO'ya üye olmasını istememektedir. Zira bu durumda RF askerî açıdan kendisinin kuşatılmış olacağını gayet iyi bilmektedir. Ukrayna ve Gürcistan üzerindeki hâkimiyet mücadelesi 2000'li yılların ilk yarısında beri şiddetini artırmıştır. Özellikle ABD, Ukrayna ve Gürcistan'ı NATO'ya almak istemiş bu ülkelerdeki RF'ye muhalif siyasilere ve muhalif sivil toplum kuruluşlarına etkin destek vermiştir. ABD ve AB'nin vermiş olduğu bu yoğun destekler sayesinde Gürcistan (Kadife Devrim), Ukrayna (Turuncu Devrim)'da “*renkli*

devrimler” yaşanmıştır. Ancak yapılan renkli devrimler RF’yi rahatsız etmiş ve RF’nin şiddetli karşı hamlelerine neden olmuştur. Uzun vadede yaşanan bu renkli devrimler Ukrayna’yı ve Gürcistan’ı politik ve mali istikrarsızlığa sürüklemiştir. Zira 2003’te Gürcistan’da yaşanan Kadife Devrim sayesinde iktidara gelen Batı yanlısı Saakashvili, RF ile sürekli zıtlaşması neticesinde ülkesini 2008 yılında savaşa sürüklemiş ve netice de RF tarafından çok ağır yenilgiye uğratılmıştır. Savaşla beraber ülke içerisinde sorunlu bölge olan Güney Osetya ve Abhazya kaybedilmiştir. Savaş esnasında ve sonrasında ABD ve AB, Gürcistan’ın umduğu desteği verememiş ve Gürcistan, RF karşısında yalnız kalmıştır. Batı Gürcistan için RF ile savaşı göze alamamıştır. Bu durum Gürcistan halkının Batı’ya duyduğu güveni büyük ölçüde sarsmıştır.

Ukrayna’da 2004 yılında iktidara gelen Batı yanlısı Yuşçenko ve başbakanı Timoşenko izlemiş olduğu RF karşıtı politikalar neticesinde RF Devlet Başkanı Putin’in gazabına uğramıştır. 2006 ve 2009 yıllarının başlarında RF, Ukrayna’ya gönderdiği doğal gazı kesmiş ve Ukrayna kışın ortasında zor durumda kalmıştır. ABD ve AB’den RF’ye karşı yardım isteyen Ukrayna beklediği yardımı alamamıştır. Bu durum Ukrayna halkının Batı’ya olan güvenini oldukça sarsmıştır. Aynı zamanda büyük umutlarla Ukrayna halkı tarafından iktidara taşınan Yuşçenko ve Timoşenko bir süre sonra adları yolsuzlukla anılmaya başlayınca halkın desteğini çekmeye başlamıştır. Ayrıca ABD ve AB’nin Ukrayna’yı kalkındırmak için gerekli mali yardımları yapmaması da halkın Batı’ya karşı olan sevgisini azaltmıştır. RF ise tam tersine Ukrayna’da yaşayan Rus azınlığa ve RF’ye sempati duyan Batı’ya muhalif kitleyi ciddi şekilde desteklemiştir. Elindeki doğalgaz kozunu da doğru oynayarak Yuşçenko’ya ve Timoşenka’ya diz çöktürmeyi başarmıştır. Neticede 2010 yılında yapılan devlet başkanlığı seçimlerini kaybeden Yuşçenko iktidarını RF yanlısı Yanukoviç’e kaptırmıştır. Yanukoviç iktidara gelişi Ukrayna halkının Batı’ya olan güvenin azaldığının ciddi bir işareti olmuştur. RF yanlısı bir politika izleyen Yanukoviç bunun karşılığını RF’den fazlasıyla almıştır. RF, Ukrayna’ya gönderdiği doğalgazda indirim yapmış ve Ukrayna’ya düşük faizli krediler açmıştır. Yanukoviç ise RF’nin Sivastopol Deniz Üssü’ndeki varlığını 25 yıl daha uzatmıştır.

Yanukoviç bir yandan RF ile yakın ilişkiler geliştirirken bir yandan da Batı ile ilişki kurarak durumu dengelemeye çalışmıştır. Fakat RF Yanukoviç’in bu ikiyüzlü politikasından rahatsız olmuş ve Ukrayna ile AB arasında 2013 yılında imzalanacak olan Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasını Yanukoviç’e 15 milyar dolarlık kredi ve doğal gaz fiyatında üçte birlik fiyat indirimi sözü vererek engel olmayı başarmıştır. RF’nin bu hamlesi Ukrayna’daki Batı yanlılarını oldukça kızdırmış ve sokağa dökülmelerine neden olmuştur. Kiev’deki “*Maidan*” adı verilen büyük meydanda toplanan göstericiler Yanukoviç’in istifasını istemişlerdir.

Yaşanan olaylar nedeniyle baskılara dayanamayan Yanukoviç istifa etmiş ve Moskova'ya sığınmak zorunda kalmıştır. ABD ve AB'nin bir anda Ukrayna'da üstün duruma gelmesiyle RF Devlet Başkanı Putin, Batı'nın bu hamlesi karşısında Kırım'ın işgali üzerinden karşı hamlesini yapmıştır. Kırım'ı hızla işgal eden RF, Kırım'ı ilhak edebilmek amacıyla tartışmalı referandumu düzenlemiş ve referandumdan çıkan sonuç neticesinde Kırım RF tarafından ilhak edilmiştir. Aynı zamanda Moskova yönetimi Ukrayna'nın doğusunda bulunan Donetsk ve Lugansk'ta da Rus azınlığı kullanarak iç karışıklık çıkartmış ve Ukrayna yönetimini tamamen çaresiz bırakmıştır. ABD ve AB ise RF'nin bu eylemi karşısında 2008 Gürcistan Savaşı'ndaki gibi RF'ye karşı silahlı mücadeleye girmekten kaçınmış bunun yerine ekonomik yaptırım yapmayı tercih etmiştir. Batı tarafından tatbik edilen bu yaptırımlar RF'ye ekonomik açıdan zarar verse de RF'yi diz çöktürmeye yetmemiştir. Ukrayna halkı ise Batı karşısında bir kez daha umduğunu bulamamış ve hayal kırıklığına uğramıştır. Diğer büyük bir güç olan Çin ise Ukrayna ile sınırdış olmadığı için Ukrayna üzerindeki hedefleri daha çok ekonomik yönlüdür. Kırım'ın RF tarafından ilhakına sınırlı destek veren Çin, sahip olduğu Tayvan sorunu nedeniyle bu tip sorunlarla doğrudan taraf olmamaktadır.

Bu çalışmada Ukrayna ve Gürcistan'da karşılaştırmalı analiz metodunun uygulanmasının nedeni Ukrayna ve Gürcistan'da meydana gelen olayların ortaya çıkmasında ne gibi sebeplerin olduğunu izah etmeyi ve büyük güçlerin mücadelesinde önemli bir yer tutan iki ülkede karşılaştırma tekniğinin de uygulanmasıyla beraber meydana gelen olayları incelemek ve analiz etmek hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

KİTAP

- Ağacan, K. (2011). *Gürcistan: Çok Milletli Yapıda Devlet İnşa Sürecinin Öyküsü, Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*. A. Aslanlı, C. Veliev (drl.). Berikan Matbaacılık.
- Akman, H. (2015). *RF-Çin İlişkileri, Putin'in Ülkesi Putin'in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde RF Federasyonu Analizi*. İ. Kaya (drl.). Seçkin Yayınları, Ankara.
- Akşin, S. (2014). *Kısa 20.Yüzyıl Tarihi*. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Alım, E. (2020). *Ukrayna Krizi'nde RF: Büyük Güç Politikası ve Saldırgan Realist Dinamikler*. Nobel Bilimsel Eserler, Ankara.
- Anlar, Aslıhan. (2014). *RF ve Batı Arasında Ukrayna Krizi, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*. H. Çomak, C. Sancaktar, Z. Yıldırım (drl.). Beta Yayınları, İstanbul.
- Asker, A. ve Alter, K. (2016). *Gürcistan'da Devletleşme Kimlik İnşası ve Müslüman Topluluklar, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar Azınlık Hakları Kimlik Siyaset*. A. Asker, A. Y. Şir, A. Aydıngül (drl.). Terazi Yayıncılık, Ankara.
- Ataseven, E. (2019). *RF'nin Avrupa Siyaseti*. Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Bilener, T. (2004). *Ulus-Devlet Olma Sürecinde Ukrayna, Değişen Dünyada RF ve Ukrayna*. E. Büyükkakıncı (drl.). Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Caşın, M. H. (2015). *Novgorod Knezliğinden 21. Yüzyıla Rus İmparatorluk Stratejisi*. Atlas Kitap, Ankara.
- Cemilli, E. (2007). *ABD'nin Güney Kafkasya Politikası*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Çelikpala, M. (2012). *Bağımsız Gürcistan'ın 20 Yılı: Başarısız Devlet Mİ Demokratik Model Ülke Mi, Kafkaslar Değişim Dönüşüm (Avrasya Üçlemesi)*. M. Aydın (drl.). Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Çiftçi, S. (2019). *Ukrayna Baharı*, Akdeniz Titiz Yayınları, İstanbul.
- Çiloğlu, F. (1993). *Dilden Dine, Edebiyattan Sanata Gürcülerin Tarihi*. Ant Yayınları, İstanbul.
- Dayıoğlu, A. Oran, B. ve diğerleri. (2012). *Türk Dış Politikası (CİLT III)*. B. Oran (drl.). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Demir, S. (2014). *Ukrayna Krizi: Yeni Küresel Politik Düzenin Başlangıcı, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*. H. Çomak, C. Sancaktar, Z. Yıldırım (drl.). Beta Yayınları, İstanbul.

- Dugin, A. (2014). *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*. Küre Yayınları, İstanbul.
- Ergenç, C. (2014). *Çin'in Yükselişi, Uluslararası İlişkilere Giriş*. Ş. Kardaş, A. Balcı (drl.). Küre Yayınları, İstanbul.
- Erşen, E. (2014). "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Dünya Siyaseti", *Uluslararası İlişkilere Giriş*. Ş. Kardaş, A. Balcı (drl.). Küre Yayınları, İstanbul.
- Forsthy, J. (2019). *Kafkasya*. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gafarlı, O. (2015). *Avrasya Çıkmazı Yeni Büyük Oyunu Kim Kazanacak*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Günay, B. (2015). *Ukrayna'nın Geleceği ve Kırım'ın Durumu, Putin'in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde RF Federasyonu Analizi*. İ. K. Ülger (drl.). Seçkin Yayınları, Ankara.
- Gürbüz, V. (2012). *Kafkasya'da Siyaset Çatışma Ortamı ve Taraf Güçler*. Kadim Yayınları, Ankara.
- Hasanoğlu, M. ve Cemilli, E. (2006). *Güney Kafkasya'da ABD Politikası*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset*. Liberte Yayınları, Ankara.
- Heywood, A. (2016). *Küresel Siyaset*. Liberte Yayınları, Ankara.
- Jouanny, J. R. (2017). *Putin Ne İstiyor*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kamalov, İ. (2004). *Putin'in RF'sı KGB'den Devlet Başkanlığına*. Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Kamalov, İ. (2008). *Putin Dönemi Rus Dış Politikası, Moskova'nın Rövanşı*. Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Kantarcı, Ş. (2011). *Kafkasya'da Etnik Çatışmalar Ekseninde 'Güney Osetya' Sorunu, Güney Kafkasya Toprak Bütünlüğü, Jeopolitik Mücadeleler ve Enerji*. A. Aslanlı, C. Veliev (drl.). Berikan Matbaacılık.
- Kantarcı, Ş. (2014). *Soğuk Savaş Sonrası Gürcistan Jeopolitiği ve Etnisite Sorunları, Hazar'dan Karadeniz'e Stratejik Bakış*, Y. Okan (drl.). Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Karabayram, F. (2011). *Güney Kafkasya Jeopolitiğinde RF Gerçeği*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Karadeli, C. (2014). *Orta çağ'dan Günümüze Ukrayna'nın Kısa Tarihi, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*. H. Çomak, C. Sancaktar, Z. Yıldırım (drl.). Beta Yayınları, İstanbul.
- Kelkitli, F., Kırım A. (2014). *Ukrayna RF için Vazgeçilmez Yarımada, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*. H. Çomak, C. Sancaktar, Z. Yıldırım (drl.). Beta Yayınları, İstanbul.
- Keskin, Ş. (2017). *Ukrayna'daki Kriz ve AB RF İlişkileri*. Cinius Yayınları, İstanbul.

- Kuşçu, I. (2014). *Kırım'ın RF'ye Katılımının Bölgesel ve Küresel Etkileri, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi*. H. Çomak, C. Sancaktar, Z. Yıldırım (drl.). Beta Yayınları, İstanbul.
- Marshall, T. (2021). *Coğrafya Mahkûmları*. Epsilon Yayınları, İstanbul.
- Olçar, K. (2007). *Karadeniz Politikaları ve Türkiye Ukrayna Stratejik İlişkileri* IQ yayıncılık, İstanbul.
- Örmeci, O. (2018). *Ukrayna Krizi ve RF'nin Batı ile Satrancı, RF Siyaseti ve Rus Dış Politikası*. Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar, Ankara.
- Ploky, S. (2017). *Avrupa'nın Kapıları Ukrayna Tarihi*. Feylesof Kitap.
- Primakov, Y. (2010). *RFsüz Dünya*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Rakhmanova, T. (2016). *Rus İktidarının Kalbinde Putin İmparatorluğunu Sorgulama*. Bilgi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Sapmaz, A. (2020). *RF Federasyonu'nun Askeri Güvenlik Refleksindeki Dönüşüm Askeri Doktrinler, Askeri Müdahaleler, Nedenler*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Şöhret, M. (2011). *Soğuk Savaş Sonrası Avrasya'nın Değişen Jeopolitiği ve Türkiye İçin Önemi, Dünya Jeopolitiğinde Türkiye*. H. Çomak (drl.). Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Tekdal, V. (2019). *Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ve Türkiye, Çin Bilmecesi Çin'in Ekonomik Yükselişi, Uluslararası İlişkilerde Dönüşüm ve Türkiye*. M. Yağcı, C. Balkır (drl.). Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Turan, G. (2004). *Bağımsız Ukrayna'nın Dış Politika Seçenekleri, Değişen Dünyada RF ve Ukrayna*. E. Büyükkakıncı (drl.). Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Uçarol, R. (2019). *Siyasi Tarih (1914-2014)*. İkinci Cilt, D&R yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, S. (2019). *Putin Dönemi Rus Dış Politikası ve Güvenlik Doktrinleri*. Nobel Yayınevi.

SÜRELİ YAYINLAR

- Akhiyadov, M. (2019). "Gürcistan'daki Siyasi Krizin Arka Planı", *İNSAMER*, 1-4.
- Alptekin, G. (2021). "2008 RF-Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Büyük ve Bölgesel Güçlerin Tepki ve Politikaları", *RUSAD*, 110-130.
- Aslanlı, A. (2005). "Bölgesel ve Küresel Dengeler Açısından Abhazya Sorunu ". *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (5):116-136.
- Baharçipek, A. ve Ağır O. (2015). "Kırım'ın RF Federasyonu'na Bağlanması ve RF'ye Komşu Ülkelere Olası Etkileri". *Akademik Bakış Dergisi*, (52): 29-47.

- Bozkurt, G. S. (2016). “Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’da Kadife Devrimler”. *Karadeniz Araştırmaları*, (9): 151-16.
- Cefersoy, N. ve Arslanlı A. “ABD ve Güney Kafkasya: 2008 Ağustos Krizi Öncesinde ve Sonrasında”. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (4):1-10.
- Çelikapala, M. (2012). “Başarısız Devlet-Demokratik Model Ülke Sarmalında Gürcistan’ın 20 Yılı”. *USAK*, 7(14): 1-35.
- Ekinci, D. (2016). “Çatışan Küresel Güçler ve Karadeniz Güvenliği: Abhazya Üzerine Bir Değerlendirme”. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (40): 1-16.
- Erkan, S. (2016). “2008 RF-Gürcistan Savaşı ve Uluslararası Toplum”, *UİİD-İJEAS*, (17): 42-64.
- Jane, M. (2020). “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde RF Federasyonu’nun Trans Kafkasya Diplomasisinin Analizi (1991-2018)”. *The Journal of Diplomatic Research- Diplomasi Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 16-38.
- Kaçmaz, M. (2020). “Avrasya Denkleminde Jeopolitik Kırılma; Ukrayna”. *Türk Coğrafya Dergisi*, (74):7-15.
- Kantarıcı, Ş. (2012). “Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı Koalisyonlar Dönemi mi?”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8(16): 47-84.
- Köktaş, N. (2015). “Saakaşvili Dönemi Gürcistan İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme”. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2):95-110.
- Köktaş, N. A. (2015). “Saakaşvili Dönemi Gürcistan: İç ve Dış Politika Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(2): 95-110.
- Özer, S. (2007). “Bağımsızlık Sonrası Gürcistan- Avrupa Birliği İlişkileri”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 4(15): 109-148.
- Öztürk, S. (2013). “Jeopolitiğin RF Federasyonu’na Etkilerinin Kuzey Kafkasya-Gürcistan-Güney Osetya Çerçevesinde İncelenmesi”. *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü*, (17): 201-242.
- Topal, Ç. (2015). “Türkiye’nin Güney Kafkasya Politikası ve Gürcistan”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 10(1): 753-770.
- Yenigün, C. ve Bolat M. A. (2010). “Gürcistan: Yeni Dünyanın Doğu-Batı Sınırı”. *Dünya Çatışmaları Dergisi*, 1(3):460-486.
- Yıldırım, Z. (2016). “ABD- Ukrayna İlişkilerinde RF Etkisi”. *Bilge Strateji*, 8(14): 97-126.

Yılmaz, H. (2021). “Batı ile Bütünleşme Sürecinde Gürcistan”, Karadeniz: 2020 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler, (Ed.Özgür Tüfekçi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları, 143-181.

DİĞER YAYINLAR

Aksu, Z. ve Güngör F. A. (2019). “Soğuk Savaş Sonrası NATO’nun Genişleme Politikasına Yönelik RF’nin Tehdit Algılamaları: Ukrayna Örneği”. 3. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Kongresi, 12-13 Eylül 2019.

Alptekin, G. “2008 RF – Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Büyük ve Bölgesel Güçlerin Politikaları, Tepkileri”.

Aslan, M. (2022). “RF’nin Ukrayna’ya Saldırısının Siyasi ve Askeri Değerlendirmesi”, SETA. Beşoğlu, Ç. “Kırım’ın İlhakının Karadeniz Jeopolitiğine Olan Etkileri”.

Bugdayeken, Y. “Ukrayna Krizi Çerçevesinde ABD-RF İlişkileri” s.16-20.

https://www.academia.edu/12633160/UKRAYNA_KR%C4%B0Z%C4%B0_%C3%87ER%C3%87EVES%C4%B0NDE_RF_ABD_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0, (Erişim Tarihi:12.06.2021).

Güneş, H. “Ukrayna Krizi, Euromeydan, Kırım Referandumu ve Doğu Ukrayna”, s.7-8. https://www.academia.edu/7603366/UKRAYNA_KR%C4%B0Z%C4%B0_Euromeydan_K%C4%B1r%C4%B1m_Referandumu_ve_Do%C4%9Fu_Ukrayna, (Erişim Tarihi:12.06.2021).

https://www.academia.edu/10219700/2008_RF_G%C3%BCrcistan_Sava%C5%9F%C4%B1_ve_Sava%C5%9F_Sonras%C4%B1_B%C3%BCy%C3%BCk_ve_B%C3%B6lgesel_G%C3%BC%C3%A7lerin_Politikas%C4%B1_Tepkileri, (Erişim Tarihi: 29.12.2020).

https://www.academia.edu/19854872/K%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1n_%C4%B0lhak%C4%B1n%C4%B1n_Karadeniz_Jeopoliti%C4%9Fine_Olan_Etkileri, (Erişim Tarihi: 01.10.2019).

Soydan, M. Z. “RF – Ukrayna Savaşı’nda Yeni Bir Dönem mi Başlıyor?”, TÜRKMER, s.1.

Torun, B. A. (2016). *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Gürcistan’da Amerika Birleşik Devletleri-RF Federasyonu Rekabeti*. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Yiğenoğlu, K. (2022). “2021-2022 RF – Ukrayna Krizi’nin İktisadi Temelleri”, Küresel Ekonomik Düzendeki Dünya ve Türkiye’den Araştırmalar”.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/portre-bidzina-ivanisvili>, (Erişim Tarihi, 22.10.2020).

<https://www.ozsoy.com.tr/guncel/cin-gurcistan-arasinda-serbest-ticaret-donemi/>, (Erişim Tarihi:08.09.2020).

<https://thediplomat.com/2019/10/why-china-is-setting-its-sights-on-ukraine/>, (Erişim Tarihi: 05.10.2020).

<https://china.mfa.gov.ua/en/partnership/186-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-kitajem>, (Erişim Tarihi: 27.10.2020).

<https://www.mei.edu/publications/beijings-military-industry-move-ukraine>, (Erişim Tarihi:10.09.2020).

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/with-russia-on-the-sidelines-china-moves-aggressively-into-ukraine/>, (Erişim Tarihi: 05.01.2021).

<https://www.cnnturk.com/dunya/ukrayna-cine-arizali-ucak-gemisi-satmis>, (Erişim Tarihi:19.01.2021).

<https://iktibasdergisi.com/2018/01/12/bir-kusak-bir-yol-projesi-nedir-projeye-dahil-olan-65-ulke-hangileri/>, (Erişim Tarihi: 22.01.2021).

<http://batum.bk.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/254800>, (Erişim Tarihi: 24.03.2021).

<https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/RF-ukrayna-savasi-nedeni-ne-nasil-basladi-RF-ukrayna-savasi-son-durum-6997706/>, (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2022).

Dalaman, C. “Zelenski: “Ukrayna’yı NATO’ya alın”, <https://www.amerikaninsesi.com/a/harris-RF-ya-esi-benzeri-gorulmemis-yaptirimlar-uygulanir/6450276.html>, (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2022).

Akal, D. “Münih Güvenlik Konferansı: Dünya Savaşa mı Gidiyor?”, <https://www.dw.com/tr/m%C3%BCnih-g%C3%BCvenlik-konferans%C4%B1-d%C3%BCnya-sava%C5%9Fa-m%C4%B1-gidiyor/a-60843358>, (Erişim Tarihi: 3 Nisan 2022).

“Münih Güvenlik Konferansı’nda ABD’den RF’ye Uyarı: Sonuçlarına Katlanırsınız”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60444989>, (Erişim Tarihi: 11 Nisan 2022).

<https://www.haberturk.com/savas-basladi-son-dakika-canli-RF-ukrayna-sinirini-gecti-siki-yonetim-ilan-edildi-RF-ukrayna-son-durum-3354736/7>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022).

<https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/RF-ukrayna-savasi-nedeni-ne-nasil-basladi-RF-ukrayna-savasi-son-durum-6997706/>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/RF-ukrayna-savasi-11-gununde/2525371#>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022).

“AB Liderler RF – Ukrayna Savaşı İçin Toplandı”, <https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/ab-liderleri-RF-ukrayna-savasi-icin-toplandi-7002669/>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022).

<https://www.haberturk.com/RFya-yaptirimlar-art-arda-aciklanirken-sirada-ne-var-3380279>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022).

<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-RF-ukrayna-uclu-disisleri-bakanlari-toplantisi--10-mart-2022.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 12 Nisan 2022).

“Antalya Zirvesi: RF, Ukrayna'nın ateşkes çağrısına yanıt vermedi”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60698944>, (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2022).

<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/RF-ukrayna-muzakere-heyetleri-istanbulda-bir-araya-geldi/2548756>, (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2022).

“AB, RF’ye Yeni Yaptırımlara Hazırlanıyor”, <https://www.sozcu.com.tr/2022/ekonomi/ab-RFya-yonelik-yeni-yaptirimlara-hazirlaniyor-7080162/>, (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2022).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/RF-ulkedeki-ab-temsilciliginde-gorevli-18-diplomati-istenmeyen-kisi-ilan-etti/2564734>, (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2022).

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ukrayna-devlet-baskani-zelenskiy-RF-ukraynayı-sonsuz-dek-kaybetti/2564924>, (Erişim Tarihi: 16 Nisan 2022).

<https://avim.org.tr/Blog/UKRAYNA-DA-ZELENSKI-NIN-MUTLAK-IKTIDARI-SOYLEDIK-COM-TR-31-07-2019>, (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2022).

https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/rusya-ukrayna-sinirindaki-kriz-ve-catismaların-tarihcesi-2014ten-bu-yana-15-bin-kisi-oldu,qvGtoefe50eN_qdh08TvAg/8ozQ_FaVh0KNaDbWOtN0hg, (Erişim Tarihi, 19 Haziran 2022).

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Osman Sami CILIZ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Muratpaşa Anadolu Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi – Uluslararası İlişkiler
Tezsiz Yüksek Lisans Diploması	
Dönem Proje Konusu	
Tezli Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi - Uluslararası İlişkiler
Tez Konusu	Soğuk Savaş Sonrası Büyük Güçlerin Ukrayna ve Gürcistan'daki Güç Mücadelesinin Karşılaştırmalı Analizi
Doktora Diploması	
Tez Konusu	
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	